

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1956

ANDRA KAMMAREN

Nr 14

13—18 april

Debatter m. m.

Fredagen den 13 april

Svar på frågor av:	Sid.
herr Löfroth ang. avskrivningsreglerna för det statliga LKAB	5
herr Widén ang. uppmjukning av bestämmelserna om skyldighet för vissa motorfordon att vara utrustade med färdskrivare	6
Svar på interpellation av herr Cassel ang. verksamheten vid Roxtunaanstalten	8
Bidrag till företagareföreningar m. m.	28
Säkerhetsanstalter för sjöfarten	32
Statliga farledsarbeten	34
Byggnad av fiskehamnar	35
Bidrag till Svenska turisttrafikförbundet	38
Säkerhetsanstalter för sjöfarten	40
Statens lånefond för den mindre skeppsfarten	41
Fonden för lån till företagareföreningar m. fl.	45
Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler	46
Förrådsbyggnader för civilförsvaret	48
Bankaktiebolags kassa-reserv	50
Placeringen av prästlönefondsmedel	53
Interpellationer av:	
herr Larsson i Luttra ang. åtgärder med anledning av den senaste tidens erfarenheter i fråga om sambandet mellan lungkräfta och rökning	54
herr Hansson i Önnarp ang. utnyttjande av landsbygdens busslinjer för skapande av goda postförbindelser	54
fru Renström-Ingenäs ang. åtgärder för att lätta bördan för dem, som insjuknat i multipelskleros och deras anhöriga, m. m.	55

Tisdagen den 17 april

	Sid.
Svar på interpellation av herr Ståhl ang. säkerhetsbestämmelserna för stridsövningar inom flygvapnet	57
Interpellationer av:	
herr Larsson i Stockholm ang. arkivarbete som social hjälpform m. m.	63
herr Rimmerfors ang. tobaksbrukets hälsorisker	64

Onsdagen den 18 april

Invalidpension åt G. A. Thingvall	69
Ang. pension åt f. d. biskopen D. Helander	70
Ang. pension åt trädgårdsförmanen vid Linnéträdgården i Uppsala R. Ekbohm	77
Utvidgning av rätten för s. k. familjebolag att erhålla avdrag för avsättning till pensionsstiftelse m. m.	77
Rätt för skattskyldig att utnyttja vissa avdrag i annan kommun än hemortskommunen	81
Överförande till Aktiebolaget Statens skogsindustrier av fabriksanläggningen i Ulriksfors	84
Upptagande av förhandlingar med Svenska celluloosaaktiebolaget i anledning av vissa planerade driftsnedläggelser, m. m.	87
Tillverkning av tidningspapper i AB Statens skogsindustriers regi	89
Startande av industriproduktion i Alby	90
Anslag till odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m.	91
Interpellation av herr Persson i Appuna ang. trafiken å järnvägslinjerna Vadstena—Ödeshög och Skänninge—Bränninge	100

Samtliga avgjorda ärenden**Fredagen den 13 april**

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 61, ang. anslag å kapitalbudgeten för justitiedepartementet	8
— nr 10, ang. utgifter under tionde huvudtiteln (handelsdepartementet)	28
— nr 64, ang. anslag under statens allmänna fastighetsfond m. m. för handelsdepartementet	40
— nr 65, ang. stat för försvarets fastighetsfond	46
— nr 66, ang. anslag å kapitalbudgeten för socialdepartementet	46
— nr 67, ang. anslag å kapitalbudgeten för inrikesdepartementet	48

	Sid.
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 13, om ändrad lydelse av lagen angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.	50
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 11, ang. placeringen av prästlönefondsmedel	53
— nr 12, om ändring av 14 § folkbokföringsförordningen	53
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 14, ang. omorganisation av statens lantbrukskemiska kontrollanstalt m. m.	53
— nr 15, rörande anslag till Fiskerilånefonden	53

Onsdagen den 18 april

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 69, ang. rätt för lärare vid statsunderstödda utlandssvenska skolor att tillgodoräkna tjänstgöring	69
— nr 70, om invalidpension åt G. A. Thingvall	69
— nr 71, om pension eller understöd åt vissa personer	70
— nr 72, ang. återbäring av skattebelopp m. m.	77
— nr 73, ang. försäljning av allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter	77
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 22, om utvidgning av familjebolags avdrag för pensionsstiftelse, m. m.	77
— nr 24, rörande avdragsrätten för periodiskt understöd, m. m. ...	81
— nr 25, om rätt till allmänna avdrag och ortsavdrag i annan kommun än hemortskommunen	81
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 15, om överförande till Aktiebolaget Statens skogsindustrier av fabriksanläggningen i Ulriksfors	84
— nr 16, om förhandlingar med Svenska cellulosaaaktiebolaget i anledning av vissa planerade driftsnedläggelser m. m.	87
— nr 17, om tillverkning av tidningspapper i Aktiebolaget Statens skogsindustriers regi	89
— nr 18, om startande av industriproduktion i Alby	90
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 17, om förbud för maka att utan andra makens samtycke ikläda sig borgensansvar för gäld	91
— nr 18, om en översyn av förordningen angående förlagsinteckning	91
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 16, om anslag till odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m.	91
— nr 17, rörande vissa anslag till stipendier m. m.	100

Fredagen den 13 april

Kl. 13.00

§ 1

Justerades protokollet för den 6 innevarande april.

§ 2

Herr talmannen meddelade, att herr Nyberg, som vid kammarens sammanträde den 20 nästlidna mars beviljats ledighet från riksdagsgöromålen till och med den 13 april, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 3

Svar på fråga ang. avskrivningsreglerna för det statliga LKAB

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Löfroth har frågat mig, om jag är i tillfälle att meddela vilka avskrivningsregler som jag har för avsikt att föreslå beträffande det statliga LKAB.

Med anledning härav får jag meddela följande. Frågan om LKAB:s framtida ställning är för närvarande föremål för beredning inom Kungl. Maj:ts kansli. Proposition i ämnet kommer att föreläggas riksdagen i slutet av april. Under sådana förhållanden är jag icke beredd att i dag göra något uttalande i den av herr Löfroth berörda frågan.

Härpå anförde

Herr LÖFROTH (fp):

Herr talman! Jag tackar herr statsrådet och chefen för finansdepartementet för svaret.

Att frågor, som hör intimt samman med LKAB:s framtida ställning och

verksamhet, i högsta grad intresserar Norrbotten och särskilt då malmfältskommunerna kan knappast förvåna någon. För Norrbotten har en lösning av frågan på det ena eller andra sättet en enorm ekonomisk betydelse, särskilt med hänsyn till den dominerande plats som LKAB intar som skattekälla. Detta belyses bäst om jag framhåller, att för Kiruna stads vidkommande enbart LKAB i år svarar för 80 procent av hela kommunalskatten, i Gällivare socken för 60 procent av kommunalskatten och i hela länet för 30 procent av landstingets skatteintäkter.

En fullt berättigad oro har därför uppstått, hur det kommer att bli under de första övergångsåren med det nya LKAB. Skall bolaget genom väntade likviditetssvårigheter, som kommer att uppstå vid övertagandet och under de närmast följande verksamhetsåren, tvingas att på alla sätt, genom stora avskrivningar och genom avsättningar till olika fonder, skaffa sig ett rörelsekapital samtidigt som ett så lågt beskattningsbart belopp uppkommer, att bolaget kommer ifrån de höga skatteutgifter som det nuvarande LKAB fått vidkännas? Sker så, kommer detta givetvis att kraftigt inverka på skatteintäkterna för berörda kommuner, och för att mota Olle i grind tar dessa kommuner sannolikt redan i höst och nästa år tillfället i akt att medan det ännu finns något att beskatta ta ut skatt i förskott genom att höja uttaxeringen för nästa och påföljande år.

Då organisationskommitténs betänkande icke har utsänts på remiss — vilket också har väckt förvåning där uppe i Norrbotten — drog malmkommunsintressenterna i Norrbotten den enda

Svar på fråga ang. uppmjukning av bestämmelserna om skyldighet för vissa motorfordon att vara utrustade med färdskrivare

tänkbara slutsatsen, att kommitténs förslag knappast heller skulle bli föremål för riksdagens behandling. Därför noteras med tacksamhet uppgiften i finansministerns korta svar på min enkla fråga om LKAB:s framtida ställning, att frågan för närvarande är föremål för bearbetning i Kungl. Maj:ts kansli och att proposition i ärendet väntas i slutet av denna månad.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. uppmjukning av bestämmelserna om skyldighet för vissa motorfordon att vara utrustade med färdskrivare

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Widén har frågat mig, om jag vill medverka till att bestämmelserna om skyldighet att å vissa motorfordon föra färdskrivare till en viss grad uppmjukas beträffande lastbilar som är insatta i lokaltrafik, t. ex. bilar för timmer-, mjölk- och slaktdjurs-transport.

Till svar härför får jag anföra följande.

1953 års trafiksäkerhetsutredning föreslog i sitt år 1954 framlagda betänkande, att större lastbilar och bussar skulle obligatoriskt utrustas med självregistrerande hastighetsmätare, s. k. färdskrivare. I den på grundval av utredningens förslag framlagda propositionen om ändringar i vägtrafikförordningen anförde jag bl. a., att det ur trafiksäkerhetssynpunkt måste sägas vara av största betydelse, att polismyndigheten fick möjlighet till en mera effektiv kontroll av de tyngsta fordonens färdhastighet. Likaledes framhöll jag, att färdskrivarna möjliggjorde förbättrad kontroll av förarnas körtid, varigenom trafikfarliga överträdelser av

bestämmelserna om arbetstidens begränsning kunde förhindras. Jag ansåg emellertid, att bestämmelserna om färdskrivare inte kunde göras helt undantagslösa, och förordade att undantag bereddades för bussar i lokalt begränsad linjetrafik, enär färdskrivarens uppteckning här var av mindre värde och överträdelser av föreskrifterna om körhastighet och arbetstid i sådan trafik var mindre vanliga än eljest.

De av mig framförda synpunkterna godkändes av riksdagen, och i vägtrafikförordningen intogs bestämmelse, att bussar för mer än 30 passagerare och lastbilar, med över 7 tons totalvikt skall vara utrustade med färdskrivare om Kungl. Maj:t så förordnar. Förordnande har hittills endast utfärdats i fråga om de allra tyngsta lastbilarna, nämligen sådana som lastar mer än 6 ton eller, i kombination med släpvagn, mer än 10 ton.

Några undantag från skyldigheten att föra färdskrivare på dessa de tyngsta lastbilarna finner jag icke lämpliga. Hastighetsöverträdelser kan förekomma också vid körning med timmer- och mjölkbilar. Ett stort antal av dessa, huvudsakligen i lokaltrafik nyttjade bilar är dessutom försedda med släpvagn och får därför inte framföras med högre hastighet än 50 km i timmen, vilket ökar risken för överträdelser. Ofta används också dessa bilar i blandad lokaltrafik och mera sträckkörningsbetonad trafik. Vidare förekommer även i lokaltrafik överträdelser av arbetstidsbestämmelserna. De av herr Widén omtalade bilarna kan inte jämföras med bussar i lokalt begränsad linjetrafik. För det senare slaget av trafik finns nämligen av trafikmyndighet fastställd turlista, som upprättas på sådant sätt, att lagstadgad maximihastighet inte skall behöva överskridas.

Jag anser mig härmed ha besvarat frågan.

Härefter anförde

Svar på fråga ang. uppmjukning av bestämmelserna om skyldighet för vissa motorfordon att vara utrustade med färdskrivare

Herr WIDÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga. Jag skulle här vilja understryka, att jag inte har någon avvikande uppfattning angående den principiella betydelsen av att det införes färdskrivare för den trafik det här gäller. Det är efter kontakt med en tjänsteman på länsstyrelsen, som jag har ställt denna fråga. Han ansåg, att det fanns skäl för vissa undantag från de gällande bestämmelserna, och han framförde vissa synpunkter angående de kategorier han åsyftade.

Jag har kommit i kontakt med detta spörsmål på ett speciellt område, och det gäller mjölkbilar. Vid vårt mejeri har vi bilar, som står på gränsen till denna viktklass. De lastar 5 ton och har en sammanlagd vikt av 9 ton. Vissa tider på året, under de perioder då det är gott om mjölk, krävs släpvagn till bilarna. I och med att man har släpvagn till en sådan bil under två eller tre månaders tid krävs alltså färdskrivare. Det är sådana fall i praktiken, som gjort att jag har ställt mig den frågan om det inte vore rimligt, att det funnes vissa möjligheter till uppmjukning av dessa bestämmelser.

Nu kan man säga att kostnaden för att anbringa färdskrivare inte är så stor; den rör sig om cirka 500 kronor. Men från verkstadshåll har jag hört sägas att servicen kräver en hel del. När vi dessutom för närvarande har så pass hårt belastade bilverkstäder, kan man fråga sig om det inte vore rimligt med vissa lättnader.

Det är dessa synpunkter som är avgörande för min inställning i sammanhanget. Jag skulle här vilja vädja till statsrådet att överväga, om inte i vissa undantagsfall uppmjukningar kunde göras. Länsstyrelserna känner ju rätt väl hur det ligger till i de speciella fallen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet propositionen nr 159, med förslag till lag angående ändring i lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm, och

till behandling av lagutskott propositionen nr 164, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 21 september 1915 (nr 362) om behörighet att utöva läarkonsten.

§ 6

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets jämlikt § 21 riksdagsstadgan gjorda anmälan att till utskottet från fullmäktige i riksbanken inkommit framställning om vissa ändringar i gällande tjänste- och personalförteckningar i riksbanken.

§ 7

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till bankoutskottet motionen nr 731, av herr *Pettersson* i Dahl,

till jordbruksutskottet motionen nr 732, av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*,

till behandling av lagutskott motionen nr 733, av herr *Sjölin m. fl.*, samt

till statsutskottet motionen nr 734, av herr *Svensson* i Göteborg *m. fl.*

§ 8

Föredrogs den av herr *Christenson* i Malmö vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern angående en redogörelse för de uppgifter, som från dansk sida lämnats i målet rörande Jane Horneys död.

Kammaren biföll denna anhållan.

Roxtunaanstalten m. m.

§ 9

Föredrogs den av herr *Onsjö* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i anledning av vissa olägenheter beträffande skolskjutsarna.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10

Föredrogs den av herr *Andersson* i Björkäng vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående bristen på veterinärer.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 11

Anslag å kapitalbudgeten för justitiedepartementet; tillika svar på interpellation ang. Roxtunaanstalten

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1956/57, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet *Zetterberg* hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av detta ärende besvara herr Cassels interpellation angående verksamheten vid Roxtunaanstalten.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 3***Roxtunaanstalten m. m.**

Sedan punkten föredragits, lämnades på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet *ZETTERBERG*, som nu uppläste ett före sammanträdet i stencilerad form inom kammaren utdelat svar å herr Cassels interpellation.

Svaret var av följande lydelse:

Herr talman! I en med kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Cassel frågat mig, om jag vill ge kammaren en ingående och omfattande redogörelse för de förhållanden av administrativ, personell eller annan art, som enligt min mening bildar bakgrunden till den kris, som Roxtuna-anstalten nu genomlever, och om jag vill ge kammaren en redogörelse för de åtgärder, som jag planerar i syfte att snabbast möjligt få verksamheten vid Roxtuna in i en lugn och naturlig utveckling.

Dessa frågor av herr Cassel har ett visst samband med det ärende rörande anslag till vissa byggnadsarbeten för fångvården som kammaren nu behandlar. Därför har jag ansett det lämpligt att i detta sammanhang taga upp herr Cassels interpellation. Till svar på denna vill jag anföra följande.

Herr Cassel påstår i sin interpellation, att Roxtunas situation i dag skulle präglas av en förtroendekris och att denna kris kan komma att förstöra mycket av tilliten till de nya behandlingsformer, som där skulle praktiseras. Jag vill då bestäms säga ifrån, att detta påstående är oriktigt. Anstaltens chef, som är psykiater och som självfallet är den som bäst kan säga vilken erfarenhet man har vunnit under den tid anstalten varit i verksamhet, har klart och tydligt vid flera tillfällen, bland annat i radio, framhållit att anstalten bygger på riktiga principer och att där redan har nåtts goda behandlingsresultat i åtskilliga fall. Samma uppfattning har uttalats av anstaltens psykolog, som under en del av det gångna året, då anstaltschefen varit sjukledig, har vikarierat såsom chef för anstalten.

Det är självklart att anstalt av helt ny typ, med nybyggda hus och ny per-

Roxtunaanstalten m. m.

sonal måste ha tid på sig att bygga upp sin verksamhet. Vad som nu har förekommit är att anstaltsledningen funnit vissa byggnadstekniska brister vidlåda anstalten. Dessa gäller konstruktionen av vissa fönster och dörrar i anstaltsbyggnaderna och vissa detaljer i personalbostäderna, och det är fråga om brister som utan större svårighet kan avhjälpas. Dessa påpekanden framkallade en livlig pressdiskussion, där åtskilliga mer eller mindre oriktiga uppgifter om anstalten framfördes. Även rent oför-svarliga uppgifter förekom i vissa press-alster. Sålunda lämnade ett par tidningar upprörande osanna uppgifter om de intagna pojarna. Dessa påståenden kunde ha fått mycket olyckliga konsekvenser, om de inte, såsom nu skedde, omedelbart rättats genom ett snabbt och kraftfullt ingripande av anstaltschefen.

Beträffande de byggnadstekniska brister som konstaterats har en undersökning klarlagt, att man på flera håll i pressen uppenbarligen gjort alltför stor sak av dessa förhållandevis ringa belygnelsesvårigheter. Beträffande fönstren på anstaltsbyggnaderna kan jag i huvudsak hänvisa till det svar på en enkel fråga, som jag lämnade i denna kammare den 9 november 1955. Det tekniska problemet var att utforma fönstren så, att de på en gång skapade tillräcklig säkerhet mot rymningar och ej alltför mycket gav denna ungdomsanstalt en fängelsekaraktär. Kritiken mot de fönster som nu finns på anstalten har lett till en nykonstruktion på initiativ av byggnadsstyrelsen. Vissa fönster på anstalten skall bytas till den nya typen.

Det har vidare gjorts gällande, att personalbostäderna skulle vara i skilda hänseenden bristfälliga. Det bör då påpekas, att man i diskussionen har rört samman två olika förhållanden. Det ena är att vissa bristfälligheter, såsom sprickbildningar och dylikt, har visat sig i de nybyggda husen, och att t. ex. uppvärmningen av chefsbostäderna icke fungerat fullt tillfredsställande under

den gångna vintern. Dessa mindre felaktigheter håller på att avhjälpas genom leverantörens och byggnadsstyrelsens försorg.

En annan sak är att personalen beklagat sig över bostäderna, därför att de ansett sig inte få valuta för den hyra som fastställts av fångvårdsstyrelsen. De har anfört, att standarden på bostäderna borde höjas genom parkettgolv, träfiberplattor m. m., för den händelse en så hög hyra skall utgå. Enligt vad jag har inhämtat pågår inom fångvårdsstyrelsen en översyn av hyresberäkningarna. Såsom kammarens ledamöter väl vet finns det en särskild myndighet inrättad för att ta ställning till hyresfrågor, då det gäller tjänstebostäder, nämligen statens bostadsnämnd. Det föreligger alltså inte någon anledning för mig att här redovisa någon uppfattning om dessa hyresfrågor. Om personalen är missnöjd med hyran för tjänstebostad, skall ärendet hänskjutas till bostadsnämnden, som har att besluta i saken.

Antalet personalbostäder har visat sig vara otillräckligt. Detta beror på de nedprutningar i det ursprungliga förslaget, som genomfördes enligt riksdagens begäran. För att tillgodose det nu konstaterade behovet har statsutskottet, såsom framgår av det utlåtande som kammaren nu har till behandling, tillstyrkt regeringens förslag att bygga ytterligare åtta tvårumslägenheter vid anstalten. Omfattningen av den sålunda begärda förstärkningen av bostadsbeståndet har bestämts efter samråd med anstaltsledningen. Man har därför anledning att räkna med att härefter bostadsfrågan vid anstalten skall vara tillfredsställande löst och därmed också ett hinder för personalrekryteringen undanröjt.

Herr Cassel har i sin interpellation tagit upp frågan om klienteletts sammanläggning. Då ungdomsanstalterna från början inrättades, hade man tänkt sig att de skulle vara avsedda för sådana ungdomar, som ingav goda förhoppningar och som därför borde vara mottagliga

Roxtunaanstanen m. m.

för uppfostran och utbildning. Det visade sig emellertid rätt snart, att domstolarna var benägna att i rätt stor utsträckning använda ungdomsfängelse även för personer med psykopatisk läggning eller med tydligt framträdande utvecklingshämningar eller andra psykiska anomalier. Denna domstolspraxis, som alltså icke förutsågs vid lagens tillkomst, har sanktionerats av högsta domstolen år 1939 och därefter har den även blivit godkänd av statsmakterna. Den har emellertid medfört, att en stor del av ungdomsfängelseklientelet är mera svårbehandlat än man från början förutsatte. Att klientelet sålunda var svårbehandlat kände man väl till, då Roxtuna-anstalten anlades, och dess utrustning både tekniskt och i fråga om personal hade beräknats härför. Men självfallet är det, då man överväger vilka som lämpar sig för behandling på en viss anstalt, mycket svårt att ange gränserna. Anstaltsledningen på Roxtuna synes nu ha kommit till den uppfattningen, att domstolarna i vissa fall har gått för långt och dömt till ungdomsfängelse, även sådana, som icke är mottagliga för den därmed avsedda vården och behandlingen. Det är självfallet, att de problem som anstaltsledningen sålunda har tagit upp bör noga övervägas på grundval av den nya erfarenhet som vinnes på anstalten. Enligt vad jag inhämtat har strafflagberedningen under sitt pågående arbete uppmärksammat dessa problem, och det torde också sedan beredningens förslag blivit framlagt bli lättare att finna en lämplig avgränsning. Vad särskilt gäller behandlingen av grava psykopater är detta ett mera vittgående problem, som inte bara gäller ungdomsanstalternas klientel. Frågan om lämpliga anordningar för att tillgodose psykopatvården är, som kammarens ledamöter väl vet, sedan länge under utredning i samband med frågan om sinnessjukvårdens utbyggnad. Även om sålunda vissa gränsfall bör överföras till sinnessjukvård eller behandlas på sko-

lor för psykiskt efterblivna, innebär detta icke någon generell kritik mot principerna för vården på Roxtuna.

I diskussionen om Roxtuna har det talats om »dubbelkommando». Enligt tidningsintervjuer skulle chefen på anstalten, dr Lundquist, ha använt detta uttryck. Det är dock inte han själv som har funnit på uttrycket, det präglades första gången av herr Göransson i en interpellationsdebatt i första kammaren år 1954. Herr Göransson ryckte också nu omedelbart fram i radio och talade om att dubbelkommandot måste bort.

På en fråga från justitiedepartementet vad som avsågs med detta tal om dubbelkommando har anstaltsledningen vid Roxtuna uppgivit, att det vid upprepade tillfällen uppstått svårigheter för anstaltsledningen att få fram praktiska arrangemang. Enligt anstaltsledningens uppfattning sammanhänger detta med att anstalten under första tiden av sin tillvaro har haft att göra med två statliga styrelser. Å ena sidan sorterar anstalten under fångvårdsstyrelsen. Å andra sidan har anslaget för anskaffande av inventarier m. m. disponerats av byggnadsstyrelsen, som enligt regeringens beslut därvid haft att samråda med justitiedepartementets sakkunnige i fångvårdsfrågor, byråchefen Torsten Eriksson. Självfallet har det, säger anstaltsledningen vidare, aldrig från anstaltsledningens sida hävdats, att byråchefen Eriksson skulle ha ingripit i vårdfrågor.

Herr Göransson har endast i allmänna ordalag talat om dubbelkommando, och även i pressen har detta uttryck använts utan någon preciserad förklaring.

Då denna dunkla och halvkvädna visa om dubbelkommando, vilken även satt något spår i herr Cassels interpellation, tydligen avser en kritik mot min handläggning av fångvårdsärenden, finner jag det angeläget att för kammaren redovisa bakomliggande fakta, både i fråga om byggandet av Roxtuna och beträffande andra fångvårdsfrågor.

Roxtunaanstalten m. m.

Först skall jag behandla Roxtuna historia. Den går tillbaka till hösten 1949. Då uppdrog regeringen åt fångvårdsstyrelsen att med biträde av sakkunniga utreda frågan om inrättande av en ny sluten ungdomsanstalt för manligt klientel. Utredningens ordförande var överdirektör Göransson och sekreterare var byråchefen Eriksson. Förslaget framlades i en principproposition för 1951 års riksdag, och med hänsyn till den framkomna kritiken mot de höga byggnadskostnaderna förklarade sig regeringen ämna i besparingssyfte underkasta förslaget en ytterligare översyn utan att dock därvid de grundläggande principerna för anstalten skulle rubbas. Det kan anmärkas att flera motionärer, bl. a. herr Casse själv, yrkade avslag på propositionen och hemställde om ny utredning. En ny utredning med direktören Wärn såsom ordförande föreslog åtskilliga besparingar, bl. a. en betydande reduktion av antalet personalbostäder. I stort sett följdes detta förslag, då 1952 års riksdag beviljade medel till anstaltens byggande.

Därefter uppdrog regeringen åt byggnadsstyrelsen att låta igångsätta och utföra arbetet. Det föreskrevs därvid, att styrelsen vid fullgörandet av uppdraget skulle samråda med byråchefen Eriksson. Ett liknande beslut har sedermera meddelats även i fråga om anslaget till inventarier m. m.

Det synes nu vara dessa båda beslut, som föranlett överdirektör Göransson att vid olika tillfällen i tal och skrift göra gällande att fångvårdsstyrelsen skjutits åt sidan vid tillkomsten av Roxtuna. Såsom jag nyss nämnde var det emellertid fångvårdsstyrelsen som svarade för principförslaget, medan byggnadsstyrelsen därefter fick uppdraget att bygga och utrusta anstalten. Som bekant har byggnadsstyrelsen sakkunnig personal för just sådana uppgifter. I beslutet angavs som nämnts, att samråd skulle ske med byråchefen Eriksson såsom expert. Detta var formellt erfor-

derligt, då denne inte är någon myndighet. Att i övrigt samråd skulle ske med sakkunniga myndigheter i den utsträckning det var erforderligt är självklart och behövde därför inte särskilt angivas i beslutet. Ett sådant samråd har också skett både med fångvårdsstyrelsen och med en hel rad andra institutioner. Detta var påkallat, eftersom Roxtuna inte skulle ha vanlig fängelsekaraktär utan mera få prägel av behovet av medicinsk vård och yrkesutbildning.

I syfte att tillgodogöra sig fångvårdsstyrelsens erfarenheter av anstaltsbyggnader uppdrog byggnadsstyrelsen åt fångvårdsstyrelsens arkitekt Birch-Lindgren att på grundval av Roxtuna-utredningens skissritningar, i samråd med byggnadsstyrelsen och fångvårdsstyrelsen upprätta slutliga ritningar till anstalten. Byggnaden har därefter enligt dessa ritningar utförts på entreprenad. Chefen för fångvårdsstyrelsen har alltså haft tillfälle att i all den utsträckning han ansett behövligt göra gällande sin uppfattning om byggnadernas detaljutformning. I fråga om utrustningen till verkstäderna har samråd skett med rektorn vid Stockholms stads yrkesskolor och överstyrelsen för yrkesutbildning. Utrustningsförslag till sjukavdelningen har granskats och kompletterats av det medicinalråd, som tillika är fångvårdsstyrelsens rådgivare i hälsovårdsfrågor. Köksinredningen har tillkommit efter medverkan av föreståndarinnan för karolinska sjukhusets storök. Klädesutrustning har inhandlats från fångvårdsstyrelsens vanliga leverantörer och möbler har efter anbuds-förfarande upphandlats genom Landstingens inköpscentral. I fråga om fönster och lås anlätades fångvårdsstyrelsens arkitekt såsom den mest erfarne. Säkerhetskraven har angivits av departementets sakkunnige, byråchefen Eriksson, i en promemoria i juni 1952, vari bland annat anfördes att fönster, dörrar och väggar bör göras så stabila,

Roxtunaanstalten m. m.

att de inte kan forceras utan hjälp av kraftiga redskap, och att säkerhetsgraden i mellangradsavdelningarna kan nedgå något jämfört med isoleringsavdelningarna, men icke i fråga om fönster, dörrar och väggar.

Det är beklagligt, att de kompletteringar som nu visat sig erforderliga vid Roxtuna har givit upphov till diskussioner mellan ämbetsverken och tal om dubbelkommando. Vad som behövs är ett friktionsfritt samarbete och inte meningslösa och tidskrävande trätor om ansvar och prestige. Från byggnadsstyrelsen har under hand ifrågasatts, om det inte för undvikande av dylika stridigheter vore bättre, att i framtiden utförandet av fångvårdsbyggnader uppdrogs åt en särskild byggnadskommitté, vari båda ämbetsverken kunde vara representerade. Enligt vad jag inhämtat har en sådan anordning med fördelaktigt resultat kommit till användning, bland annat då det gällt uppförande av sinnessjukhus. Från byggnadsstyrelsen har förklarats, att en särskild framställning kommer att göras i denna fråga. Så snart denna inkommit ämnar jag närmare överväga, hur det mest praktiskt bör förfaras med uppförande och utrustning av fångvårdsbyggnader i fortsättningen.

Även om man alltså på grund av erfarenheterna av Roxtuna-byggnaden kan behöva ompröva formerna för den fortsatta byggnadsverksamheten inom fångvården, ger vad där förekommit icke skäl för talet om dubbelkommando. Om detta uttryck skall fattas efter ordalagen, måste det ju innebära, att jag skulle vid sidan om laga former administrera fångvården genom en tjänsteman i departementet. Det har icke i något sammanhang visats fog för ett sådant påstående eller, såvitt jag vet, framkommit något enda konkret exempel på en sådan åtgärd. Vad som åsyftas med det missvisande talet om dubbelkommando är tydligen något helt annat, nämligen att regeringen funnit det nöd-

vändigt att göra en rad särskilda utredningar rörande byggnads- och organisationsfrågor inom fångvården.

Flertalet av dessa utredningar har utförts av kommittéer under ledning av landshövdingen Thorwald Bergquist såsom ordförande. Landshövding Bergquist har en eminent erfarenhet, då det gäller utredningar i rättsliga och administrativa frågor. Det behöver icke här i kammaren framhållas, att han åtnjuter ett stort allmänt förtroende. Såsom sekreterare i dessa utredningar har tjänstgjort byråchefen Torsten Eriksson, vilken redan i slutet av år 1948 tillkallades såsom expert i justitiedepartementet och därvid biträdde med att utarbeta ett principprogram för fångvårdens nydaning. Detta program framlades för riksdagen år 1950 och blev då godkänt såsom riktlinjer för den fortsatta utrednings- och nydaningsverksamheten. Byråchefen Erikssons arbete för departementets räkning har därefter helt haft formen av kommittéarbete. Han har därunder gjort en synnerligen värdefull insats. Genom studier av fångvårdsförhållanden i en rad andra länder, bland annat i Föränta staterna, har han förvärvat en insikt i dessa frågor som saknar motstycke i vårt land. Hans kapacitet och skicklighet har vunnit internationellt erkännande och är obestridliga. Genom sin erfarenhet och sin uppslagsrikedom har han verksamt bidragit till utredningsresultaten. I samtliga dessa utredningar har fångvårdsstyrelsen varit representerad genom en byråchef såsom ledamot, och åtskilliga av fångvårdsstyrelsens tjänstemän har biträtt såsom experter på olika områden.

Det är alltså fråga om utredningar i vanliga former. Resultaten av utredningarna har framlagts skriftligen, vederbörligen remissbehandlats och underställt riksdagen. Såsom exempel på dessa utredningar vill jag nämna följande. I mars 1951 tillkallades 1951 års fångvårdsutredning på grund av de an-

Roxtunaanstalten m. m.

märkningsvärda förhållanden, som då rådde med allmän oordning på anstalterna och även elakartade upplopp med angrepp på personalen. Denna utredning lämnade redan samma år en rad förslag om normaldagschema och utvidgad fritidsverksamhet samt om personalens arbetsordning och utbildning, allt förslag som i huvudsak godkändes av 1952 års riksdag. Härigenom uppstod omedelbart lugn och ordning på anstalterna. Samma utredning framlade i sitt slutbetänkande år 1952 ett förslag om en genomgripande omorganisation, den s. k. räjongplanen. Denna avsåg en administrativ förenkling och decentralisering inom fångvården. Förslaget har visserligen avstyrkts av fångvårdsstyrelsen, men sedan systemet genomförts i enlighet med riksdagens beslut har det enligt samstämmiga uttalanden från anstalterna medfört en betydande förbättring av förhållandena inom fångvården. Man måste fråga sig hur det skulle ha varit möjligt att, om dessa inre omorganisationer icke varit genomförda, klara av den mycket stora och plötsliga stegring av fångantalet, som inträffade under den gångna vintern.

Efter utredningar av fångvårdsbyggnadsutredningen, med samma sammansättning som jag nyss angivit, har det vidare framlagts också en rad förslag till byggnadsföretag, som redan har antagits av riksdagen. Sålunda har riksdagen godkänt tre nybyggnader för förvaringsklientelet på Hall, i Mariefred och i Hällby nära Eskilstuna. För ungdomsklientelet har — förutom Roxtuna — ett förslag antagits till en genomgripande ombyggnad och modernisering av ungdomsanstalten Skenäs. Förslag rörande tre ersättningsanstalter för Långholmen och en ny kvinnoanstalt har framlagts i proposition till årets riksdag. Ett av fångvårdsbyggnadsutredningen utarbetat förslag har även i huvudsak legat till grund för den proposition om upprättande av tre förläggningar av ny typ för tillhoppa tre-

hundra intagna, till vilken årets riksdag likaledes kommer att ta ställning. Då nu en rad tidningar försöker inge allmänheten felaktiga föreställningar om reformarbetet inom fångvården, kan det vara värt att lägga märke till att det byggnadsprogram, som sålunda nu är igångsatt eller planerat, säkerligen innefattar den största nybyggnadsverksamhet, som någonsin förekommit på en gång i svensk fångvård. Men det tar tyvärr ganska lång tid att konstruera, detaljritra, planera och bygga dessa anläggningar, som inte görs i gammal fängelsestil utan i stor utsträckning innebär tekniska nykonstruktioner, där det gäller att tillgodose både säkerhets- och vårdsynpunkter. Samtidigt med att detta arbete pågår, har fångantalet på några få år ökat med ungefär 100 procent. Det finns säkerligen ingen anstaltsorganisation, som skulle kunna klara en sådan påfrestning utan de allra största svårigheter. Att fångvården trots allt har kunnat behärska denna situation, beror dels på den inre organisation, som jag nyss har talat om, och dels på ett pliktstroget och ansvarsmedvetet arbete från fångvårds-tjänstemännens sida.

Den utredningsverksamhet som jag nyss har beskrivit är tydligen realiteten bakom det dunkla talet om dubbelkommando. Det är inte fråga om något inkonstitutionellt ministerstyre utan det gäller kommittéutredningar i vanlig ordning, vilkas resultat har framlagts offentligen och föranlett en rad propositioner till riksdagen. I åtskilliga fall har chefen för fångvårdsstyrelsen deklarerat en annan uppfattning än den som utredningarna kommit fram till. Detta har skett trots att fångvårdsstyrelsen haft sin egen representant bland kommittéledamöterna, varigenom man redan från början velat sörja för att ett samarbete skulle komma till stånd och sakliga motsättningar utjämnas under själva utredningsarbetet. Riksdagen har emellertid i allt väsentligt följt de

Roxtunaanstalten m. m.

framlagda utredningsförslagen. Och jag har ansett det vara min plikt att fullfölja detta omfattande utredningsarbete för att successivt kunna omdana fångvården och dess anstaltsväsen, som i huvudsak har fått ligga i lägervall ända sedan den stora fångvårdsreformen under 1800-talet. En ny omdaning av fångvården måste ta åtskilliga år i anspråk, men arbetet är nu i gång på bred front efter riksdagens principbeslut år 1950 och det omfattande utredningsarbete som jag nu har angivit.

Härefter anförde:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få rikta ett tack för det snabba och utförliga svar jag fått på min interpellation. Det var tacknämligt att chefen för justitiedepartementet nu tagit till orda och sagt sin mening i en fråga, som så länge och så i högsta grad varit föremål för skiftande meningar och uppfattningar.

Allmänheten har med viss otålighet frågat sig var justitieministern själv stod. Statsrådet menar och vill till och med med bestämdhet säga, att mitt påstående i interpellationen om att Roxtunas situation i dag präglas av en förtroendekris och att denna kris kan komma att förstöra mycket av tilliten till de nya behandlingsformer som där skulle praktiseras är felaktigt. Vad menar statsrådet med detta? Beviset skulle enligt statsrådet vara, att anstaltschefen och anstaltens psykolog sagt att behandlingen bygger på riktiga principer. Men de uttalandena, herr statsrådet, är möjligen bevis för att behandlingsmetoderna är riktiga, och jag har aldrig påstått motsatsen. Jag har över huvud taget inte yttrat mig på den punkten. Vad jag sagt och med bestämdhet påstår är, att här har uppflammat en klar förtroendekris. Den förtroendekrisen är en realitet, som man inte kan komma förbi och som det

gäller att verkligen göra något åt, inte att försöka bortförklara.

Sedan talar statsrådet ingående om byggnadstekniska detaljer, om fönster och dörrar, och att det är mycket som därvidlag brister. Vi har fått höra åtskilligt om personalens bostadsbekymmer, hur det ordnats för dem och hur mycket sämre personalen i själva verket har det än internerna vid anstalten. Det är inte sådana saker, det är inte byggnadsdetaljer, som skapar en institution med levande kraft. Det är andan där som det är fråga om, och det är däri det brister. Är andan god på en institution, kan den yttre ramen vara av ganska underordnad betydelse. Vad skall det göra för intryck på internerna på Roxtuna, när de ser hur olika institutioner och företrädare för olika myndigheter ligger i öppen fejd med varandra, och diskussionens vågor går höga både i radio och tidningar? Kan det leda till lugn och arbetsro på anstalten?

Vad som behövs, säger statsrådet, är »ett friktionsfritt samarbete och inte meningslösa och tidskrävande trätor om ansvar och prestige». Ja, detta är så sant som det är sagt. Men vem är det som bär ansvaret för att ett sådant friktionsfritt samarbete kommer till stånd? Är inte detta, ärade kammarledamöter, i allra sista hand chefen för justitiedepartementet själv? Nu vet alla, och det behöver jag inte framdra bevis för — det är allmänt känt — att det uppstått en öppen schism mellan justitiedepartementet och fångvårdsstyrelsen, och att den schismen är till obotlig skada för fångvårdens handhavande och utveckling här i landet. Vad man hoppats i dag var att statsrådet och chefen för justitiedepartementet skulle visa sig ha förmåga att lyfta sig över stridslarmet och se med objektivitet och oväld på de människor som här agerar. Så har inte skett. Tvärtom har justitieministern, samtidigt som han tagit ställning mot fångvårdsstyrelsens chef, i interpellationssvaret på ett högst ovanligt sätt

Roxtunaanstanlten m. m.

passat på att utfärda ett tjänstgöringsbetyg för byråchefen Torsten Eriksson i justitiedepartementet, ett betyg som från början till slut är fyllt av superlativer. Det är inte på detta sätt man skipar rättvisa. Det är inte så, att den ene är alldeles vit och den andre alldeles svart, när två personer inte kommer överens.

Interpellationssvaret ger ingen anledning att hoppas, att samarbetet mellan departementet och fångvårdsstyrelsen skall bli normalt och friktionsfritt vare sig när det gäller Roxtuna eller andra fall. Jag tror inte, herr talman, att jag säger för mycket om jag gör gällande, att allmänheten är djupt irriterad över den brist på samarbetsvilja och förmåga till ledning, som här på ett så eklatant sätt blivit demonstrerat.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Justitieministern omnämner själv i interpellationssvaret den debatt, som fördes här i kammaren den 9 november i fjol i anledning av en enkel fråga, som jag hade riktat till honom angående förhållandena på Roxtuna. Ingen som lyssnade på svaret den gången och som har lyssnat på interpellationssvaret i dag har väl kunnat undgå att lägga märke till den betydande skillnaden mellan dem beträffande såväl ton som innehåll.

I fjol hävdade justitieministern med eftertryck, att Roxtuna hade tagits i bruk planenligt och att någon anledning till kritik icke förelåg. I dag erkänner han däremot direkt och indirekt att en rad missförhållanden föreligger. Jag vill fråga om kammarens ledamöter tror att den olust, som råder bland anstaltens personal och övriga berörda personer skulle ha uppstått på Roxtuna och anorstädes på morgonen den 10 november i fjol, om inte anledningarna till denna olust hade funnits också dagen före och dessförinnan.

Jag tror det är olyckligt, att justitieministern i sitt svar förra gången inte

klargjorde vilka svårigheter anstaltsledningen redan då hade att kämpa med. Han tog chefens kapacitet till intäkt för att utfärda en garanti för att anstalten planenligt tagits i bruk, och i dag upprepar han, att chefen för Roxtuna är den obestridde auktoriteten, den som bäst kan belysa problemen och redovisa vilka erfarenheter man har gjort. Inte desto mindre inträffade det, att dagen efter det justitieministern hade ställt roxtunachefens ord som garanti för att anstalten planenligt hade tagits i bruk, denna person meddelade i en intervju för Svenska Dagbladet, publicerad den 11 november, att intagningsfrekvensen skulle ha varit en helt annan, därest vid den ifrågavarande tidpunkten säkerhetsanstalterna hade iordningstänkts på det sätt som han önskat. Jag tycker att justitieministern nu av bitter erfarenhet borde ha lärt sig, att uttalanden som görs inför denna kammare bör ha en sanningshalt, som varar litet längre än till dagen efter det yttrandena fällt.

I det svar som lämnats här i dag hävdas, att det vore oriktigt att såsom interpellanten herr Cassel göra gällande, att tilliten till Roxtuna-anstalten är rubbad. Herr justitieministern utger sig alltså för att vara en opinionspejlare av oanade mått — han vet bättre än någon annan vilken opinion som råder i landet. Jag tror inte han skulle yttra sig på detta sätt, om han inte vore en person, som övervärderar den skrivbordsmässiga planeringen och glömmar att försöka hålla kontakt med den allmänna opinionen. Det justitieministern har att säga om vad den allmänna opinionen genom sina språkrör i pressen har framfört vittnar om hur svagt hans utgångsläge i debatten är.

Förra gången utmålades Roxtuna-anstalten som en världsattraktion — det var en av världens bäst utrustade anstalter — och den hade — sades det — planenligt tagits i bruk. Den som nu i dag får ett betyg med liknande interna-

Roxtunaanstanlten m. m.

tionell inriktning är en enskild person, som förekommit i den konflikt som förevarit. Jag måste säga att jag beklagar den person, som i detta sammanhang får ta emot ett dylikt vitsord av samme betygsställare.

Det sägs att denna person, byråchefen Torsten Eriksson, inte skulle ha ingripit i några vårdfrågor, och Roxtuna- chefens ord tas också nu till intäkt härför. Nej, tacka för det, ty hur skulle det vara ställt, om en byråchef i justitiedepartementet ingrep i de dagliga rutin- och vårdfrågorna på en fångvårdsanstalt? Men vad som ligger bakom det av justitieministern citerade talet om ett dubbelkommando är ju, att de utredningar, som under flera år genomförts, varit av den arten, att de i detalj ingripit i det dagliga livet på fångvårdsanstalterna. Hur skulle de människor, som arbetar under sådana förhållanden, kunna undgå att konstatera, att det är två stridande viljor, som bestämmer över deras arbetsformer — hur skulle de kunna undgå att konstatera, att detta är uttryck för ett dubbelkommando?

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Man måste förvåna sig över att när justitieministern går till attack mot den press, som har kritiserat vissa företeelser som gäller Roxtuna-anstalten, så talar han i allmänna ordalag om ovederhäftigheten i tidningarna. Han konkretiserar inte på något sätt sina uppgifter. Det är ju då svårt att veta, om justitieministern har fog för sin kritik mot pressen. Han har inte alls redogjort för vilka felaktiga uppgifter pressen skulle ha kommit med. Man blir häpen när justitieministern utan vidare deklarerar, att byråchefen Torsten Eriksson är den främste expert vi har på fångvårdsfrågor, i andra länder bl. a. i Amerikas förenta stater. Justitieministern kan ju inte vara okunnig om att i den debatt, som

i Amerikas förenta stater förs om fångvårdsförhållandena, är meningarna ytterst delade. Jag kan som exempel anföra ett arbete av en kulturredaktör i New York Times från förra året om dessa frågor, där det på tal om fångvårdsförhållandena i Amerikas förenta stater klart säges ifrån, att de främsta experterna är oense. Byråchefen Eriksson företräder, herr justitieminister, en linje i dessa frågor och en linje, som är mycket omstridd och diskuterad av den amerikanska vetenskapliga opinionen.

Justitieministern säger, att han kunde ju inte veta hur domstolarna skulle tillämpa praxis och att det kom som en överraskning för honom, att domstolarna dömde som de gjorde. Men vad var det som överraskade i domstolarnas sätt att döma? De utgick ju från en viss uppfattning i dessa mycket svåra problem. Nej, när man läser justitieministerns svar, förstår man, att han i dessa komplicerade frågor utan vidare utgår ifrån att den uppfattning, som deklarerats av byråchefen Torsten Eriksson, är den riktiga.

Herr justitieminister! Om man följer diskussionen i alla länder om de problem som möter vid försöken att komma till rätta med brottsligheten — läser det stora verket Kriminologi med bidrag t. ex. av professor Kinberg, som kom ut förra hösten — så inser man att det inte utan vidare går att säga, att den Erikssonska uppfattningen är den riktiga. De metoder som ligger till grund för Roxtuna kan vara de rätta för vissa intagna, men det är inte bevisat att de är riktiga för allt det klientel, som finns på Roxtuna — det framgår ju också av justitieministerns interpellationssvar. Det är felaktigt att försöka inbilla svenska folket, att dessa frågor är så enkla, att de metoder som i vårt land företrädes av byråchefen Torsten Eriksson är de enda riktiga. Några sådana kategoriska uttalanden finns inte i de vetenskapliga un-

Roxtunaanstalten m. m.

dersökningar, där dessa frågor behandlades, och kan över huvud taget inte med bestämdhet göras i sakens nuvarande läge.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Kammarens ledamöter har väl inte kunnat undgå att lägga märke till den utmordentliga aggressivitet, som präglat alla de tre talare, vilka yttrat sig efter justitieministerns anförande, och de finner det väl därför rätt naturligt, att jag tillåter mig att säga ett par ord.

Vi genomlever ju för närvarande i vårt land en mycket omfattande reformperiod på fångvårdens område. Det är väl riktigt att säga, att reformverksamheten på detta område praktiskt taget legat nere under ett hundratal år ända fram till 1950-talet. Under sådana förhållanden finns det givetvis många brister att ta itu med, och det har tagits itu med dem på ett utomordentligt kraftfullt sätt av justitieministern och av de medhjälpare han haft, såsom nyss redovisades landshövding Bergquist och byråchefen Eriksson. Reformverksamheten har såvitt jag kan bedöma varit av en utomordentlig betydelse för fångvården under normala förhållanden, och den har varit oundgängligen nödvändig för att kunna möta den kris inom fångvården, som det starkt ökade fångantalet har fört med sig. Utan de ingripanden som skett från justitiedepartementet skulle läget uppenbarligen ha varit fullständigt katastrofalt. Det är å andra sidan lika uppenbart, att just den starka ökningen av antalet fångar har försvårat de rent organisatoriska åtgärder som varit nödvändiga, vilket gör att krisförhållanden, som berott på en betydande eftersläpning i reformverksamheten, ytterligare har accentuerats.

Herr Braconier förde in en helt ny tankegång i debatten. Han säger, att de

principer, som reformverksamheten är uppbyggd på, är i hög grad omstridda och företrädes huvudsakligen av en enda man, byråchefen Torsten Eriksson, vilkens uppfattning emellertid inte alls representerar de resultat, som vetenskapen och erfarenheterna på andra håll har givit.

Ja, ärade kammarledamöter, om det är så, får vi väl alla ta på oss ansvaret, ty de principer, efter vilka fångvården håller på att reformeras, har efter varje utredning underställts riksdagen. Riksdagen har alltså haft möjligheter att följa den omläggning som skett och de organisatoriska förändringarna. Såvitt jag vet har riksdagen tämligen enhälligt givit sin anslutning till dessa principer. Det finns ett undantag, och det är att några högermän motsatte sig inrättandet av Roxtuna, men det fattade i varje fall jag inte som en principiellt motiverad inställning utan som en följd av att man ansåg Roxtunaanstalten vara alldeles för dyrbar. Om det emellertid är så, att riksdagen givit sin anslutning till de principer, efter vilka justitieministern och byråchefen Eriksson har arbetat, så framstår det angrepp, som herr Braconier riktat mot dessa principer, antingen såsom omotiverat eller också som ett angrepp riktat mot oss alla som deltagit vid godkännandet av denna principiella uppläggning. Jag trodde faktiskt, att det var på det sätt som hävdats i en rad tidningsartiklar och som också framgick av herr Cassels anförande, att vi var överens om den principiella uppläggnings och att kritiken gällde den administrativa handläggningen, alltså på det sätt på vilket principerna tillämpats. Om det däremot råder djupgående skiljaktigheter i bedömningen av reformverksamhetens inriktning, skall detta naturligtvis diskuteras, ty det är ju en i hög grad väsentlig och principiell fråga.

Man har angripit justitieministern för det sätt, på vilket han lagt upp sitt

Roxtunaanstanlten m. m.

interpellationssvar. Men herrar Cassels och Heléns anföranden var ju mer affektbetonade än de redovisade vari felaktigheterna skulle bestå. Jag undrar om detta är rimligt. Om en del av regeringens verksamhet blir angripen, så bör väl regeringen ha precis samma rätt som alla andra att framlägga sin syn på den omstridda frågan, och vad som här skett är ju inte någonting annat än att justitieministern lämnat en såvitt jag förstår objektiv redogörelse för vad som under det senaste årtiondet har inträffat på fångvårdens område. Han har därvid med särskild omsorg ägnat sig åt att analysera, vad som kan ligga bakom talet om ett dubbelkommando, samt har redogjort för hurusom det varit nödvändigt, för att driva den av mig nyss omtalade reformverksamheten, att skapa hela detta utredningsmaskineri, vilket sedan lett fram till de förslag som underställts riksdagen.

Det är på det sättet vi brukar gå till väga, och finns det något annat område där det har föranlett konflikter? När t. ex. en stor skolreform skall genomföras, tillkallar man sakkunniga som utarbetar förslag. Ibland kan det hända att en person, genom sin sakkunskap eller sin ställning, dominerar utredningsarbetet. Men inte leder väl denna metodik, som man inom den svenska förvaltningen i normala fall alltid använder, till konflikter och besynnerligheter av den typ som vi här upplever?

Vilket område kammarens ledamöter än sätter sig och granskar, skall det alltså visa sig att denna arbetsmetodik kommer till användning när ett stort reformprojekt skall föras igenom. Justitieministern har här ansett sig böra lämna en utförlig redogörelse för hur arbetsmetodiken i detta fall har tillämpats. Jag kan inte förstå att denna redogörelse har behövt framkalla så affektbetonade utbrott hos de föregående talarna som vad fallet varit.

Herr BRACONIER (h) kort genmäle:

Herr talman! Det var inte på det sättet, herr statsminister, att jag gav något underbetyg åt roxtunametoden. Jag framhöll att på forskningens nuvarande ståndpunkt och utan en närmare analysering av det klientel som finns på Roxtunaanstanlten — justitieministern har ju själv i sitt interpellationssvar erinrat om att problemet blivit svårare på grund av den praxis som domstolarna följt — är det orimligt att kategoriskt söka intala kammaren att det enda riktiga är den uppfattning som byråchefen Torsten Eriksson företräder. Det är utomordentligt komplicerade förhållanden det här gäller, och i Amerikas för-enta stater är opinionen i många avseenden delad i fråga om vad som är de rätta metoderna. Det finns ju också här i vårt land många som intresserat sig för ungdomsproblemen — jag tänker på Hardy Göransson, olika psykiatriker och andra.

Det är möjligt att för vissa kategorier av unga lagöverträdare är roxtunametoden den lämpligaste, men många ifrågasätter huruvida man på forskningens nuvarande ståndpunkt verkligen skall våga tillämpa roxtunametoden för alla kategorier av ungdomsbrottslingar, därest man skall kunna hålla brottsligheten nere. Om det hade rått enighet i detta avseende, hade ju inte dessa frågor behövt diskuteras på sätt som skett i Amerika eller i litteraturen över huvud taget, och då hade man ju inte i England, där några av de främsta kriminologerna i världen finns, behövt tillgripa helt andra metoder för att komma till rätta med ungdomsbrottsligheten. Justitieministern och statsministern vill väl inte utan vidare påstå att de engelska metoderna är sämre än de metoder som byråchefen Torsten Eriksson företräder.

Vad jag vidare sade var, herr justitieminister, att om man låter pressen vara skottavla, så bör man konkretisera sin kritik och tala om vad som är så

Roxtunaanstalten m. m.

förfärligt. En och annan tidning kan ju ha kommit med mindre väl övervägda yttranden, men om man kritiserar pressen som helhet, då bör man tala om från vilka utgångspunkter man gör detta.

Jag har icke, herr statsminister, gjort gällande att roxtunametoden skulle vara felaktig, men jag har påpekat det förhållandet att det råder utomordentligt delade meningar om hur man skall komma till rätta med ungdomsbrottsligheten. Därvidlag räcker det säkerligen icke med bara roxtunametoder.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG:

Herr talman! I anledning av de anföranden som efter mitt interpellationssvar här hållits av herrar Cassel, Helén och Braconier skall jag be att få göra några anmärkningar.

Först vill jag då på samma sätt som statsministern efterlysa konkreta uttryck för vad man avser med sin kritik. Jag vänder mig därvid främst till herr Cassel, som helt allmänt sade att förtroendekrisen kring Roxtuna är en realitet, något som herr Helén sedan upprepade. Vad menas med detta tal om förtroendekris? Det är klart att många människor, inte minst tjänstemän och interner på Roxtunaanstalten, har blivit upprörda och oroade, när plötsligt alla tidningar på sina förstasidor tar upp en väldig diskussion om anstalten, men detta är inte detsamma som en förtroendekris.

Avser man kanske de principer, på vilka Roxtuna är uppbyggd? Nej, sade herr Cassel, om dessa principer ville han inte uttala sig, och herr Helén framhöll uttryckligen att principerna var riktiga. Gäller det då den omständigheten att det varit en del felaktigheter i fråga om fönster och dörrar på Roxtuna? Kan det verkligen ge upphov till en förtroendekris? Och vad beträffar herr Cassels uttalande, att tjäns-

temännen på Roxtuna skulle ha det sämre ställt i fråga om bostäder än internerna, så är det faktiskt ett löjligt påstående. Jag förstår att herr Cassel inte varit på Roxtuna, och jag skulle därför vilja rekommendera honom att göra ett besök där.

Herr Helén ansåg att jag skulle ha intagit två olika ståndpunkter i mina interpellationssvar beträffande Roxtuna: en ståndpunkt i dag, då jag erkände att det fanns svåra fel på Roxtuna, och en annan i höstas, när jag sade att allting var bra på Roxtuna. Jag har därför som hastigast tittat igenom det interpellationssvar jag lämnade i höstas, och jag kan inte finna annat än att det innehåller precis detsamma som jag nu har sagt. Det har visat sig föreligga en del smärre konstruktionsfel hos de nya husen, och dessa fel håller på att avhjälpas. Det är ledsamt att sådant inträffar, men det är absolut ingenting att göra någon större affär av; det är i själva verket bara småsaker.

Jag fasthåller vid vad jag sagt om att Roxtuna är en av världens bäst utrustade anstalter både i fråga om byggnaderna — sedan nu en del smärre fel blivit rättade — och i fråga om personalen. Jag vet vad jag talar om, ty jag har inte bara genom studier utan också genom personliga besök på ungdomsanstalter av motsvarande typ i olika länder i Europa kontrollerat hur det ligger till. De nya moderna anstalter i samma stil som Roxtuna, vilka fanns i dessa länder, var inte på långt när så bra utrustade, och de var försedda med proportionsvis betydligt fåtaligare och mindre kvalificerad personal än Roxtuna.

Beträffande det s. k. dubbelkommandot vill jag på samma sätt efterlysa konkretiseringar. Herr Helén yttrade i detta sammanhang, att det hade gjorts utredningar, som i detalj ingripit i fångvårdens arbete. Ja, visst har det det. Det har skett mycket nödvändiga och nyttiga reformer i fråga om fång-

Roxtunaanstalten m. m.

vårdens organisation och arbetsförhållanden. De är, om jag minns rätt, praktiskt taget enhälligt antagna av riksdagen och har visat sig ge mycket tillfredsställande resultat. Detta har, såsom det står i en av årets propositioner, vitsordats från anstalterna på alla håll i landet. Jag efterlyser fortfarande konkreta exempel på vad som skulle vara gålet, inte bara — såsom statsministern sade — allmänna affektutbrott.

Herr Braconier yttrade, att jag inte hade konkretiserat mitt påstående, att det i pressen hade förekommit felaktiga uppgifter rörande Roxtuna. Jag tyckte, att jag kanske inte skulle göra det i ett interpellationssvar i riksdagen, men eftersom jag begär konkretisering och bestämda uttalanden ifrån dem, som har en annan mening än jag själv, vill jag naturligtvis svara på samma sätt. Jag har här en skrivelse från kungl. byggnadsstyrelsens utredningsbyrå, en utförlig promemoria, som byggnadsstyrelsen av egen drift iordningställde efter den stora tidningsdiskussionen om Roxtuna. Däri skriver utredningsbyrån bl. a., att en viss tidning hade »en bild som enligt texten åskådliggör hur bostadshus och paviljonger för interner ligger alldeles för tätt inpå varandra. Bilden visade», tillfogar byggnadsstyrelsen, »i stället administrationsbyggnaden och ett personalbostadshus. Samma tidning visade samma dag en bild av en husgrund med fuktfläckar. På marken framför huset låg en stege. Texten lød: 'Vätan från marken har på sina håll skadat hela husgrunden, som här vittrat sönder på en av Roxtunapaviljongerna. Man ser hur fuktigheten mer och mer äter sig uppför väggen.' Det verkliga förhållandet är att stegen på bilden under vintern stått lutad mot väggen. En snödriva har legat på stegen mot väggen och smält under våren. På detta sätt hade fuktfläcken uppstått.»

Det kan lämnas flera exempel på denna tidningarnas upplysningsverksamhet rörande Roxtuna. Jag vill dock

även säga några ord om en sak, som inte alls är så lustig utan ganska djupt allvarlig. Det är den, som jag antydde i mitt interpellationssvar såsom ett exempel. Ett par tidningar uppgav, att de haft en intervju med en namngiven tjänsteman på Roxtuna. Det var en av vaktmännens förtroendemän, och det förklarades, att han sagt, att de intagna pojkarna var sexuellt abnorma och att tjänstemännen inte vågade ha sina barn i närheten av dem. Detta var en fullständig lögn. Det finns ingen som helst grund för detta uttalande. Det hade aldrig fällt. Vad tror kammarens ledamöter blir resultatet, när dessa pojkar, som delvis är ganska svårt psykiskt skadade, i pressen får sådana uppenbart osanna beskyllningar riktade mot sig, som de med all rätt finner vara djupt kränkande för sin personlighet? Man kan föreställa sig stämningen bland dem. Den utpekade förtroendemannen för vaktpersonalen gick in till chefsläkaren doktor Lundqvist och sade till honom: »Jag förstår, att jag omedelbart måste lämna min tjänst efter detta.» Samtidigt — doktor Lundqvist har själv berättat därom — kom ett meddelande om att pojkarna, som arbetade i en verkstad, gaddade ihop sig, och vaktpersonalen undrade om det inte kunde inträffa ungefär vad som helst. Doktor Lundqvist redde dock upp situationen, såsom jag omnämnde i mitt interpellationssvar. Han gick in i pojkhoppen och förklarade för dem, att tidningsuppgiften var osann och att han skulle rätta till det hela. Det gjorde han också samma dag i ett radioeko, som kammarens ledamöter kanske hörde. I detta talade han om, hur det egentligen förhöll sig på anstalten. Där märktes ingen förtroendekris.

Slutligen skulle jag vilja säga ett par ord till herr Braconier i anledning av hans vetenskapliga utredning. Det är ju känt, att brottslighetens orsaker och metoderna för behandling av brottslingar är ett svårt och delvis outrett

Roxtunaanstalten m. m.

ämne. Så långt har herr Braconier rätt, men annars var egentligen alltsammans galet. Han vill göra gällande, att behandlingen av ungdomliga lagöverträdare — det är bara detta som frågan i detta sammanhang gäller — vid ungdoms-anstalten på Roxtuna skulle vara ett påfund av något fåtal personer, kanske rent av av byråchefen Torsten Eriksson. Jag har omnämnt byråchefen Eriksson i mitt interpellationssvar, och det har jag ansett mig böra göra, därför att jag känner honom och hans kapacitet som en mycket skicklig tjänsteman. Det var ingen tillfällighet, att just han och en annan av våra duktiga fångvårdsmän för ett par dagar sedan inför ett stort antal parlamentsledamöter i London företrädde vår inställning till dödsstraffet. Behandlingen av unga brottslingar är emellertid inte hans privata påfund. Det är klart, att det kan finnas olika meningar om saken, såsom herr Braconier ville hävda, men man skall inte inbilla sig, att de principer, på vilka Roxtuna är uppbyggt, är något slags besynnerliga idéer av en fåkunnig minoritet bland sakkunskapen.

Jag var i somras i Genève, där För-enta Nationerna hade anordnat den första internationella kongressen för frågor rörande bekämpande av brott och behandling av brottslingar. Där fanns de mest framstående experter på sådana ting från hela världen, utom från öststaterna, som inte hade skickat några representanter alls. Annars var alla jordens hörn representerade genom de mest kända experter inom kriminologien. Det var tre överläggningsämnen som behandlades. Det som kan betraktas som kongressens huvudämne var just behandlingen av ungdomliga lagöverträdare. Det hölls i flera dagar ingående diskussioner om den saken. Det var påfallande, att det på alla håll i världen var en överväldigande majoritet för tanken, att just sådana principer, på vilka Roxtuna är uppbyggd, på vetenskapens nuvarande ståndpunkt är de

bästa man känner för att komma till rätta med de svåra och allvarliga problem som ungdomsbrottsligheten utgör.

Herr BRACONIER (h) kort genmäle:

Herr talman! Justitieministern gjorde gällande att det väsentliga av det jag hade kommit med var fel. Vad jag sagt är att det fördes en diskussion om dessa metoder mellan företrädare för olika meningar i de amerikanska arbeten som skrivits om brottsligheten. Jag skulle vara tacksam om justitieministern ville klart säga ifrån, om detta att de hade olika meningar var rätt eller fel. För vissa ungdomsbrottslingar, sade jag, var av allt att döma Roxtuna den bästa lösningen. Men justitieministern menar väl inte att vi för att komma till rätta med ungdomsbrottsligheten bara skall lita till roxtunasystemet? Jag gjorde också en jämförelse med de redogörelser som lämnats av engelska kriminologer.

Mot detta säger justitieministern, att på en kongress där man har diskuterat dessa frågor är majoriteten överens om att roxtunasystemet är det bästa. Nej, det är man verkligen inte. Bland vetenskapsmän, som yttrat sig i detta ämne, finns ytterst olika meningar. I Kriminologisk handbok, som utkom förra året och är utgiven av förre presidenten Schlyter m. fl., förklaras just att det beror på hur brottslingarna är beskaffade, vilka metoder man skall använda. Jag kan inte tro, att justitieministern menar att alla de som på olika håll företrätt en annan mening än han i dessa frågor är inkompetenta.

Dessutom har jag aldrig sagt att byråchefen Torsten Eriksson representerar en liten och obetydlig grupp. Jag framhöll att när så många andra experter, däribland överdirektör Hardy Göransson, har en avvikande uppfattning och när diskussionen bland vetenskapsmännen är så livlig är det alltför kategoriskt att påstå, att den metod som

Roxtunaanstalten m. m.

Torsten Eriksson rekommenderar är överlägsen alla andra. Jag tror, herr justitieminister, att det en gång i framtiden kommer att visa sig, att det påståendet är illa avvägt.

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! Hans excellens statsministern gick upp till stöd för sin justitieminister, och det är inte mer än rätt. Men nog är statsministerns anspråk på en fullt objektiv redogörelse för vad som har förekommit inom fångvården på sista tiden rätt blygsamma. Hur jag än läser interpellationssvaret, kan jag inte få det till en objektiv redogörelse. Det synes mig vara ett uttalande, där justitieministern med all den kraft han är mäktig sluter upp på ena sidan i en strid mellan två kombattanter. Justitieministern ger den ena sidan rätt i alla detaljer. Borde det inte vara angeläget för statsministern, när han nu tagit till orda, att vidgå att det finns en schism mellan departement och fångvårdsstyrelse? Och när inte justitieministern har sagt någonting om hur den schismen skall bli bragt ur världen, vore det inte naturligt, om statsministern velat ge oss någon antydan om vad regeringen har för planer? Som det nu är, ärade kammarledamöter, kan det knappast fortgå.

Jag har inte sagt ett ord till kritik av den upprustning som håller på att komma till stånd inom fångvården. Jag är tvärtom oerhört medveten om att krafttag här är nödvändiga. Den miserabla situation i vilken våra fångelser befinner sig är inte svenska folket värdig. När vi för några år sedan från högerhåll — jag var själv motionär vid det tillfället — gick emot förslaget om Roxtuna i dess dåvarande utformning, var det inte på grund av de behandlingsmetoder, som där skulle tillämpas, utan för att om möjligt spara litet pengar. De pengarna ville vi till sista öret använda för att rusta upp andra fång-

vårdsanstalter och skyddsorganisationer.

Här vill nu justitieministern göra gällande, att det inte förekommit något dubbelkommando och inte existerar någon förtroendekris i fråga om Roxtuna. Vad begär man då av en förtroendekris? Allmänheten runt om i landet, alldeles oavsett politisk hemvist, diskuterar ivrigt Roxtuna, och man får överallt i landet i samtal och i tidningar höra misstankar mot Roxtuna och de metoder som där tillämpas. Är inte det en förtroendekris? Jag vill inte säga att de misstankarna är berättigade. Jag vill påstå att de uttalas, och det räcker för mig för att konstatera befintligheten av en förtroendekris.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag underströk i mitt inlägg, att när vi förra gången i november diskuterade detta ämne, gällde frågan huruvida Roxtuna-anstalten då tagits i bruk i den takt som avsetts eller om så inte skett på grund av brister i utrustningen. Justitieministerns svar den gången var att Roxtuna helt enkelt är en av världens bäst utrustade anstalter för behandling av det svåraste ungdomsklientelet. Han fortsatte med att säga, att den tilltänkta gången för intagningarna var att man inte skulle sätta in flera nya elever på en gång utan att detta skulle ske successivt med ungefär en per vecka. Sedan sade justitieministern, att detta var Roxtuna-chefens uppfattning. Det var onsdagen den 9 november. Fredagen den 11 november införde Svenska Dagbladet följande uttalande av Roxtuna-chefen: Det är riktigt, att man har tänkt sig en ganska lugn intagningstakt i början på Roxtuna, men det är inte tu tal om att intagningsfrekvensen hade kunnat ökas, om säkerhetsfrågan varit tillfredsställande löst och om personal funnits.

Herr statsminister! Har man inte rätt

Roxtunaanstalten m. m.

att som ledamot av denna kammare känna harm, om uppenbart oriktiga påståenden fällt från regeringsbänken? Statsministern har ingripit i denna debatt på ett sätt, som nog måste förvåna. Han säger, att utan ingripande av justitiedepartementet skulle läget i dag varit katastrofalt. Vad väntar egentligen statsministern av sin justitieminister? Skall han inte ingripa i en situation där utvecklingen inom fångvården håller på att gå mot en katastrof? Jag har, herr statsminister, i mitt inlägg begränsat mig till justitieministerns sätt att inför kammaren redovisa sitt fögderi, och det är på den grunden jag har rätt att här tala med ett visst känslöftertryck. På den enda punkten har jag ytterligare tillagt, att det existerar ett dubbelkommando, och justitieministerns svar har enbart bekräftat detta.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **ZETTERBERG**:

Herr talman! Fortfarande måste jag efterlysa vad man konkret menar. Inga sådana svar kommer, bara nakna påståenden, som upprepas enligt den gamla metoden att om man säger en sak tillräckligt många gånger blir den trodd.

Vad herr Helén nyss sade om takten för intagningarna strider ingalunda emot vad jag anförde i höstas. Jag framhöll då, att det var meningen att man successivt skulle ta anstalten i bruk och att den inte omedelbart skulle beläggas till sitt fulla platsantal. Det är helt enkelt nödvändigt att en anstalt får tillräcklig tid för att bygga ut sin verksamhet. Jag förde således i höstas ett allmänt resonemang om att planerna gick ut på att man successivt skulle ta anstalten i bruk. Så förklarar doktor Lundqvist att detta är riktigt men att man kanske kunnat införa en hastigare takt i den successiva uppbyggnaden, om inte svårigheterna med fönstren hade funnits. Dessa uttalanden strider inte på något sätt mot varandra.

Beträffande vad herr Cassel sade antecknar jag med glädje att han nu kommit så långt att han säger, att det visserligen finns en förtroendekris men att han inte vill uttala sig om huruvida denna är berättigad. Det är det jag menar. Det är klart, att människor blir oroade, om tidningarna på det ovederhäftiga sätt som jag nyss har belyst dag efter dag talar om fruktansvärda missförhållanden. Tacka för det! Men man måste ju se till realiteten, och jag skulle gärna vilja inbjuda dem som är tveksamma att göra ett besök på Roxtuna för att se förhållandena där. Då skulle man inte få samma bild som lämnats av de missvisande tidningsartiklar jag nyss redogjort för.

Slutligen skulle jag också vilja säga några ord om herr Braconier och vetenskapen. Han har åberopat att det skulle finnas olika meningar om hur ungdomsbrottslingar skall behandlas. Det sade jag också att det finns, men jag påpekade att bland den samlade expertis från alla världens länder, som jag träffade vid en kongress i Genève i somras i Förenta Nationernas regi, var det en överväldigande majoritet för den linje och de principer, på vilka Roxtuna är uppbyggt. Eftersom herr Braconier fortfarande gör gällande att det skulle finnas en mycket livskraftig minoritet, vill jag med reservation för minnesfel säga, att såvitt jag nu kommer ihåg fanns där en företrädare för påvestolen och någon tysk representant, vilka hävdade att man skulle införa andra principer. Eljest var världssakkunskapen enig.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att herr Cassel i sitt inlägg ställt sig på samma principer som vi hittills — trodde jag — var överens om. Därmed har såvitt jag förstår mycket av debattens skärpa varit onödigt.

Roxtunaanstalten m. m.

Herr Cassel säger, att det råder en förtroendekris inom fångvården. Hur skall man komma till rätta med den, om man inte gör på det sätt som justitieministern här försökt göra, nämligen att lämna en så långt det går objektiv redogörelse för de påstådda missförhållandena och för hur missuppfattningarna kunnat uppstå? Men, herr Cassel, bidrar det till att avlägsna förtroendekrisen, om en sådan redogörelse icke bemötes med konkreta motangrepp, om man icke på någon punkt tar upp en diskussion utan som herr Cassel helt enkelt bara säger att detta inte är objektivt. Efter som det finns två parter som strider borde justitieministern ha skipat rättvisa mellan dessa två parter. Men, herr Cassel, om rättvisa är skipad i interpellationssvaret, då är det ju omöjligt att ta parti på det sätt som herr Cassel tänkt sig. Om det i interpellationssvaret finns felaktigheter, skall dessa påvisas, och man skall inte generellt fördöma svarets utformning. Jag tror inte att det har funnits många andra sätt att gå till väga än att försöka lämna en så klarläggande redogörelse som möjligt. Sedan hade jag trott att det var rimligt att kammaren diskuterar de fakta, som justitieministern erinrat om.

Jag förstår också herr Heléns motivering för sin upprördhet, om det vore så att det från regeringsbanken lämnades felaktiga eller, som han sade, osanna uppgifter. Hade det skett skulle jag anse att varje riksdagsman har rätt att känna sig upprörd. Men, herr Helén, efter det klarläggande som justitieministern gav i sitt sista anförande måste väl även herr Helén och i varje fall kammarens ledamöter i övrigt inse, att herr Heléns upprördhet berodde på rena missförstånd.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! I justitieministerns replik till mig lade han i Roxtunachefens uttalande i Svenska Dagbladet in ett

ord som icke förekom där. Han sade att Roxtunachefen skulle ha sagt, att det kanske är tu tal om att intagningsfrekvensen kunnat ökas osv. Ordet »kanske» står inte i uttalandet, och det är ju belysande för det sätt på vilket hela denna debatt föres. Jag läser innantill två gånger, och så smugglas det in ett ord som inte täcks av vad jag läst upp. Jag begick ett misstag, och det var att jag sade, att det felaktiga yttrades från regeringsbanken. Det yttrades från talarstolen. Det var den enda oriktighet jag gjorde mig skyldig till.

Herr SKOGLUND i Umeå (s):

Herr talman! Till att börja med kan jag väl konstatera att diskussionen om Roxtuna regelmässigt inte gäller de allmänna principerna. Efter herr Bracniers sista yttrande får man väl göra det konstaterandet. Alla som har satt sig in i denna sak förefaller att vara ense om att de strävanden, som legat till grund för anstaltens planering och uppbyggnad, är riktiga. Diskussionen sådan den förts fram till i dag har främst gällt att det skulle ha yppats brister i konstruktionen av fönster och dörrar på anstaltsbyggnaderna och att det skulle föreligga brister beträffande personalbostäderna både i fråga om deras antal och deras utformning. Rörande dessa förhållanden har det ju av byggnadsstyrelsen och fångvårdsstyrelsen gemensamt gjorts vissa utredningar som redovisats i statsrådets interpellationssvar. Därav framgår beträffande anstaltens fönster och säkerhetsanordningar, att de slutliga ritningarna till anstalten har utförts av fångvårdsstyrelsens arkitekt i samråd med byggnadsstyrelsen och fångvårdsstyrelsen. Det kan alltså inte vara riktigt då man från fångvårdsstyrelsens sida har sökt göra gällande, att anstalten skulle ha kommit till utan att fångvårdsstyrelsen fått utöva sitt inflytande på detaljutformningen. Beträffande bostäderna

Roxtunaanstalten m. m.

gjordes det ju på riksdagens egen begäran en nedprutning i det ursprungliga förslaget. Då det nu visat sig att man överskattade möjligheterna att erhalla bostäder i den öppna marknaden och att denna nedskärning av antalet bostäder alltså vållat svårigheter för driften av anstalten, får riksdagen enligt min mening ta sitt ansvar för denna åtgärd. Genom sitt ställningstagande i det ärende som nu behandlas har riksdagen tillfälle att i enlighet med statsutskottets förslag rätta till saken genom att bevilja medel till de bostäder som saknas.

De felaktigheter, som skulle finnas på bostadshusen, har uppenbarligen överdrivits i allra högsta grad. Vad saken gäller framgår av en rapport från ett besök vid anstalten den 27 mars i år, undertecknad av byråchefen Blom i fångvårdsstyrelsen och fångvårdsstyrelsens arkitekter Birch-Lindgren och Karlström. Problemets storleksordning framgår för övrigt också av denna rapport. Därav framgår vidare att befattningshavarna förklarat sig vara tillfredsställda med bostädernas planering om bara de påtalade felen avhjälpes. De påyrkade emellertid en standardförbättring som enligt deras mening fordras för att lägenheternas standard skall motsvara den åsatta hyran, som emellertid icke fastställts av vare sig riksdagen eller regeringen utan av annan myndighet. Efter att en del fel beträffande chefsbostäderna påpekats säges i fångvårdsstyrelsens rapport att, »sedan ovan nämnda åtgärder vidtagits, synes alla de anmärkningar av betydelse som riktats mot Roxtunaanstaltens byggnader vara ur byggnadsteknisk synpunkt avhjälpna och anstalten anpassad efter klientelet». En av dessa bostadslägenheter har för övrigt reparerats, och det finns ett protokoll från en synförrättning den 12 april i år.

Om man följaktligen bortser från fönsterfrågan, som har kommit att spela en så stor roll i debatten men som ju

är ett tekniskt problem och som först genom en nykonstruktion helt nyligen fått en bättre lösning, så har de anmärkningar som riktats mot byggnaderna på Roxtuna gällt rena obetydligheter. Det är fråga om smärre bristfälligheter, som mycket lätt uppkommer i nybyggda hus.

Man måste säga att det var mycket väsen för ingenting. Statsrådet Zetterberg illustrerade pressdebatten på den här punkten, och jag skulle kunna komplettera med följande tillägg. I en av de tidningar som har haft invändningar att göra mot bostadsbeståndet har det sagts, att doktors solaltan ligger mot norr, men av byggnadsstyrelsens promemoria av den 6 april i år framgår att förhållandet är det, att det finns en altan mot söder och en mot norr, den senare för den vackra utsikten över Roxen.

När man av de föreliggande rapporterna fått veta vad saken egentligen gäller, måste jag säga att det gjorde ett mycket egendomligt intryck när chefen för fångvårdsstyrelsen i ett radiotal för en tid sedan framförde en rad anmärkningar mot personalbostäderna, särskilt som personalens missnöje inte i främsta rummet avsåg småfel på lägenheterna utan i stället bottnade i oenighet om den hyra som är fastställd. Uttalandet av herr Göransson var i hög grad anmärkningsvärt.

Vad som här behövs, herr talman, är inte ett klankande på allt och alla utan ett samarbete kring det väsentliga. Här har nu från statsmakternas sida gjorts stora ansträngningar för att komma till rätta med svårhanterliga ungdomsbrottslingar, riksdagen har anslagit pengar och sakkunniga har planerat och byggt för att det verkligen skall bli någonting av. Då kan man också begära, att alla skall göra sitt bästa för att på det bästa sättet använda vad man fått till stånd. Här har statsrådet Zetterberg gått i spetsen och varit den

Roxtunaanstalten m. m.

drivande kraften, och för det bör han, herr talman, ha ett erkännande.

I detta anförande instämde fru *Eriks-son* i Hallstahammar, herrar *Bark* och *Jacobsson* i Sala, fru *Lindskog*, herrar *Östrand*, *Persson* i Tandö, *Mellqvist*, *Kärlander*, *Severin* i Gävle, *Orgård* och *Odhe*, fru *Renström-Ingenäs*, fru *Johansson* i Skövde, fru *Ericsson* i Luleå, herrar *Dahl*, *Lundqvist*, *Johansson* i Torp, *Andersson* i Mölndal, *Ekdahl* och *Blidfors*, fru *Holmqvist*, fru *Lewén-Eliasson*, herrar *Landgren* och *Jönsson* i Gärds Köpinge, fru *Johansson* i Norrköping, herrar *Thapper*, *Persson* i Appuna, *Gustafsson* i Bogla, *Almgren*, *Andersson* i Ronneby, *Arweson*, *Karlsson* i Olofström, *Sehlstedt* och *Ekström*, fru *Wallin*, fru *Svedberg*, herrar *Norén* i Nyadal och *Jonsson* i Haverö, fru *Löfqvist*, herrar *Johansson* i Södertälje, *Wiklund*, *Nilsson* i Göteborg och *Andreasson*.

Herr **ÅKERSTRÖM** (s):

Herr talman! Det är statsutskottets utlåtande nr 61, punkt 3, som är påropad, och i det sammanhanget har vi också fått den här interpellationsdebatten, som kanske nu är slut. Den föreföll mig utmynna i frågan, huruvida ett ord fanns med eller inte fanns med i ett intervjuuttalande i Svenska Dagbladet vid en viss tidpunkt — för mig är det summan av det hela.

Jag vill erinra kammarens ledamöter om att tredje avdelningen inom statsutskottet, såsom också står att läsa i utlåtandet, under hösten 1955 avlagt besök vid säkerhetsanstalten i Norrköping och ungdomsanstalten i Roxtuna. Sedan står en del annat i utlåtandet om hur man skall förfara beträffande utbyggnaden av Hall o. s. v., och utskottet gör ett par påpekanden, som jag bara hänvisar till.

Att avdelningen föranleddes resa till bl. a. Roxtuna berodde nog på uppgifter om att en hel del ting inte skulle

vara som de borde vara vid Roxtuna, och om avdelningen vid besöket gjort några anmärkningsvärda iakttagelser var det självfallet avdelningens absoluta skyldighet att redovisa det på den här punkten.

Jag kan säga att det förekom diskussioner i avdelningen. Det fanns de som tyckte sig ha fått det intrycket, att det fanns en hel del att omnämna i skrivningen från utskottet, men till slut uppnådde vi fullständig enighet, med undantag för herr Bergh, som i stora utskottet anmälde en blank reservation. Om det hade funnits så stor anledning till anmärkning som en del av dem som deltagit i interpellationsdebatten har gjort gällande, så skulle väl flera av statsutskottets ledamöter än herr Bergh ha avlämnat åtminstone en blank reservation.

Det kan understundom finnas skäl att göra erinringar, men man brukar diskutera huruvida skälen är starka nog. Att det inte skulle finnas någon som helst anledning att säga någonting här vill jag inte påstå. De som var med på resan hade nog det intrycket att man kunde säga en del, men det var inte, som jag redan antydde, av den beskaffenheten att man ansåg att det förelåg behov av någon skrivning här.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h):

Herr talman! Justitieministern inbjöd dem som ville yttra sig om Roxtuna att vara välkomna på ett besök där ute. Jag hör till dem som varit på ett sådant besök, och därför har jag begärt ordet.

Riksdagen kände till en del om Roxtuna långt tidigare. Vi erinrar oss de besvärigheter som mötte under uppbyggnadstiden, hur det både beträffande kostnaderna och fullföljandet av anläggningen över huvud taget var be-

Roxtunaanstalten m. m.

kymmer. Inte minst erinrar sig kanske kammaren från ett tillfälle då vi debatterade detta, att det även den gången ytterst var ansvarsfördelningen som föreföll mycket oklar. Allt som hör till byggnadstiden kan lämnas åsido nu, när anstalten är i drift. Nu gäller det framförallt vården av internerna, och det är ju det väsentliga.

Jag deltog i det besök, som en del av statsutskottet gjorde förra hösten vid Roxtuna. Det var samma besök som herr Åkerström åberopade. Jag kom inte lika lindrigt undan som herr Åkerström i fråga om de intryck jag fick med mig därifrån. Mig föreföll det som om både anstaltens chef och den stora personalgrupp, som fanns där, kände sig mycket illa till mods. De var missbelåtna med förhållandena där ute, och det gav de tydligt uttryck åt. De kände sig också osäkra på de arbetsresultat, som man under de rådande förhållandena skulle kunna nå, och det fördes en livlig diskussion om var ansvaret vilade. Man skyllde än på den ena, än på den andra myndigheten.

Jag gjorde inte något så långt besök där, jag var ingen fackman, och jag skall inte komma med några långt gående omdömen. Men nog gjorde det på lekmannen i alla händelser ett ganska tråkigt intryck. Jag är dock inte alldeles främmande för de problem som diskuteras här. Jag var med när ungdomsfängelnsnämnden kom till och tillhörde den under åtskilliga år. Alltsedan dess har jag haft intresse för dessa spörsmål, och jag vet något om det arbete det här är fråga om.

Nu vill jag komma till en mera praktisk sak. Jag gjorde tidigare ett uttalande när diskussionen om Roxtuna för ett par veckor sedan flammade upp, och jag undrade om det inte skulle vara klokt av justitieministern — eller varför inte regeringen — att anförtro åt några människor, som inte vore så hårt engagerade känslomässigt som experterna, men som vore erfarna och kunniga

i praktiska ting, att göra en översyn av förhållandena på ungdomsfängelset.

Jag skall inte orda mer om detta. Vad jag nu vill ifrågasätta är följande: Enligt riksdagens beslut skall det — jag måste väl ha rätt — vara en läkare som chef för ungdomsanstalten. Det är en uppgift som är mycket omfattande, kanske för omfattande för att en person skall klara både det praktiska chefskapet och den uppgift som läkaren har. Är vi inte nu framme vid att behöva ompröva detta spörsmål, och jag vill ifrågasätta om det inte vore klokt om justitieministern i så fall kunde få en administrativt kunnig och i praktiska frågor erfaren person, som ville ställa sig som chef just för Roxtuna, både reda ut dessa praktiska frågor i byggnadshänseende, klara upp förhållandena med personalen och över huvud taget skapa arbetsglädje där ute? Vid hans sida finge ställas den läkarexpertis, som behövdes, och som då också skulle få mer tid och möjligheter för de uppgifter som åligger en läkare.

Beträffande vad som i övrigt har hänt här i dag skulle jag endast vilja tillägga, att det föreföll som om Roxtuna vore ett allvarligare problem än jag tänkt mig, när t. o. m. statsministern kände sig nödsakad att gå upp och uttala sitt omdöme och ge justitieministern sitt speciella stöd. Jag har nog utgått ifrån att herr Zetterberg själv hade så pass erfarenhet av detta område att han skulle klara upp den saken. Jag tror också att fallet Roxtuna inte är avhjälpt ens med det stora förtroendevotum, som här utfärdats för justitieministern. Jag tror att regeringen får ha ytterligare en överläggning om denna sak.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG:

Herr talman! Jag är tacksam för att det efter alla mera känslöbetonade utbrott har kommit in en konkret fråga genom herr förste vice talmannens se-

Bidrag till företagareföreningar m. fl.

naste inlägg. Det är en intressant fråga, om man skulle kunna åstadkomma en praktisk administrativ förbättring genom att till doktors hjälp ställa en administrativ chef. Det är en sak som är väl värd att diskuteras.

Med chefskapet för Roxtuna blev det så enligt det förslag som riksdagen antog, att det skulle finnas som chefs-tjänsteman en överläkare, som också skulle vara administrativ chef för anstalten, och en psykolog. Detta innebar en prutning, föranledd av riksdagens önskemål att det skulle sparas, av en läkartjänst, men som kammarens ledamöter vet har det i år begärts ytterligare en läkartjänst, så att det nu skall vara två läkare på platsen.

Detta avlastar nu något av doktors arbetsbörda, men herr förste vice talmannen Skoglund var inne på en annan tanke, nämligen att det behövdes också en administratör, som kunde avlasta en del sådana praktiska bekymmer som väl har slitit på läkaren. Det kan nog vara berättigat, och i viss mån är det tillgodosett genom ett förslag som i år har framlagts för riksdagen. Den s. k. räjongindelningen, som innebär att flera anstalter samverkar under en gemensam administrativ ledning, har tidigare inte gällt för ungdomsanstalterna, men enligt ett förslag i årets statsverksproposition skall också ungdomsanstalterna inordnas i en räjong. Administrativ chef för den räjongen skall vara icke en läkare, utan en fångvårdstjänsteman i högre ställning, stationerad på Skenäs. Han skall alltså i fortsättningen också vara högste administrative chef för Roxtunaanstalten och således avlyfta en del praktiska bekymmer från de bägge läkarna. På det sättet är alltså det önskemål som herr Skoglund gjorde sig till tolk för redan tillgodosett.

Överläggningen var härmed slutad. Utskottets hemställan under punkten 3 bifölls.

Punkten 4

Lades till handlingarna

§ 12

Utgifter under riksstatens tionde huvudtitel

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1956/57 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—36

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 37***Bidrag till företagareföreningar m. fl.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 42, s. 55—58) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

a) beträffande förevarande anslag: dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Alvar Andersson m. fl.* (I: 215) och den andra inom andra kammaren av herr *Andersson i Brämhult m. fl.* (II: 452), dels ock en inom andra kammaren av herr *Johansson i Torp m. fl.* väckt motion (II: 556), vari hemställts att riksdagen måtte till Bidrag till företagareföreningar m. fl. anvisa ett reservationsanslag av 1 165 000 kronor;

b) beträffande det under kapitalbudgeten uppförda investeringsanslaget till Fonden för lån till företagareföreningar m. fl.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Pålsson m. fl.* (I: 216) och den andra inom andra kammaren av herr *Andersson i Brämhult m. fl.* (II: 453), i vilka

hemställts att riksdagen måtte till Fonden för lån till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ohlon m. fl.* (I: 217) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 457), i vilka hemställts, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen måtte till Fonden för lån till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1956/57 anvisa ett med 3 000 000 kronor till 6 000 000 kronor höjt belopp,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Torp *m. fl.* väckt motion (II: 555), vari hemställts att riksdagen måtte till Fonden för lån till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 215 och II: 452 samt II: 556, till Bidrag till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits:

a) av herrar *Ohlon, Näsgård, Pålsson, Sunne, Aastrup, Malmborg* i Skövde, fröken *Elmén*, herrar *Staxäng, Nihlfors, Gustafsson* i Skellefteå, *Hansson* i Skegrie och *Svensson* i Stenkyrka, vilka ansett att utskottet i anledning av motionerna I: 216 och II: 453, I: 217 och II: 457, sistnämnda båda motioner såvitt nu vore i fråga, samt II: 555 bort i motiveringen uttala sig för höjning av investeringsanslaget till Fonden för lån till företagareföreningar m. fl. från av Kungl. Maj:t föreslagna 3 000 000 kronor till 4 500 000 kronor;

b) av herr *Gustaf Karlsson*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Bidrag till företagareföreningar m. fl.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Den punkt vi här behandlar gäller låneanslaget till företagareföreningarna. Där har statsrådet och utskottsmajoriteten föreslagit en höjning med en halv miljon kronor. Här finns emellertid flera motioner, vari yrkas på ytterligare anslagsökning, och de motionerna har utskottet avstyrkt i huvudsak av två skäl: dels hänvisar man till att statsrådet i statsverkspropositionen utlovat utredning om organisationen av denna låneverksamhet och menar att det bör anstå med ytterligare anslagshöjningar tills den utredningen är klar, och dels hänvisar man till det samhällsekonomiska läget och menar att vi får vara försiktiga med ytterligare investeringar.

Vad det första skälet beträffar vill jag säga, att utredningen kommer att behandla organisationen av låneverksamheten, och omfattningen av låneverksamheten kan mycket väl varieras, oavsett vilka organisationsformer man väljer. Statsrådet har också utan att invänta utredningsresultatet föreslagit en höjning med en halv miljon, och följaktligen bör det skälet inte vara avgörande när det gäller att bestämma låneanslagets höjd.

Vad det andra skälet beträffar, om den samhällsekonomiska balansen, vill jag säga att den anslagshöjning det här är fråga om gäller ett alltför obetydligt belopp för att man över huvud taget skall ha anledning att ta in den frågan i debatten. Man kan snarast säga, att om kreditåtstramningen och nödvändigheten att begränsa investeringarna över huvud taget skall beaktas i det här sammanhanget, så utgör de ett skäl för en höjning.

Många bedömare anser nog att just den mindre företagsamheten får bära en större andel av svårigheterna än vad som kan anses rättvist. I konjunkturinstitutets höstrapport medger man den saken och säger att det är sannolikt att speciellt de mindre företagen drabbas

Bidrag till företagareföreningar m. fl.

av kreditrestriktioner. I finansplanen heter det på samma sätt. Där säger man, att hantverkare och småföretagare riskerar att drabbas hårdare av kreditrestriktionerna än större företag med högre grad av självfinansiering. Det är naturligtvis ingen som menar, att de mindre företagen skall helt avskärmas från verkningarna av kreditåtstramningen. De måste bära sin andel de såväl som andra, men är vi eniga om att de bär mer än sin andel, kan vi inte bara rycka på axlarna och mena, att någonstans måste verkningarna kännas. Om statsmakterna för en kreditpolitik, som drabbar en viss del av företagsamheten särskilt hårt, och om det finns möjligheter att i någon mån utjämna verkningarna av detta, är det väl rimligt, att man också tar till vara dessa möjligheter.

Statsutskottets majoritet har skrivit ytterst välvilligt, och det är tydligen inte nödvändigt att i denna debatt framhålla den nytta, som företagareföreningarna gör. Om den saken tycks alla numera vara ense.

I det län som jag representerar har denna verksamhet pågått länge och fått en betydande omfattning. Jag vill gärna omvittna den betydelse den haft för att ge äldre småföretagare möjlighet att utvidga men även och inte minst vid nyetableringar, där kreditåtstramningen verkar särskilt hårt. Det är i och för sig rätt förklarligt, om en kreditåtstramning i första hand begränsar startandet av nya företag, men det vore säkert ytterst olyckligt, om det skulle bli närmast stopp på detta område.

Jag anser alltså, att det finns mycket starka skäl att bifalla den vid punkten fogade reservationen, som går ut på att låneanslagen till företagareföreningarna skall höjas med ytterligare en och en halv miljon kronor, och jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationen av herr Ohlon m. fl.

Herr ANDERSSON i Brämhult (bf):
Herr talman! Det är mig angeläget att

framföra ytterligare några synpunkter utöver dem som tidigare andragits i frågan. När det gäller att komma till rätta med de speciella problem som möter i fråga om uttunningen på landsbygden har man all anledning att fästa särskild uppmärksamhet vid och stan- na inför den verksamhet som företagareföreningarna utövar. Praktisk erfarenhet hittills visar, att de har spelat en väsentlig roll när det har gällt att föra ut företagsamheten i bygderna, där vi behöver den för att skapa den sysselsättning, som är nödvändig för att folk skall kunna bo där.

Särskilt aktuellt i detta sammanhang är spörsmålet om de stora ungdomskullarna, 1940-talets stora barnkullar, som nu står beredda att träda in i produktionslivet. Än så länge finns visserligen i glesbebyggelsen på landsbygden en hel del av denna ungdom kvar, men den stora frågan är, om det skall visa sig möjligt att ge denna ungdom arbete i de egna landsbygdskommunerna eller om den skall bli tvungen att konkurrera om sysselsättningsmöjligheterna i städer och samhällen. Om det inte lyckas att ge den sysselsättning i hemorten, kommer det att få mycket betydande konsekvenser för landsbygden, då det nuvarande födelsetalet i de flesta av våra kommuner är mycket lågt. Skulle det inte visa sig möjligt att åt landsbygden bevara denna ungdom som nu finns där, kommer landsbygden att inom ett par decennier stå inför alldeles särskilda svårigheter.

Det är därför som man med ett visst beklagande ser, att utskottet visserligen med all vördnad för problemet i och för sig ändå inte ansett sig kunna gå med på att tillstyrka de höjningar som är motionsvis begärda. Utskottet har fullt klart för sig den betydande roll som företagareföreningarna spelar. Vi har numera fått sådana föreningar i samtliga län i landet, och det är klart, att det tidigare lånebehovet nu har väsentligt ökat. Företagareföreningarna

själva är överens om att man skulle behöva sju miljoner kronor, men deras förtroenderåd har stannat vid att begära fyra miljoner kronor, vilket också utgör underlaget för motionen nr 453 i denna kammare.

Det är ett försvinnande litet belopp, och jag tror inte man skall fästa alltför stor vikt vid att kreditåtstramningen får göra sig gällande till fullo även på detta område, där så avgörande värden kan visas ligga bakom. Där kommer naturligtvis behovet av lån att ständigt öka. Det är därför som man med stort intresse avvaktar den utredning som är utlovad. Vi hoppas att denna utredning skall vara färdig i god tid innan utskottet nästa år åter skall ta ställning till denna fråga.

Det är angeläget att det verkligen görs någonting på denna punkt. Det är så mycket mera angeläget som man i propositionen om byggnadsregleringen sagt, att man skall använda denna för att lokalisera byggnadsverksamheten. Då är det inkonsekvent att inte använda de möjligheter man har på detta område, nämligen att genom en ökad långivning också understödja denna lokalisering. Må därför den utredning som utskottet här skjuter framför sig inte dröja för länge!

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till den vid punkten fogade reservationen.

Herr JOHANSSON i Torp (s):

Herr talman! Vi är några stycken som har motionerat om en höjning av anslaget till företagareföreningarna från av Kungl. Maj:t föreslagna en miljon till 1 165 000 kronor. Det gäller motionen II: 556.

Jag erkänner gärna och med tacksamhet att utskottet har skrivit mycket positivt på denna punkt. Jag kanske borde ha uttryckt tacksamhet även mot reservanterna för att de gjort en framstöt i samma riktning som motionen. Jag kan följa reservanterna när det gäl-

Bidrag till företagareföreningar m. fl.

ler motiveringen, men beträffande kapitalinvesteringen anser vi oss inte kunna sträcka oss längre än till 4 miljoner kronor, som vi i motionen II: 555 har hemställt om. I fråga om här förevarande anslag, nämligen bidrag till företagareföreningarna, ställer jag yrkande om bifall till den förstnämnda motionen.

Om det tillåtes mig att säga några ord i detta sammanhang om kapitalanslaget vill jag framhålla, att vi stöder vår motion på en framställning som företagareföreningarnas riksorganisation gjort. Vi anser att man inte bör skjuta över målet och i nuvarande finansiella läge rusa i väg längre än vad vederbörande föreningar själva ansett vara lämpligt. Att bjuda över är en förfärligt enkel konst, men jag tror inte det lönar sig i längden.

I nu förevarande ärende, alltså punkt 37 i statsutskottets utlåtande nr 10, vill jag alltså yrka bifall till den av oss väckta motionen nr 556, som gäller ett anslag på 1 165 000 kronor. Jag ber att få återkomma med yrkande i fråga om investeringsanslaget, när vi kommer till den punkten.

Herr THAPPER (s):

Herr talman! Jag har ingen avvikande mening gentemot de föregående talarna, när det gäller företagareföreningarnas betydelse och vad de uträttat. Utskottet har också sagt, att det fullt ut värdesätter deras arbete, och utskottet har beklagat att det icke kunnat sträcka sig längre i fråga om medelstilldelningen. Jag vill emellertid understryka, att departementschefens förslag, som nu tillstyrkts av utskottet, innebär även det en ökning av låneanslaget, nämligen med en halv miljon kronor.

Skall vi iaktta restriktivitet och återhållsamhet på alla andra områden, kan vi inte underlåta att göra det även på detta. Det är så vi har resonerat i statsutskottets första avdelning och även inom utskottsmajoriteten. Denna re-

Säkerhetsanstalter för sjöfarten

striktivitet får inte inskränka sig till ett vackert talesätt. Den motivering som framförts just på denna punkt kan utan tvekan åberopas även beträffande en rad andra områden.

Under hänvisning till dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag på denna punkt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring av motiveringen, som föreslagits i den av herr Ohlon m. fl. vid punkten fogade reservationen; samt 3:o) bifall till motionen II: 556 av herr Johansson i Torp m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 37:o) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring av motiveringen, som föreslagits i den av herr Ohlon m. fl. vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat an-

ställdes. Därvid avgåvos 104 ja och 61 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 38—51

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 52***Säkerhetsanstalter för sjöfarten**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 58, s. 88—93) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 1 570 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft bl. a. två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Åxel Andersson m. fl.* (I: 212) och den andra inom andra kammaren av herr *Nyberg m. fl.* (II: 459), i vilka hemställts att riksdagen måtte till Säkerhetsanstalter för sjöfarten för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 3 300 000 kronor.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 212 och II: 459, till Säkerhetsanstalter för sjöfarten för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 1 570 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Jag måste nog som motionär i denna fråga säga, att statsutskottet fattat sig tämligen kort när det motiverat sitt avslagsyrkande. Utskottet nöjer sig med en hänvisning till behovet av investeringsbegränsning. Någon invändning i sak föreligger inte.

Handelsministern har föreslagit, att till säkerhetsanstalter för sjöfarten under nästa budgetår skulle anvisas ett

Säkerhetsanstalter för sjöfarten

reservationsanslag på 1 570 000 kronor samt på kapitalbudgeten 400 000 kronor eller sammanlagt 1 970 000 kronor. För innevarande år har anslaget uppgått till 3 370 000 kronor. Av detta belopp kommer som vi motionärer påvisat 1 500 000 kronor på färdigställandet av ett tjänstefartyg för östra lotsdistriktet. Lotsstyrelsen har för vartdera av de båda senaste budgetåren fått sina anslagsäskanden nedskurna med 500 000 kronor. Men för nästa budgetår blir det en nedskärning med hela 1 930 000 kronor, om riksdagen bifaller vad statsrådet vill och statsutskottet tillstyrkt.

Man måste fråga: Kan detta vara en sakligt grundad sparsamhet? Lotsstyrelsen har till fyllnadsmedel för sådana anskaffningar och arbeten, vartill delbelopp redan anvisats, beräknat 1 565 000 kronor. Bostadsförbättringarna vid Arkö lotsplats och vissa fyrplatser, varom också utskottet talar i sitt yttrande, drar 200 000 kronor. Vad blir då över till alla andra av lotsstyrelsen angivna ändamål, av vilka jag här skulle kunna räkna upp en hel rad av betydande angelägenhetsgrad? Jo, det blir 145 000 kronor. Var och en förstår att det inte kan bli lätt att med detta relativt ringa belopp söka tillgodose handelsministerns önskan att påbörja de mest angelägna av de övriga projekt som lotsstyrelsen vill ha pengar till. Det blir en ganska besvärlig uppgift, skulle jag tro, för lotsstyrelsen.

Jag vill understryka att detta är, såvitt jag förstår, en ganska allvarlig fråga. Vi kan inte stå till svars med att låta säkerhetsanstalterna för sjöfarten förfalla. Hur är det t. ex. med våra fyrskepp? Mer än 16 av dem är över 50 år gamla. Fyrskeppet Almagrundet har nått den aktningsvärda åldern av 87 år. Däcket är så bristfälligt, att vatten från regn och överspolning läcker in bl. a. i personalens hytter och kojor. Det skall nu moderniseras, och det är verkligen inte en dag för tidigt. Men det är nödvändigt att vi ser till, att de övriga

fyrskuppen inte drabbas av lika svåra ålderskrämpor. Det är fara värt att de gör det.

Lotsstyrelsen har för nästa år begärt att få 3 900 000 kronor. Av dessa skulle 3 300 000 kronor utgå på driftbudgeten som reservationsanslag. Vi motionärer anser att dessa pengar bör beviljas. Vi har visserligen förståelse för att investeringarna måste begränsas och sparsamhet iakttagas med statens medel, men jag håller före att man på vissa områden måste tänka sig noga för innan man med investeringsbegränsningen som motivering visar alltför stor njugghet med anslagen på de områden, där restriktionerna kan medföra ökad risk för människoliv. Vad som nyligen hänt på våra järnvägar har givit oss ett hälsosamt uppvaknande på detta område. Det kan bli samma förhållande på sjöfartens. Regering och riksdag bör inte handla så att det kan sägas, att deras snålhet har kostat svenska sjömän livet. Vi kan komma i en sådan situation. Vidare vill jag i all korthet peka på de stora ekonomiska värden som kan stå på spel, om vi inte ser till att våra sjösäkerhetsanordningar hålles i allra bästa skick.

Av vad jag här sagt framgår, att jag inte kan gå med på vad regeringen föreslagit och statsutskottet tillstyrkt. Jag yrkar därför bifall till motionen nr 459 i denna kammare, vari föreslås, att till säkerhetsanstalter för sjöfarten anvisas på driftbudgeten ett reservationsanslag på 3 300 000 kronor.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr THAPPER (s):

Herr talman! I anledning av vad herr Nyberg här har anfört ber jag att få citera vad utskottet har skrivit för att motivera sin hemställan. Utskottet skriver: »Kungl. Maj:ts förslag innebär en stark begränsning av anslagsmedel till säkerhetsanstalter för sjöfarten. De fö-

Statliga farledsarbeten

reslagna medlen avses skola i första hand beviljas till redan pågående anskaffningar och arbeten. Med hänsyn till nuvarande restriktioner på investeringsområdet finner utskottet den förordade återhållsamheten förståelig och anser sig icke böra frångå Kungl. Maj:ts förslag till medelsanvisningar.»

Det är klart att man på denna punkt liksom på den vi nyss behandlade kan anföra goda skäl för en ökning i stället för en nedskärning av anslagen. Det är likadant på punkt efter punkt. Men har man valt en restriktiv linje, så får man väl försöka vara återhållsam vid medelsanvisningarna. Jag medger emellertid att det sedan blir en bedömningsfråga hur långt man skall gå i återhållsamhet på de olika punkterna.

Herr talman! Med dessa få ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: 459; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nyberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 52:o) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II: 459 av herr Nyberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av

kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 53—61

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 62

Statliga farledsarbeten

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 69, s. 102 och 103) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Karl Andersson m. fl.* (I: 81) och den andra inom andra kammaren av herr *Carlsson i Bakeröd m. fl.* (II: 86), hemställts, att förevarande anslag måtte höjas till 500 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 81 och II: 86, till Statliga farledsarbeten för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrarna *Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Malmberg* i Skövde, *Andersson* i Mölndal och *Staxäng*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 81 och II: 86, till Statliga farledsarbeten för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid

Herr CARLSSON i Bakeröd (bf):

Herr talman! I frågan om de statliga farledsarbetena har jag tillsammans med några länskamrater väckt en motion, där vi föreslår riksdagen att bevilja det av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärda anslaget. Jag beklagar att statsutskottet inte ansett sig kunna

Byggande av fiskehamnar

tillstyrka vårt förslag. Inomskärsfarleden i Bohuslän har en mycket stor betydelse för sjöfarten där. För närvarande pågår arbeten med inomskärsfarleden genom Hamburgsund, och detta arbete beräknas bli slutfört i år. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade begärt ett anslag på 500 000 kronor, varav 450 000 kronor avsedda för bekostande av fortsatt muddringsarbete för farleden i Toftösund.

Då mudderverken bör ha sysselsättning, hade det också varit mycket lämpligt att dessa arbeten igångsatts. Kungl. Maj:t har emellertid inte ansett sig kunna tillstyrka det begärda anslaget utan föreslagit ett belopp av endast 50 000 kronor, och utskottsmajoriteten stöder Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet skriver mycket välvilligt, att man inte bestrider nyttan av sådana arbeten för kusttrafiken i Bohuslän, men med hänsyn till strävandena att begränsa investeringarna anser sig utskottet inte kunna tillstyrka förslaget. Utskottet hänvisar också till att man nödgats avstyrka ett liknande förslag, avseende sjöfarten utefter norrlandskusten.

Jag har all respekt för utskottets strävan att medverka till begränsning av investeringarna, men jag vågar ifrågasätta, om sparsamheten i detta fall är så lycklig. Den farled det här gäller måste uppmuddras, oavsett vilken sträckning inomskärsfarleden i Bohuslän får. Arbeten av detta slag kräver ju rätt obetydligt med arbetskraft. Nu finns maskiner, mudderverk och yrkeskunnig personal på orten. Det förefaller mig då inte vara någon önskvärd utveckling och förenligt med god ekonomi att den verksamhet skall upphöra, som drivits, låt vara i blygsam utsträckning. Konjunkturläget kan enligt min uppfattning inte anses så ansträngt, att det är motiverat att verksamheten lägges ner, utan den bör få fortsätta åtminstone i den omfattning som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit. Ett förverkligande av planerna på en inom-

skärsfarled i Bohuslän har så stor praktisk betydelse för kusttrafiken där, att frågan inte bör avfärdas utan verkligt tvingande skäl, och sådana föreligger enligt min mening inte för närvarande. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Karl Andersson m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Staxäng* (h), *Johansson* i Torp (s) och *Johansson* i Öckerö (fp).

På grund av förfall för sekreteraren övertogs nu protokollsföringen, enligt herr förste vice talmannens förordnande, av tjänstemannen hos kammaren P. Bergsten.

In fidem
Gunnar Britth

Härefter anförde

Herr **THAPPER** (s):

Herr talman! Herr Carlsson i Bakeröd hävdade, att just denna fråga har ingen större betydelse för återhållsamheten och för budgetläget. Jag föreställer mig att varje kammarledamot resonerar på samma sätt, när han eller hon väcker en motion och ställer ett yrkande. Jag kommer tillbaka till vad jag förut sade, att det därför måste bli en bedömningsfråga, var återhållsamhet skall iakttagas. Från statsutskottets sida har vi funnit oss i denna fråga böra gå in för återhållsamhet, och därför yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 63

Byggande av fiskehamnar

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 70, s. 103 och 104) att till

Byggande av fiskehamnar

ifrågavarande ändamål för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 2 700 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Franzén* och *Nils Theodor Larsson* (I: 14) och den andra inom andra kammaren av herr *Ericsson* i Näs (II: 22),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Karl Andersson m. fl.* (I: 214) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Öckerö *m. fl.* (II: 456),

dels ock en inom andra kammaren av herr *Arweson m. fl.* väckt motion (II: 40).

I samtliga motioner hade hemställts att förevarande anslag måtte uppföras med 3 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 14 och II: 22, I: 214 och II: 456 samt II: 40, till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* och herr *Skoglund* i Dovers-
torp, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 14 och II: 22, I: 214 och II: 456 samt II: 40, till Byggande av fiskehamnar för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 2 700 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Till denna punkt finns en reservation fogad av fröken *Andersson* och herr *Skoglund* i Dovers-
torp, vilken går ut på att utskottet bort tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag oförändrat. Föregående år utgick anslaget till byggande av fiskehamnar med 3 miljoner

kronor, men Kungl. Maj:t har med hänsyn till det beträngda investeringsläget i år ansett sig inte kunna gå högre än till 2,7 miljoner. Reservanterna pekar på att det under senare år från fiskarbefolkningens sida förts fram allt starkare krav på effektiva och snara åtgärder på detta område, och dessa krav är berättigade. Trots detta anser man sig emellertid i nuvarande konjunkurläge inte böra gå längre än Kungl. Maj:t.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr ARWESON (s):

Herr talman! Då jag är en av motionärerna i denna fråga, kan det kanske tillåtas mig att säga några ord.

När 1944 års fiskehamnsutredning lade fram sitt förslag om byggande och upprustning av fiskehamnar — ett förslag, som i princip godkändes av riksdagen — räknade man med att programmet skulle genomföras under en femårsperiod. Denna gick ut år 1953. Vi är nu långt inne i en andra femårsperiod, och ändå har bara början avverkats av det utbyggnadsprogram som skulle genomföras.

Det föreligger här alltså en mycket stor eftersläpning, särskilt om man beaktar den rationalisering som ägt rum under den tid som gått. Man har ju övergått till större och mera djupgående båtar, vilket medfört att fiskehamnarna måste byggas både större och djupare än man i 1944 års fiskehamnsutredning hade räknat med. Jag skall inte vidare redogöra för de behov som finns på detta område utan vill endast med glädje konstatera, att statsutskottet beslutat tillstyrka de olika motionerna om höjda anslag till detta ändamål. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Staxäng* (h), *Johansson* i Torp (s), *Johansson* i Öckerö (fp) och *Ahlsten* (fp).

Byggnad av fiskehamnar

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag beklagar att jag inte varit i tillfälle följa debatten i kammaren i denna fråga. Jag har, trots att jag är medveten om att jag inte bör ta kammarrens tid i anspråk under någon längre stund, ändå känt ett behov att säga några ord på denna punkt.

En av de vägledande principerna i det budgetförslag som regeringen framlagt i år har varit att så långt möjligt försöka begränsa investeringsutgifterna. Det känner vi till. Detta har resulterat i nedskrivningar på många områden av statsförvaltningen. Även de statliga affärsverken har fått vidkännas besänkningar och begränsningar, och många i och för sig angelägna ändamål har därför inte kunnat tillgodoses.

Denna återhållsamhet, som sålunda präglat regeringens budgetförslag, har varit en princip som man naturligtvis på vissa punkter ansett sig kunna frångå, det skall jag gärna erkänna. Men då har också alldeles särskilt starka skäl gjort sig gällande. Sådana kan jag dock knappast anse föreligga på detta område. Visst kan man peka på brister också på detta område, det är jag medveten om, men jag undrar om det över huvud taget finns något område i den fulla sysselsättningens samhälle, där man inte kan åberopa i och för sig angelägna behov och välgrundade ändamål, som man likväl inte förmår att i dagsläget helt tillgodose.

Jag kan tillägga att detta anslag upptogs så sent som 1951/52 med endast en miljon kronor men har sedan dess höjts avsevärt. Det förslag som regeringen framlagt slutar ändå på 2,7 miljoner kronor. I förhållande till vad den anslagsäskande myndigheten har begärt är begränsningen ganska obetydlig. Det är endast fråga om 0,3 miljoner kronor. På många andra områden skall man finna en helt annan proportion mellan vad som från myndigheternas sida be-

gäres och vad man i årets budgetförslag anser sig kunna genomföra.

Jag har, herr talman, för egen del sällan anledning att uttrycka den förhoppningen, att högerreservanternas förslag i statsutskottet skall vinna kamrarnas bifall, men jag får göra ett undantag från den regeln denna gång. Det har faktiskt glatt mig att åtminstone några av utskottets ledamöter velat stödja mitt förslag på denna punkt. Jag hade helst sett att det vunnit en mer allmän anslutning från statsutskottets sida, men jag noterar ändå med en viss tacksamhet att åtminstone två ledamöter i utskottet ansett övervägande skäl tala för ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Jag har redan instämt i det yrkande om bifall till statsutskottets förslag som ställts av herr Arweson. Jag känner mig emellertid föranledd att säga några ord i anledning av statsrådets anförande.

Jag förstår mycket väl att statsrådets synpunkter på besparingar har mycket starka skäl för sig. Å andra sidan kan man inte komma ifrån att detta anslag är ett av dem, där riksdagen under senare år har knäsat en viss princip i fråga om beloppet. Herr statsrådet nämnde att fiskeristyrelsen har begärt 3 miljoner kronor och att det alltså var en mycket liten prutning som statsrådet hade gjort i sitt äskande till riksdagen. Men det är att märka att för några år sedan, när riksdagen begärde denna höjning till 3 miljoner, begärde fiskeristyrelsen år efter år 5 miljoner kronor. Tre år i rad beslöt riksdagen anslå denna summa på 3 miljoner kronor. Där har vi alltså ett mycket bestämt uttryck för vad riksdagen har ansett vara en minimisumma, som bör gå till dessa mycket angelägna arbeten.

Som statsrådet mycket väl har sig be-

Bidrag till Svenska turisttrafikförbundet

kant föreslog 1944 års fiskehamnsutredning i den plan som utredningen gjorde upp 5 miljoner kronor under en femårsperiod — detta således redan i dåvarande prisläge. Skulle man räkna med motsvarande summa i nuvarande penningvärde, måste man anslå ett betydligt större belopp. Jag tror att när statsutskottet har föreslagit denna ökning av det av Kungl. Maj:t förordade beloppet, så är det på mycket starka skäl.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt instämmande i herr Arwesons yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och bifölls utskottets hemställan.

Punkterna 64—94

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 95***Bidrag till Svenska turisttrafikförbundet**

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Det allmännas bidrag till ökandet av turisttrafiken från utlandet och utvecklandet av vårt lands turismväsen utgöres i huvudsak av det statsanslag, som årligen beviljas Turisttrafikförbundet. Detta anslag är för det nu löpande budgetåret 500 000 kronor. Förbundet har hemställt om en ökning av anslaget med 400 000 kronor, men Kungl. Maj:t har inte velat gå med därpå.

Alla betygar dock sitt stora intresse för frågan, alla håller med om hur behjärtansvärt ändamålet är. Handelsministern har redan i statsverkspropositionen uttalat, att enligt hans mening Turisttrafikförbundets upplysningsverk-

samhet i syfte att främja den utländska turisttrafiken till Sverige är av stort värde, och medger underförstått, att en höjning av statsbidraget egentligen är väl motiverat.

Statsutskottet är lika älskvärt. Det heter: »Även om utskottet anser goda skäl tala för att åt förbundet bereds större ekonomiska möjligheter för att kunna intensifiera sin verksamhet, finner utskottet sig i rådande läge icke böra frångå Kungl. Maj:ts förslag till medelsanvisning.»

Den till sitt syfte tämligen näraliggande verksamhet, som bedrivs av Svenska institutet, har likaså blivit föremål för statsutskottets välvilliga omtanke, i det att utskottet understrukit vikten av institutets verksamhet och ansett angeläget, att Kungl. Maj:t toge frågan om ökad medelsanvisning åt institutet under noggrant övervägande.

Men, herr talman, med enbart en välvillig s. k. skrivning kommer man inte långt, när man skall driva upplysningsverksamhet i utlandet. Statsutskottet vill nu inte sträcka sig ens så långt som till att tillstyrka en utredning om i vilken utsträckning och på vad sätt staten på litet längre sikt bör stödja svensk propaganda i utlandet.

Jag skulle egentligen mot bakgrunden av det livliga betygandet av vikten av denna upplysningsverksamhet inte närmare behöva utveckla, hur angelägen den är, men det kan vara skäl att framhålla en del omständigheter, som visar, hur illa det i själva verket är ställt på detta område, och att något belysa vad som skulle vinnas genom förbättringar.

Statsunderstödd upplysningsverksamhet och propaganda i utlandet bedrivs för närvarande genom de institutioner jag nyss nämnde, Turisttrafikförbundet och Svenska institutet.

Låt oss först se litet på vad Turisttrafikförbundet förmår med tillgängliga anslag. Turisttrafikförbundet iordningställer och distribuerar publikationsmaterial. Detta är så otillräckligt, att prak-

tiskt taget alla de beskickningar, resebyråer, turistkontor, kulturella organ o. s. v., som vill ha material om Sverige som turistland, anmäler behov av tillskott av publikationer. Detta kan Turisttrafikförbundet icke tillnärmelsevis tillgodose. Publikationernas antal räcker knappast till för den direkta efterfrågan från turister och andra intresserade och förslår inte alls för värvande av nya turister. Härför behövs långt större upplagor av de olika publikationerna.

Antalet inresande uppgår till över 400 000 icke-skandinaver per år. Antalet inresor från våra grannländer kan på grund av passfriheten inte statistiskt preciseras men är uppskattningsvis omkring tre miljoner per år. Jämfört med övriga länder är Sverige anmärkningsvärt svagt representerat i vad gäller att tillgodose de utländska gästernas behov av tryckt information med sådan i tillräcklig mängd, medan däremot kvaliteten på vårt material står mycket högt. Ser man till de olika slagen av publikationer finner man, att bilturisterna är särskilt illa tillgodosedda, detta trots att just denna kategori är snabbast i tillväxt och att en utförlig information nog också generellt sett skulle komma ett köpstarkt klientel till godo. Turisttrafikförbundet har vidare på grund av de låga anslagen under senare år inte kunnat framställa mer än en affisch per år. Filmverksamheten har likaså varit helt otillräcklig.

Turisttrafikförbundet har, såsom jag nämnde, begärt ett anslag på 900 000 kronor, men fått det nedprutat till 500 000. När man betänker att turismen för närvarande beräknas inbringa över 400 miljoner kronor per år i utländska valutor, varav ungefär en tredjedel i dollarvaluta, förefaller 900 000 kronor vara ett mycket blygsamt tilltaget belopp. Enligt min mening är även detta anslag alldeles för litet. Turismen är den sjunde i ordningen av våra exportnäringar, och genom en effektiv pro-

Bidrag till Svenska turisttrafikförbundet

paganda för turismen skulle våra valutainkomster kunna betydligt ökas.

Med kännedom om påfrestningarna på vår valutaställning måste man, mot bakgrunden av vad turismen ger oss i främmande valuta, finna det angeläget att energiska åtgärder vidtas för att främja vårt lands propaganda i utlandet.

Mången kanske resignerar inför problemet med en suck om att »Sverige är ju ett litet land och vi kan inte lägga ned så mycket pengar på detta område». I själva verket ligger Sverige i detta hänseende avsevärt efter sina nordiska grannländer, Danmark och Norge. Statsbidraget till turistpropaganda var år 1953 här i Sverige 8 öre per invånare, under det att varje norrman betalade 17 öre och varje dansk 22 öre. Och ser vi på statsbidraget till Turisttrafikförbundet i promille av beräknade turistintäkter i utländsk valuta under samma år, finner vi att det utgjorde 1,8 promille. Norrmännens motsvarande siffra var 3,8 och danskarnas 6,2. För engelsmännens del var beloppet inte mindre än 9,3 promille, d. v. s. mer än fyra gånger det svenska beloppet.

Svenska institutets verksamhet ligger delvis på ett annat plan än Turisttrafikförbundets. Dess syfte är att till gagn för Sveriges kulturella, sociala och ekonomiska förbindelser med utlandet samordna och stödja upplysningsverksamheten om vårt land. Vad som ur samhällets synpunkt kanske härvid träder mest i förgrunden är det allmänt goodwillskapande draget i institutets arbete. Institutet handhar stipendiatutbytet med utlandet, bedriver kurser för utlänningar i Sverige, har att mottaga studiegrupper och enskilda besökare, organiserar utställningar, förser utlandet med upplysningsfilmer, utger olika publikationer m. m.

Det mått av goodwill, som vårt land förvärvat såsom framstegsland inom olika områden, medför att man väntar mycket av oss i fråga om upplysning om svenska förhållanden genom person-

Säkerhetsanstalter för sjöfarten

ligt omhändertagande och skriftlig information. Vi får samtidigt komma ihåg att kunskapen i främmande länder om svenska förhållanden trots allt ännu är skrämmande liten. Vårt lands anseende kan fortfarande i stor utsträckning ökas genom att representanter för andra nationer får kännedom om vårt sätt att inom olika områden ordna våra förhållanden. Vederhäftig upplysning därom kommer att gynnsamt återverka på bl. a. intresset för svenska varor i utlandet.

De knappa tillgångar, som Svenska institutet har att röra sig med, ställer institutet inför ungefär samma svårigheter som Turisttrafikförbundet. Ingen egentlig ny produktion av film har kunnat åstadkommas, samtidigt som efterfrågan på upplysningsfilmer ständigt ökas. Den helt otillräckliga tillgången på filmmateriel medför den svåra nackdelen, att televisionens utomordentliga möjligheter till massvisning inte kan tillvaratas vid propagandan i utlandet.

Herr talman! För några dagar sedan använde handelsministern på tal om vår valutasituation orden att »vi lever farligt». Denna formulering är, såsom alla vet, alltför träffande. För förhållandevis mycket ringa kostnader skulle vi emellertid kunna öka våra valuta-intäkter i hög grad, nämligen om vi förbättrade vår upplysningstjänst och propagandaverksamhet i förhållande till utlandet. Ett företag som vill öka sin omsättning måste öka sin reklam. Denna regel, som är självklar för varje företagare, är i sanning lika väl tillämplig på den svenska staten, om den över huvud taget vill visa ett allvarligt intresse för att med hjälp av en av sina bästa exportartiklar förbättra sin ekonomiska ställning.

Jag måste, herr talman, livligt beklaga att statsutskottets, låt vara välvilliga, yrkande om avslag på den föreliggande motionen för närvarande stänger vägen för något positivt beslut i kammaren. Jag skulle emellertid vilja till handelsministern rikta en vädjan, att han vid

nästa budgetbehandling tar en verkligt hård match med finansdepartementet i denna fråga. Jag är alldeles övertygad om att handelsministern personligen har förståelse för att det inte längre kan få förekomma att vår utlandspropaganda svältfödes på ett så uppenbart sätt som nu sker.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Punkterna 96 och 97

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 98

Lades till handlingarna.

Punkterna 99 och 100

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 101

Lades till handlingarna.

§ 12

Anslag under statens allmänna fastighetsfond för handelsdepartementet
m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1956/57 under statens allmänna fastighetsfond m. m., i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 2***Säkerhetsanstalter för sjöfarten**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 2, s. 3) att till ifrågakvarande ändamål för budgetåret 1956/57 an-

Statens lånefond för den mindre skeppsfarten

visa ett investeringsanslag av 400 000 kronor.

Utskottet hade i detta sammanhang förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Axel Andersson m. fl.* (I: 213) och den andra inom andra kammaren av herr *Nyberg m. fl.* (II: 460), i vilka hemställts att riksdagen måtte till Säkerhetsanstalter för sjöfarten för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 600 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 213 och II: 460, till Säkerhetsanstalter för sjöfarten för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 400 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **NYBERG** (fp):

Herr talman! Jag har vid behandlingen av punkten 52 i statsutskottets utlåtande nr 10 yrkat bifall till den motion, som där förelåg. Jag vill nu också yrka bifall till den motion, som föreligger här, nämligen nr 460 i andra kammaren. Ett bifall till denna betyder, att investeringsanslaget utgår med 600 000 kronor i stället för 400 000 kronor, som handelsministern föreslagit.

Herr **THAPPER** (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den i ämnet väckta motionen II: 460; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 3

Statens lånefond för den mindre skeppsfarten

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen

(punkt 3, s. 3—6) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Spetz* (I: 416) och den andra inom andra kammaren av herr *Nyberg m. fl.* (II: 552), hemställts, att riksdagen måtte till Statens lånefond för den mindre skeppsfarten för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 8 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 416 och II: 552, till Statens lånefond för den mindre skeppsfarten för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits:

a) av herrar *Ohlon*, *Sunne*, *Aastrup* och *Malmberg* i Skövde, fröken *Elmén* samt herrar *Nihlfors* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 416 och II: 552, till Statens lånefond för den mindre skeppsfarten för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor;

b) av herr *Staxäng*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **NIHLFORS** (fp):

Herr talman! På grund av att vid denna punkt, som gäller statens lånefond för den mindre skeppsfarten, föreligger en reservation av samtliga folkpartister i statsutskottet, har jag begärt ordet för att något motivera vårt ställningstagande där, vilket innebär ett med en miljon kronor ökat investeringsanslag i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag. Det är ju så, att under en lång följd av år har all expertis varit på det klara med att den mindre skeppsfarten

Statens lånefond för den mindre skeppsfarten

befinner sig i ett besvärligt läge genom att lönsamheten varit ringa och fartygsbeståndet dåligt. I alla händelser föreligger sedan gammalt ett starkt behov av förnyelse.

Det har pågått en utredning beträffande just dessa problem, och denna utredning lade i december 1954 fram ett förslag, som handelsministern vid 1955 års riksdag inte hann ta ställning till. Förra årets riksdag hade att behandla motioner från olika partier med yrkande om ökade investeringsanslag när det gäller denna lånefond för den mindre skeppsfarten. Statsutskottet avvisade motionerna men var fullt på det klara **med att något måste göras**, och det ganska snart, varför det förutsattes att 1956 års riksdag skulle få ta ställning till de förslag, som regeringen på basis av den av mig förut nämnda utredningen borde förelägga riksdagen. Så har emellertid icke skett. Handelsministern har ånyo förklarat att han inte hunnit ta ställning till nämnda utrednings betänkande från december 1954, och han har för sin del alltså endast velat föreslå riksdagen ett investeringsanslag på 3 miljoner kronor för dessa stödåtgärder för den mindre skeppsfarten. Han har emellertid redovisat utredningens synpunkter på det angelägna behovet av stödåtgärder. Av denna redovisning framgår, att det föreligger alla möjliga synpunkter, som väger tungt för en ökad investering på detta område. Det är bland annat både rent militära och folkförsörjningssynpunkter, som därvid framhålls. Flertalet remissinstanser har i fråga om utredningens förslag, som innebar att man ville ha en förstärkning av lånefonden upp till 25 miljoner kronor, lämnat sitt bifall till detta förslag, låt vara att en del ansett att lånefonden inte borde vara så stor utan stanna vid ett lägre belopp. Ingen remissinstans torde dock ha tänkt sig ett så lågt belopp som 3 miljoner kronor.

Det är ganska klart att handelsministern haft svårigheter att i propositionen

motivera sin restriktivitet — jag bortser då från den i dag i denna kammarare så ofta återkommande motiveringen att det nuvarande läget måste föranleda återhållsamhet när det gäller investeringar. Jag har emellertid ansett mig kunna ta departementschefens formuleringar som ett bevis för att även departementschefen ansett, att det av honom föreslagna beloppet är lågt. Det framgår bl. a. av ett avsnitt i propositionen där han säger att en förstärkning av fonden med »allena nämda belopp» inte synes påkalla att man ändrar lånevillkoren. På ett annat ställe säger han, att han föreslår dessa 3 miljoner kronor för att möjliggöra fortsatt utlåning, om än »i ringa omfattning». Det förstår man, då man vet att kön av lånesökande är mycket stor. Om man räknar ihop de lånesökandes hemstäl-lan, rör sig lånebehovet om någonting mellan 15 och 16 miljoner kronor. Det är klart att dessa 3 miljoner kronor omedelbart kommer att slukas och att de inte kan medföra den uppräckning, som tydligen alla är överens om är nödvändig.

Att statsutskottet i år i denna fråga uttryckte sitt beklagande över att utredningens förslag inte lagts fram är naturligt, och inom utskottet är man nog på det klara med att det säkerligen är ganska avsevärda belopp utöver de här föreslagna, som borde ställas till förfogande för utlåning till stöd för denna skeppsfart, som befinner sig i ett trängt läge. Vi hade inom statsutskottets första avdelning en föredragning av en expert på detta område. Jag tror att jag vågar påstå, att man inom avdelningen nog fick den uppfattningen att även experten hade svårt att förklara den begränsning som här förelåg i fråga om förslaget till investeringsanslag för fonden. Det är alltså mot bakgrunden av vad jag här sagt, som vi reserverar ansett att riksdagen borde kunna sträcka sig litet längre och yrka på en höjning av investeringsanslaget med

Statens lånefond för den mindre skeppsfarten

en miljon kronor. De motioner, som givit oss anledning uppta denna fråga, har däremot innehållit yrkanden på avsevärt högre belopp, varför även vi reservanter ansett oss böra beakta just problemet med investeringsbegränsningarna. Vi har dock ansett att med hänsyn till vad som klart kommit fram i utredningen och på grund av det påvisbara lånebehovet borde man kunna gå ett litet steg längre än Kungl. Maj:t.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Denna lånefond kom till stånd för några år sedan, och jag stod själv då som motionär. Tanken var, att den skulle fylla en mycket stor uppgift när det gäller förnyelsen av detta tonnage. Jag har ingen anledning att gå in på de svårigheter som denna näringsgren har haft genom den mycket hårda konkurrensen från utländskt tonnage. Jag skall bara här framhålla några synpunkter på denna lånefonds verkliga syfte.

Vad som inger betänkligheter är att denna lånefond inte har kommit till användning för att hjälpa dem som man syftat till att hjälpa, nämligen de s. k. småfraktare, som själva ägde och förde sin båt. Under senare tid har den allra största delen av denna fonds kapital i stället gått till mycket stora företag, och mycket få av de gamla näringsidkarna på detta område har fått några lån. Det har starkt övervägts, om man skulle ändra reglerna för vilket tonnage som dessa lån skall lämnas till. Man har ifrågasatt att lånemöjligheten borde begränsas till tonnage på högst 300 bruttoton. Det föreligger inget yrkande därom, men jag vill framhålla, att det väsentliga för mig i dag inte är vilket belopp som riksdagen här anvisar utan vem som får detta belopp. Det gäller att se till att det kommer till de näringsidkare som lånefonden, när den tillkom, avsåg att stödja.

Jag förstår att utskottets majoritet beaktat detta när den skriver: »Härtill kommer, att enligt av Kungl. Maj:t numerera utfärdade föreskrifter skall för prövningen av ansökningar om lån gälla, att företräde skall lämnas ansökning av den, vars behov av medel för avsett ändamål måste antagas icke kunna tillgodoses annorledes än genom länet samt därutöver att företräde i allmänhet skall lämnas ansökning rörande fartyg, som är byggt eller avses skola byggas i Sverige.» Jag förstår att man försöker rätta till det förhållande, som jag har talat om, men jag är inte övertygad om att denna skrivning fullt täcker det man avser. Det är därför, herr talman, som jag har velat framföra dessa synpunkter. Innan jag kommer att ta ställning till vilket belopp som skall tillföras denna fond, vill jag ha belägg för att själva användningen verkligen blir till gagn för de s. k. småfraktarna.

Herr THAPPER (s):

Herr talman! Herr Nihlfors sade i motiveringen för sitt yrkande om reservationen, att bara ett litet steg skilde utskottets majoritet och reservanterna. Det är nog ganska symtomatiskt att detta »lilla steg» är 1 miljon kronor. Som jag sagt en gång förut är detta belopp för oss inte ett litet belopp. Och framför allt, man måste vara konsekvent när det gäller begränsningen av investeringarna. Vi har inte lika gott om miljonerna i betraktande av den återhållsamma politik vi vill föra, som folkpartiet tydligen har.

Jag vill yrka bifall till statsutskottets förslag under denna punkt.

Herr NIHLFORS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Thapper sade att man måste vara konsekvent och avvisa alla försök till höjning av investeringsanslagen. Jag tror inte att herr Thapper själv varit konsekvent, eftersom han vid behandlingen av tidigare frågor har, liksom statsutskottet i sin hel-

Statens lånefond för den mindre skeppsfarten

het yrkat på frångående av Kungl. Maj:ts förslag.

När jag säger att en höjning med 1 miljon är en liten stegring, får det ses mot bakgrunden av utredningsförslagens 25 miljoner. Remissinstanserna har i visst hänseende hållit sig något under och kanske rent av gått ner till 10 miljoner, och då är i alla händelser en ökning med 1 miljon icke annat än ett relativt litet steg. Allting är ju relativt här i livet, herr Thapper, även miljonerna — det vet vi i första avdelningen av statsutskottet, där vi rör oss med mycket större belopp.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Som motionär i denna fråga vill jag säga ett par ord.

Jag har anledning att uttala en viss tacksamhet mot statsutskottets majoritet, för vad den skrivit i de tre första styckena i sitt utlåtande. Jag tycker det är en ganska stark motivering för vad vi motionärer eller i varje fall reservanterna begär för ändamålet. Det förefaller mig närmast mystiskt, att utskotts-majoriteten efter denna välvilliga skrivning kommer fram till en hemställan om avslag på motionen.

Sedan skall jag efter vad herr Nihlfors anfört inte säga så många ord. Jag vill dock påpeka att statsutskottet som motivering för sitt avslagsyrkande har erinrat i första hand om investeringsbegränsningen. Ja, reservanterna har också tagit hänsyn till den, och även vi motionärer, som begärde 8 miljoner kronor, har tagit hänsyn till investeringsbegränsningen. Om vi inte hade gjort det, skulle vi ha yrkat på ett belopp av 14—15 miljoner kronor för att täcka hela det behov som föreligger.

Det är dock, herr talman, rätt svårt för mig att inse, att det går bra om vi, såsom regeringen vill, anvisar 3 miljoner kronor till denna lånefond men att det är fara å färde om vi höjer beloppet till 4 miljoner. Jag kan inte riktigt

inse att den motiveringen från statsutskottets sida är så hållbar, att man inte skulle kunna sträcka sig så långt som reservanterna föreslår.

Sedan är det ytterligare en sak jag gärna vill ha svar på. Det talas om att om en viss begränsning i lånegivningen tillämpas, så kan de 3 miljoner kronor som nu föreslås i huvudsak kunna tillgodose det föreliggande medelsbehovet. Jag vill fråga, om detta verkligen kan vara riktigt. Räcker verkligen dessa 3 miljoner kronor till för att fylla det medelsbehov som föreligger sedan man infört vissa nya bestämmelser beträffande medelsanvisningen? Jag har för min del mycket svårt att tro det, och jag finner också att om detta är riktigt, kommer t. ex. statsutskottets uttalande i tredje stycket av utlåtandet att hänga i luften. Jag skulle som sagt gärna vilja höra, om man verkligen tror att dessa 3 miljoner kronor räcker till och, om så är fallet, huruvida 3 miljoner kronor anses komma att vara tillräckligt också i framtiden. Det är naturligtvis väldigt svårt att svara på den frågan; man vet inte vad som kan komma att inträffa, men det är enligt min mening en smula farligt att använda den motivering statsutskottet här anfört, ty det kan kanske få en del tråkiga konsekvenser när medelsbehovet i framtiden skall beräknas och tillgodoses. Det är väl inte meningen att denna begränsning i långivningen skall vara en engångs- eller rättare sagt en ettårsföreteelse. Jag skulle alltså gärna vilja ha svar på denna fråga.

I detta läge vill jag inte yrka bifall till den i motionerna gjorda hemställan, men jag förenar mig givetvis med reservanterna, som vill ge 4 miljoner kronor i stället för de 3 miljoner kronor, som statsutskottet föreslagit.

Herr THAPPER (s):

Herr talman! Jag anser mig tyvärr inte kunna ge något svar på herr Ny-

Fonden för lån till företagareföreningar m. fl.

bergs fråga. Det är väl ändå så, att när budgeten företas till behandling i statsutskottet — och jag föreställer mig att detsamma gäller andra utskott — måste vi ta hänsyn till läget sådant det är under det budgetåret. Förhållandet gäller inte endast staten, utan det torde vara likadant för enskilda företagare. Man vet inte vilka utgifter man kommer att få i framtiden.

Jag finner det också underligt att herrar Nihlfors och Nyberg kan resonera så, att om man bara begär tillräckligt stora anslag kan man åtminstone få en miljon. I den politik som förs tvingas vi ju att visa återhållsamhet inte bara beträffande belopp av storleken en miljon kronor utan på en hel del punkter till och med i fråga om lägre belopp. Jag beklagar om herr Nihlfors i statsutskottets första avdelning fått den syn på saken jag ovan angivit. Inom utskottet har vi inte ett sådant betraktelsesätt. Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Jag noterar bara att utskottets talesman inte kan gå i god för riktigheten av det påstående, som göres i sista stycket på sidan 3 i utskottsutlåtandet, nämligen att möjlighet skulle föreligga att inom ramen av ett anslag av 3 miljoner kronor i huvudsak kunna tillgodose det föreliggande medelsbehovet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nihlfors begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten

3:o) av utskottets utlåtande nr 64, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen av herr Ohlon m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nihlfors begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 116 ja och 46 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 4

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 5

Fonden för lån till företagareföreningar m. fl.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 5, s. 8) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

Utskottet hade i detta sammanhang förehaft bl. a. en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Torp m. fl. väckt motion (II: 555), vari hemställts att riksdagen måtte till Fonden för lån till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 216 och II: 453, I: 217 och II: 457, sistnäm-

Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler

da båda motioner såvitt nu vore i fråga, samt II: 555, till Fonden för lån till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

Vid punkten hade fogats två reservationer.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr JOHANSSON i Torp (s):

Herr talman! Under hänvisning till vad jag anfört vid behandlingen av punkten 37 i statsutskottets utlåtande nr 10 ber jag att få yrka bifall till motionen nr 555 i denna kammare, vilket innebär att här ifrågavarande investeringsanslag höjes från av utskottet föreslagna 3 miljoner kronor till 4 miljoner kronor.

Herr THAPPER (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i motionen II: 555; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johansson i Torp begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 5:o) av utskottets utlåtande nr 64, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till motionen II: 555 av herr Johansson i Torp m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 6—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 13

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1956/57.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14

Anslag å kapitalbudgeten för socialdepartementet

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1956/57, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4

Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler

Kungl. Maj:t hade (punkt 9, s. 41—43) föreslagit riksdagen att till Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 6 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft tre motioner.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts för-

Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler

slag samt med avslag å motionerna I: 69 samt I: 196 och II: 342, till Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 6 000 000 kronor.

Reservationer hade avgivits:

1) av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Cassel*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 69 samt I: 196 och II: 342 till Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor;

2) av herrar *Thun* och *Pettersson* i Degerfors, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fru **NILSSON** (k):

Herr talman! Med kännedom om de förhållanden, som råder i vårt land i fråga om samlingslokaler har vi väckt en motion, nr 69 i första kammaren, vilken går ut på att anslaget till lån för anordnande av allmänna samlingslokaler bör höjas från nu föreslagna 6 miljoner kronor till 10 miljoner kronor. Skall vi inte få uppleva, att nästan all föreningsverksamhet i varje fall på landsbygden försvinner, måste ett verkligt krafttag göras och staten bidra med mera lån. Inte minst med tanke på ungdomen bör detta ske så fort som möjligt. Det har så många gånger framhållits, att ungdomen bör ha någonstans att ta vägen i stället för att hänga i gathörnen. Flykten från landsbygden beror inte minst på att lämpliga samlingslokaler saknas. Att dessa förhållanden ej är okända vittnar utskottets skrivning om, ty denna går i mycket positiv riktning. Jag skall inte yrka bifall till vår motion nu utan ansluter mig till utskottets skrivning och förslag.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h):

Herr talman! I den konkurrens, som för närvarande råder beträffande byggenkapen och investeringarna i övrigt, har vi ansett oss böra minska detta anslag till 2 miljoner kronor. Jag ber alltså att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr **PETTERSON** i Degerfors (s):

Herr talman! Detta anslag har stått i ganska många år. Vi är några motionärer, som för varje år lika envetet har motionerat om höjning av detta anslag. Vi har alltid fått avslag. Den här gången har högerreservanterna yrkat sänkning med precis lika mycket som vi har yrkat höjning, nämligen med 4 miljoner kronor, och därför skulle man kunna säga som den låghalte sade, att det jämnar ut sig, ty om det ena benet är litet för kort är det andra så mycket längre.

Behovet kan ju inte här komma upp till debatt. Jag vill erinra om att i höstas gjordes en undersökning, varav det framgick att det då förelåg ansökningar om byggande av samlingslokaler för inte mindre än 180 miljoner kronor.

Jag skall inte yrka bifall till vår motion, ty utskottet har den här gången skrivit mera bestämt än man är van vid från statsutskottets sida. Jag vill bara understryka utskottets uttalande, att »utskottet väntar bestämt att förslag i av utskottet åsyftad riktning kommer att föreläggas nästa års riksdag. Under denna förutsättning har utskottet avstått från att nu påyrka någon ökad medelsanvisning utöver Kungl. Maj:ts förslag.»

Med detta, herr talman, hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr **LARSSON** i Luttra (bf):

Herr talman! Detta anslag har utgått med 6 miljoner kronor under ett antal år. Det måste klart sägas ifrån, att tillgången på lånemedel ingalunda står i riktig proportion till efterfrågan. En del av de föreningar, som nu kan kom-

Uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret

ma i fråga för att få anslag, har stått i kö sedan slutet av 40-talet. Många anser under sådana förhållanden, att det är meningslöst att söka statslån.

Vi hade väntat att frågan om nya bestämmelser beträffande långivningen skulle komma i form av en proposition i år. Vi har nu fått veta att detta inte kommer att ske utan att man i stället förväntar, att den skall komma till nästa år.

Nu sade riksdagen redan i fjol, att det statliga stödet till allmänna samlingslokaler borde ökas men att beslut härom borde fattas först sedan den på området pågående utredningen hade avslutats. Nu är ju utredningen avslutad. Det föreslås inga revolutionerande förändringar i bestämmelserna, och man tycker att man hade kunnat försöka sträcka sig litet längre i fråga om beloppet.

Som herr Pettersson i Degerfors sade har ju utskottet skrivit på ett sådant sätt att regeringen inte lär kunna undgå att till nästa år föreslå en viss förstärkning av detta anslag. Under dessa förhållanden och eftersom första kammaren redan har fattat sitt beslut i enlighet med utskottets förslag har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen av fröken Andersson m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr förste vice talmannen Skoglund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 4:o av utskottets utlåtande nr 66, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr förste vice talmannen Skoglund begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 134 ja och 19 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 5

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6

Lades till handlingarna.

§ 15

Anslag å kapitalbudgeten för inrikesdepartementet

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1956/57, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 3***Uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret**

Kungl. Maj:t hade (punkt 6, s. 9 och 10) föreslagit riksdagen att till Uppförande av förrådsbyggnader för civil-

Uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret

försvaret för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 345 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte till Uppförande av förrådsbyggnader för civilförsvaret för budgetåret 1956/57 anvisa ett investeringsanslag av 345 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Karl Andersson* och *Ohlon*, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i *Dovers-torp* och *Cassel*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Vid denna punkt har vi några stycken avgivit en reservation. När detta föredrogs i tredje avdelningen i statsutskottet, om att man skulle gå med på ett anslag på inte mindre än 405 000 kronor för uppförande av en ny förrådsbyggnad i Södermanland för civilförsvarets räkning, var vi nog i avdelningen ganska tveksamma litet till mans.

De upplysningar vi hade från statsverkspropositionen och vad vi ytterligare kunde inhämta var, att civilförsvarsstyrelsen förvarade sina utrustningsdetaljer i en tom ladugård, som man hade hyrt för 1 000 kronor om året. Sedan fick vi veta att ägaren till ladugården höjde sina hyresanspråk och ville ha 5 000 kronor. Till sist fick vi reda på att i stället för att ta denna hyra eller försöka hyra någon annan ladugård — det står ju tyvärr så många sådana tomma — beslöt man sig för att begära att få bygga en helt ny förrådslokal för icke mindre än 405 000 kronor. Det är alltså en sexdubbling av utgifterna för förvaring av dessa saker, även om man jämför med det högre hyresbeloppet.

Det är klart att man på det sättet får

till stånd bättre förvaringsmöjligheter; man får bl. a. möjligheter till varmförråd. Men jag har åtminstone inte blivit helt övertygad om att man har gjort tillräckligt grundliga undersökningar, att man verkligen på allt sätt har försökt klara denna historia med redan befintliga lokaler, som inte används för något egentligt ändamål.

Jag tror att kammaren gjorde klokt i att avvisa detta anslag åtminstone i år, så att civilförsvarsstyrelsen får göra en litet noggrannare utredning och, om man inte kan lösa problemet på något annat sätt, komma tillbaka nästa år. Vi bör ju i dagens läge försöka undvika investeringar, särskilt på byggnadsområdet, som inte visar sig vara absolut nödvändiga.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till vår vid denna punkt avgivna reservation.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Utskottsavdelningen ansåg nog att den motivering, som åtföljde den kungl. propositionen vid denna punkt, inte var tillräckligt klarläggande, och därför har utskottsavdelningen under hand inhämtat en del uppgifter. I avdelningen var man rätt tveksam, som herr Cassel sade, men sedan man fått in dessa uppgifter, som ju också herr Cassel känner till, var man inte längre lika tveksam utan hemställde om bifall, som framgår av utskottsutlåtandet.

För egen del skulle jag vilja tillägga, att när vi har en hel del dyrbar materiel är det riktigare att försöka få ordentliga förvaringsutrymmen för denna materiel. En del därav är av det slaget, att det krävs varmförråd om det inte skall uppstå betydande årliga värdeminskningar.

Jag skulle kunna tillägga att civilförsvaret när det gäller utgifter för förrådsutrymmen är ganska strängt hållet från departementet. Jag vågar nog göra gällande, att det finns ett annat område som också gäller försvaret,

Bankaktiebolags kassareserv

där man inte alls är lika strängt hållen i fråga om det högsta pris per kvadratmeter, som man tillåtes betala för förrådsutrymmen.

Med det anförda, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag vill i anledning av det sagda gärna vidgå, att tveksamheten inom tredje avdelningen naturligtvis inte var lika stor efter de kompletterande upplysningar, som herr Åkerström talade om att utskottet inhämtat, men ingen av oss var så förfärligt säker på saken i alla fall. Jag tror att detta anslag hör till dem som vi åtminstone kan vänta med litet grand i avbidan på utredning. Därför vidhåller jag, herr talman, mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den beträffande denna punkt avgivna reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 4—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7

Lades till handlingarna.

§ 16

Bankaktiebolags kassareserv

Föredrogs bankoutsrottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 17 februari 1956 dagtecknad proposition, nr 73, som hänvisats till

bankoutsrottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:tt, under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, jämlikt § 87 regeringsformen föreslagit riksdagen antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, så ock om fortsatt giltighet av samma lag; samt

2) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

Enligt det under 1) angivna lagförslaget skulle 1 § första stycket mom. a i 1949 års lag erhålla följande lydelse:

I den mån sådant med hänsyn till utomordentliga omständigheter prövas nödigt må Konungen, på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter hörande av bank- och fondinspektionen, förordna

a) att kassareserv, som avses i 63 § lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankröreise, tillsammans med bankaktiebolags ineliggande kassa skall uppgå till viss bestämd kvotdel, högst femtio procent, av bolagets förbindelser med undantag av garantiförbindelser och skulder på grund av insättningar å sparkasseräkning.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft sex i anledning av densamma väckta motioner, nämligen inom första kammaren nr 496 av herrar *Velander* och *Birke*, nr 497 likaledes av herrar *Velander* och *Birke* och nr 498 av herrar *Weiland* och *Danmans* samt inom andra kammaren nr 654 av herrar *Regnéll* och *Nilsson* i Svalöv (likalydande med I: 496), nr 655 likaledes av herrar *Regnéll* och *Nilsson* i Svalöv (likalydande med I: 497) samt nr 656 av herrar *Gustafson* i Göteborg och *Antby* (likalydande med I: 498).

I motionerna I: 496 och II: 654 hade hemställts, att relationstalet mellan

Bankaktiebolags kassareserv

banks kassareserv och förbindelser med ändring av propositionens förslag fastställdes till tjugofem procent, i motionerna I: 497 och II: 655 yrkades avslag å Kungl. Maj:ts förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m., och i motionerna I: 498 och II: 656 föreslogs att riksdagen måtte dels med ändring av vad Kungl. Maj:t hemställt i propositionen för sin del besluta sådan lydelse av 1 § lagen angående rätt för Konungen att meddela bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, att relationstalet mellan bankaktiebolags kassareserv och förbindelser fastställdes till 25, dels ock avslå det i propositionen framlagda förslaget om ytterligare förlängning av ränteregleringslagen.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med avslag å motionerna I: 496, I: 497 och I: 498 samt II: 654, II: 655 och II: 656, måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Reservation hade avgivits av herrar *Ewerlöf, Svärd, Danmans, Schmidt, Carlsson* i Tibro och *Regnéll*, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 496, I: 497 och I: 498 samt II: 654, II: 655 och II: 656,

1) för sin del antaga Kungl. Maj:ts förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, med den ändringen att 1 § första stycket mom. a) erhöles följande lydelse:

I den mån sådant med hänsyn till utomordentliga omständigheter prövas nödigt må Konungen, på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter hörande av bank- och fondinspektionen, förordna

a) att kassareserv, som avses i 63 § lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, tillsammans med bankaktiebo-

lags inläggande kassa skall uppgå till viss bestämd kvotdel, högst tjugofem procent, av bolagets förbindelser med undantag av garantiförbindelser och skulder på grund av insättningar å sparkasseräkning;

2) avslå Kungl. Maj:ts förslag om fortsatt giltighet av lagen den 7 september 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **REGNÉLL** (h):

Herr talman! Det är tydligt, att om riksbanken sköter operationerna på öppna marknaden och räntepolitiken på ett riktigt sätt, så kan de s. k. särskilda kassareservbestämmelserna ha sin betydelse för att dämpa en kreditexpansion, som går utöver det önskvärda. Det kan därför vara befogat att ha en penningpolitisk beredskapslagstiftning på detta område, också om det ur principiell synpunkt skulle vara lyckligast att slippa en sådan lag. Men större räckvidd än absolut nödvändigt bör en fullmaktslag inte ha.

Högern och folkpartiet motsatte sig den fördubbling av likviditetskvotens maximum, som genomdrevs 1954. Fortfarande förefaller det riktigast att hålla sig till den lägre siffran. Lagen bör vara en bakre försvarslinje för riksbanken att falla tillbaka på, om utvecklingen hotar att bli banken övermäktig. Men lagen bör inte arbeta med likviditetskvoter som, om de tillämpades, skulle kunna dra stora svårigheter över bankernas låntagare inom industri, jordbruk, handel och andra näringsgrenar.

Den som i sitt dagliga arbete haft tillfälle konstatera alla de svårigheter, som redan den nuvarande kreditrestriktiviteten åsamkar kundkretsen, vill ogärna ha svävande över sig risken att bankväsendet plötsligt skulle åläggas att avveckla en hel del redan lämnade krediter.

Sådana överväganden, herr talman,

Bankaktiebolags kassareserv

ligger bakom framställningen i motion 654 och i reservationen med dess yrkande om återgång till tidigare gällande 25-%-maximum för kassareserven. Jag ber att på denna punkt få yrka bifall till reservationen.

Vad beträffar förlängningen av ränteregleringslagen upprepas i motionen 655 i denna kammare och i reservationen från höger- och folkpartihåll kravet på att denna lag ej mera skall förlängas.

Denna omstridda lag hade ju som sin hela motivering önskan om vidsträckt fullmakt för att utan räntehöjning driva en restriktiv penningpolitik. Erfarenheten har sedan dess visat, att en räntehöjning var nödvändig för att vidmakthålla kreditåtstramningen. De penningvårdande myndigheterna drog ju också för ett år sedan konsekvenserna av denna erfarenhet.

Det redovisade motivet är alltså borta. Kvar står däremot alla de tungt vägande invändningarna, av många remissinstanser framförda redan 1951, då lagen första gången lades fram. I första hand bör kanske erinras om vad lagrådet anfört. Det heter, ordagrant citerat: »De skäl av olika slag, som enligt vad remissprotokollet visar anförts mot denna i enskild närings- och avtalsfrihet djupt ingripande lagstiftning, vars verkningar äro mycket svåröverskådliga, synes vara så tungt vägande, att vi icke kunna tillstyrka att förslaget, som för övrigt praktiskt taget saknar motsvarighet i andra länders ekonomiska lagstiftning, för närvarande upphöjes till lag.»

Vid sidan av denna principiella synpunkt ställer sig så farhågorna för alla de praktiska olägenheter, som skulle inställa sig, om lagen trädde i kraft — svart marknad, centraldirigerad kreditprövning utan möjlighet till överklagande, vidlyftig kontrollapparat, skadad sparvilja o. s. v.

Herr talman! När riksdagen första gången hade att ta ställning till denna

fullmaktslagstiftning framhölls uttryckligen, att den var ett provisorium, en tillfällig lag. Sedan dess har fem år gått, under vilka för övrigt lagen aldrig tagits i bruk.

Redan önskvärdheten av att inte ha onödiga lagar borde väl kunna motivera, att man slopade denna lag. Därtill kommer, att när nu den fastlåsta räntan övergivits så har motiveringen för ränteregleringslagen bortfallit. Kvar står bara de stora principiella och praktiska betänkligheterna.

Om jag nu säger, att riksdagen bör mönstra ut den här tvångströjan ur folkhemsgarderoben, så är det inte för att jag i tankarna dröjer kvar i den debatt, som nyss fördes i kammaren kring modern och omodern fångvård, utan därför att RLF i sitt avstyrkande remissvar 1951 betecknade ränteregleringslagen som en tvångströja. Det är visserligen sant, att den tvångströjan ännu inte applicerats på penningmarknaden. Men på högerhåll har vi den uppfattningen, att sådana tingestar över huvud taget inte är förenliga med trivseln i folkhemmet — inte ens om de förvaras i malpåse och bara en gång om året tas fram till en vårlig översyn. Den översynen är visst tänkt som en helt flyktig titt — i propositionens rubrik redovisas detta ärende bara under »m. m». Men låt oss inte nöja oss med en flyktig titt i malpåsen utan låt oss, under medgivande av att bakgrunden för lagen nu är helt förändrad, göra en radikal vårstädning och mönstra ut den här tvångströjan.

Herr talman! Jag ber att också under punkt 2 få yrka bifall till reservationen.

Herr CARLSSON i Tibro (fp):

Herr talman! I den till detta utlåtande fogade reservationen yrkas bifall till motionen i denna kammare nr 656.

Vad gäller lagen om bankaktiebolags kassareserv anför motionärerna bland annat följande: »Ett behov föreligger

för fortsatt beredskapslagstiftande på förevarande område. Möjligheterna att meddela föreskrifter om bankernas kassareserver är ett medel i den penningvårdande politikens tjänst, som i vissa lägen bör finnas att tillgå. Kassareservlagstiftningens betydelse som inflationshämmande instrument bör emellertid inte överdrivas. Grunden till en effektiv penningvårdande politik måste läggas genom en efter de skiftande lägena avpassad kredit-, penning- och räntepolitik. Variationer i kassareserverna får utgöra ett komplement härtill och härigenom bli ett värdefullt stöd för den penningvårdande politiken.»

När det gäller ränteregleringslagen anför motionärerna, att om lagen skulle sättas i kraft är riskerna stora för administrativt godtycke. Marknaden utanför de reguljära kreditinstituten skulle tillväxa och bankernas möjligheter till ordinär långivning skulle än mer begränsas. Dessa synpunkter anser vi ha oförminskad giltighet. Redan av detta skäl anser vi därför att ränteregleringslagen bör avskaffas.

Med instämmande i vad motionärerna i övrigt anført ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr SKÖLDIN (s):

Herr talman! Under de år som vi har haft denna lagstiftning har ju meningskiljaktigheterna kommit till uttryck i de reservationer som anförts. Det är såvitt jag förstår inte möjligt att kunna få fram några synpunkter för och emot ifrågavarande lagstiftning utöver vad som framkommit i tidigare diskussioner här i kammaren.

Med hänsyn härtill hemställer jag kort och gott om bifall till vad bankoutskottet här har föreslagit.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17

Placeringen av prästlönefondsmedel

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckta motioner angående placeringen av prästlönefondsmedel.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade

Herr ANDERSSON i Löbbo (s):

Herr talman! Jag skall be att få föreslå en liten ändring i utskottets utlåtande. Det gäller inte motiveringen utan en formell ändring i klämman. Jag föreslår att utskottets hemställan måtte lyda: »att riksdagen i anledning av förevarande motioner I: 464 och II: 599 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till kända vad utskottet ovan anført.»

Vidare anfördes ej. Kammaren fattade beslut i enlighet med det av herr Andersson i Löbbo framställda yrkandet.

§ 18

Föredrogs vart för sig tredje lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om viss ändring av 14 § folkbokföringsförordningen; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av statens lantbrukskemiska kontrollanstalt samt kemiska analyslaboratoriet vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök m. m., och

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Fiskerilånefonden jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19

Herr FRÖDING (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Jag ber att få anmäla till protokollet att jag vid avgörandet av

Interpellation ang. åtgärder med anledning av den senaste tidens erfarenheter i fråga om sambandet mellan lungkräfta och rökning — Interpellation ang. utnyttjande av landsbygdens busslinjer för skapande av goda postförbindelser

statsutskottets utlåtande nr 64 punkt 3 rätteligen avsåg att rösta ja, dvs. bifall till utskottets hemställan och nej till reservationen av herr Ohlön m. fl.

§ 20

Interpellation ang. åtgärder med anledning av den senaste tidens erfarenheter i fråga om sambandet mellan lungkräfta och rökning

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr LARSSON i Luttra (bf), som yttrade:

Herr talman! Ökningen av lungkräfta som dödsorsak framträder alltmer markerad. Sambandet mellan lungkräfta och rökning uppmärksammas allt oftare av cancerspecialister. Starkt alarmerande uppgifter och siffermaterial har just i dagarna lagts fram av professorn vid Institutet för kräftforskning vid Londonuniversitetet, Peo C. Koller, f. n. gästföreläsare för svenska medicinare.

Hälften av alla 45-åriga män som dog i England förra året dog av lungkräfta, omtalar professor Koller i en intervju för Dagens Nyheter. Ökningen går mycket snabbt, och statistiken visar dess intima samband med rökningen. Rökningen började bli vanlig bland män kring första världskriget. Erfarenheterna från sjukhusen visar, att det tar 20 à 30 år att utveckla en lungkräfta.

Det är den generation män som började bli vanerökare kring första världskriget — den första rökargenerationen — som nu drabbas av sjukdomen. Kvinnorna började röka omkring 15 år senare. Även bland kvinnorna har vi att vänta en stark ökning av lungkräfta när den första rökargenerationen kommer upp i lungcanceråldern.

Sveriges frekvens av lungkräfta är bara en fjärdedel av Englands. Men,

säger professor Koller, fortsätter ni som nu, kommer Sverige att gå förbi England. Det är en farlig statistik som säger, att 61 procent av 18-åriga pojkar och 59 procent av 18-åriga flickor är rökare i Sverige. Tendensen, utbildningen av vanerökare, måste hejdas.

Med hänvisning till professor Kollers här i korthet refererade uttalande anholder jag om kammarens tillstånd att fråga statsrådet och chefen för inrikesdepartementet:

Har herr statsrådet uppmärksammat den senaste tidens alltmer oroande erfarenheter och rön i fråga om sambandet mellan lungkräfta och rökning?

Ämnar herr statsrådet föranstalta om åtgärder i syfte att förebygga en ytterligare ökning av lungcancerfrekvensen?

Denna anhållan bordlades.

§ 21

Interpellation ang. utnyttjande av landsbygdens busslinjer för skapande av goda postförbindelser

Ordet lämnades på begäran till

Herr HANSSON i Önnarp (bf), som anförde:

Herr talman! Det alltmer vikande befolkningsunderlaget på landsbygden har tillsammans med den snabba ökningen av bilbeståndet medfört, att åtskilliga järnvägslinjer av driftekonomiska skäl måst nedläggas. I samband därmed har en del fasta poststationer också dragits in. Det är uppenbart, att denna utveckling inneburit en försämring av postförbindelserna i de orter som berörts därav. I viss mån har omläggningar av brevbärlinjer kompenserat de olägenheter som uppstått, men detta har långtifrån alltid varit fallet. De vidtagna omläggningarna har i ett stort antal fall medfört, att posten inte

kommer adressaten till handa förrän långt fram på eftermiddagen.

En möjlighet att ytterligare kompensera gjorda indragningar samt att även i andra fall åstadkomma bättre postförbindelser torde vara att i större utsträckning utnyttja befintliga busslinjer för brevbefordran. Enligt min uppfattning bör en utvidgning härav främst gälla SJ:s busslinjer, men där så är lämpligt bör även privata linjer tas i anspråk för detta. Det finns visserligen i båda fallen en viss service härvidlag, men denna måste anses vara otillräcklig. Vanligen töms nu befintliga brevåldor — såvitt mig är bekant — endast en gång om dagen, trots att vederbörande buss passerar förbi dessa två eller flera gånger dagligen. En avsevärd förbättring skulle inträda, om samma dag som ett brev ankommer med lantbrevbärare ett svarsbrev också skulle kunna avsändas med en några timmar senare passerande buss. I all synnerhet för affärsidkare och småföretagare skulle en sådan anordning hälsas med glädje.

Det bör vara praktiskt genomförbart att låta bussarn stanna för tömning av uppsatta brevåldor inte endast om morgnarna utan även vid en lämplig kvällstur med anslutning till postförande tåg. Ytterligare en åtgärd för att förbättra postförbindelserna för glesbygdens folk vore att förse alla bussar med brevåldor, så att dessa människor finge möjlighet att avlämna brev vid närmaste hållplats.

Med anledning av vad jag här har anfört får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet ställa följande fråga:

Är herr statsrådet beredd att vidta åtgärder, som syftar till att landsbygdens busslinjer i större utsträckning än vad som nu är fallet utnyttjas för skapande av goda postförbindelser på landsbygden?

Denna anhållan bordlades.

§ 22

Interpellation ang. åtgärder för att lätta bördan för dem, som insjuknat i multipelskleros och deras anhöriga, m. m.

Fru **RENSTRÖM-INGENÄS** (s) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Jag har de senaste åren kommit i nära kontakt med människor, som drabbats av den svåra sjukdomen multipelskleros och funnit hur bristen på vårdplatser medför en orimligt svår påfrestning både för de sjuka och för deras anhöriga.

I ett interpellationssvar den 30 nov. 1954 meddelade inrikesminister Hedlund, att medicinalstyrelsen i samråd med andra representanter för neurologi och invärtes medicin utformat en plan för utbyggnad av den neurologiska vårdens och forskningens organisation, samt bebådade att statsbudgeten skulle utarbetas så, att denna plan komme att fullföljas.

Detta svar väckte förhoppningar om ett relativt snabbt förverkligande av den uppgjorda planen. Dessa förhoppningar har dock bleknat bort då inrikesministern nu presenterat sin huvudtitel såväl 1955 som 1956 och bådadera endast haft smärre utbyggnadsförslag att redovisa.

Med stöd av vad som anförts anhåller jag om kammarens tillåtelse att till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få rikta följande interpellation:

1. Vilka åtgärder äro ämnade att i första hand komma till utförande för att lätta bördan för de MS-sjuka och deras anhöriga?

2. Hur lång tid beräknas åtgå innan den i ovannämnda interpellationssvar redovisade utbyggnadsplanen kan tänkas vara genomförd?

Denna anhållan bordlades.

§ 23

Till bordläggning anmälades

statsutskottets utlåtanden:

nr 69, i anledning av väckt motion angående rätt för lärare vid statsunderstödda utlandssvenska skolor att tillgodoräkna tjänstgöring vid skolor för svenska barn i utlandet som om den fullgjorts vid folkskola i Sverige,

nr 70, i anledning av väckt motion om invalidpension åt G. A. Thingvall i Notviken,

nr 71, i anledning av väckta motioner om pension eller understöd åt vissa personer,

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående återbäring av vissa skattebelopp, m. m., och

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 22, i anledning av väckta motioner om utvidgning av rätten för s. k. familjebolag att erhålla avdrag för avsättning till pensionsstiftelse m. m.,

nr 24, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande avdragsrätten för periodiskt understöd, m. m., och

nr 25, i anledning av väckta motioner om rätt för skattskyldig att i vissa fall utnyttja allmänna avdrag och ortsavdrag i annan kommun än hemortskommunen;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckta motioner om överförande till Aktiebolaget Statens skogsindustrier av fabriksanläggningen i Ulriksfors,

nr 16, i anledning av väckt motion om upptagande av förhandlingar med Svenska celluloaaktiebolaget i anledning av vissa planerade driftsnedläggelser m. m.,

nr 17, i anledning av väckt motion om upptagande av tillverkning av tidningspapper i Aktiebolaget Statens skogsindustriers regi, och

nr 18, i anledning av väckt motion om startande av industriproduktion i Alby;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av väckt motion om förbud för make att utan andra makens samtycke ikläda sig borgensansvar för gäld, och

nr 18, i anledning av väckta motioner om en översyn av förordningen angående förlagsinteckning; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m. jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 17, i anledning av vissa utav Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag till stipendier m. m. jämte i ämnena väckta motioner.

§ 24

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1956/57 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1956/57; och

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om vissa anslag för budgetåret 1956/57 under sjunde huvudtiteln jämte i ämnet väckta motioner.

§ 25

Anmälades, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen

nr 154, angående fråga om befrielse från betalningsskyldighet till kronan,

nr 157, med förslag till ändring i 1947 års tjänstepensionsreglemente för arbetare, m. m.,

nr 161, med förslag till ändrad lydelse av 96 och 99—101 §§ regeringsformen,

nr 162, med förslag till lag om ändring i butikstängningslagen den 21 juli 1948 (nr 608),

nr 163, angående uppförande av neurologiska och neurokirurgiska kliniker vid karolinska sjukhuset,

nr 166, med förslag till ändrad lydelse av 24 § riksdagsordningen m. m.,

nr 167, med förslag till ändrad lydelse av I kap. 1 § andra stycket tryckfrihetsförordningen, och

nr 169, med förslag till lag angående ändring i övergångsbestämmelserna till lagen den 3 juni 1955 (nr 314) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar.

Dessa propositioner bordlades.

§ 26

Anmälades följande till herr talman-
nen under sammanträdet avlämnade
motioner:

nr 735, av herr *Larsson* i Hedenäset, i
anledning av Kungl. Maj:ts proposition,
nr 139, angående garanti för visst lån
till Aktiebolaget Statens skogsindustrier,

nr 736, av herr *Rimmerfors m. fl.*, i
anledning av Kungl. Maj:ts proposition,
nr 143, med förslag till allmän ord-
ningsstadga, m. m., och

nr 737, av herr *Nilsson* i Östersund
m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts pro-
position, nr 150, med förslag till taxe-
ringsförordning, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 27

Justerades protokollutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.06.

In fidem
Per Bergsten

Tisdagen den 17 april

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 10 och
den 11 innevarande april.

§ 2

Upplästes följande till kammaren in-
komna läkarintyg:

Riksdagsmannen *Sigvard Rimås*, *Me-
devi*, är på grund av påssjuka (paroti-
tis epid.) oförmögen att deltaga i riks-
dagens arbete från och med den 17/4
1956 tills vidare, intygas.

Motala den 16 april 1956

Arne Berglund

leg. läkare

tf. prov.-läkare under vakans i Motala
distrikt

§ 3

Kammaren beviljade herr *Rimås* le-
dighet från riksdagsgörömlen från och
med denna dag tills vidare.

Svar på interpellation ang. säkerhets-
bestämmelserna för stridsövningar inom
flygvapnet

Herr talmanen lämnade på begäran
ordet till

Chefen för försvarsdepartementet,
herr statsrådet **TORSTEN NILSSON**,
som yttrade:

Herr talman! I en med kammarens
tillstånd framställd interpellation har
herr *Ståhl* frågat mig, vilka säkerhets-
bestämmelser som gäller för stridsöv-

Svar på interpellation ang. säkerhetsbestämmelserna för stridsövningar inom flygvapnet

ningar inom flygvapnet med hänsyn till väderlek, markförhållanden och övriga plan inom vederbörande förband samt huruvida det är möjligt att vidta sådan ändring av dessa bestämmelser, att större säkerhet kan beredas de i övningarna deltagande utan att kravet på övningarnas effektivitet därmed efter-sättes.

Herr Ståhls interpellation har för-anletts av det flyghaveri som den 4 mars i år inträffade vid Kullaberg i norra Skåne, varvid fyra flygplan av typen A 28 från F 14 i Halmstad total-havererade och förarna omkom.

Haverikommissionen har ännu icke slutfört sina undersökningar av händelseförloppet vid olyckan. Några definitiva besked rörande orsakerna till haveriet kan därför ännu icke lämnas. Det vill emellertid av hittills företagna utredningar synas som om flygolyckan orsakats av en serie samverkande olyckliga omständigheter. Ingenting tyder på att materielfel skulle ha orsakat have-riet. »Den mänskliga faktorn» synes ha kommit att spela en ödesdiger roll.

Jag vill härefter övergå till att besva-ra de frågor som herr Ståhl ställt till mig beträffande flygvapnets säkerhets-bestämmelser.

Av de flygsäkerhetsbestämmelser, som reglerar flygnings uppläggning med hän-syn till rådande väderleksförhållanden, kan i detta sammanhang nämnas följ-jande. Vid molngenomgång till mark-sikt, som utföres utan ledning av trafik-ledare, får flygplan endast i fall av nöd framföras i moln på lägre höjd än 300 m. dock i intet fall lägre än 100 m över befintliga eller sannolika högsta hinder inom området. Dessa bestämmelser är förhållandevis restriktiva.

Det är icke möjligt att efteråt fast-ställa hur förhållandena i detalj varit i samband med haveriet och följaktligen icke heller huruvida gruppchefen bru-tit mot nyss angivna bestämmelser eller inte.

Bestämmelser och anvisningar för prognosverksamhet avseende flygtjänst innehåller bl. a.,

att vid väderleksstation på flottilj prognosverksamhet skall bedrivas i den omfattning tjänsten kräver, varvid me-teorolog med föreskriven utbildning skall vara i tjänst;

att prognoser för flygverksamhet skall så långt det är praktiskt genomförbart utfärdas för varje aktuell flygväg, eljest områdesvis, och att därvid meddelad vägledning vid formulering av flygpro-gnoser skall följas; samt

att prognos för egen flygplats skall vara utfärdad, då flygning pågår där-städes, och att giltighetstiden för denna prognos skall vara noga avpassad efter tillförlitligheten i väderlekslägets ut-veckling.

Vakthavande meteorologen vid F 14 har följt dessa bestämmelser.

Beträffande observationstjänsten gäl-ler föreskrifter utfärdade av Sveriges meteorologiska och hydrologiska insti-tut. Av utredningarna i samband med Kullabergs-haveriet har framgått att vid väderleksstationen på F 10 Ängelholm dessa föreskrifter icke har följts i två fall.

I en observationsrapport kl. 7 angavs sålunda dimma och sikt 1,2 km. Detta är oförenligt med bestämmelserna, enär dimma icke anses råda, då sikten är över 1 km. Korrekt hade varit att rap-portera dimma inom synhåll och sikt 1,2 km.

Mellan kl. 6, då sikten var 8 km, och kl. 7, då den var 1,2 km, har vidare icke sänts varningsmeddelanden. Detta skall enligt föreskrifterna göras varje gång, då sikten nedgår till 5,0 km, 1 500 m eller 800 m.

Väderleksbitrådet vid F 10, som hade till uppgift att verkställa observationer och varningsmeddelanden, kunde emel-lertid på grund av just påkommen, kraf-tig näsblödning icke helt fullgöra dessa uppgifter.

Svar på interpellation ang. säkerhetsbestämmelserna för stridsövningar inom flygvapnet

För utsändning från väderleksstation vid flottilj av därstädes utförda och från kringliggande observationsstationer per telefon erhållna observationer gäller av Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut utfärdade föreskrifter. Beträffande F 10 kunde föreskrivna sändningstider av det skäl jag nyss nämnde icke hållas. Observationen från F 10 kl. 7 blev därför cirka 20 minuter försenad.

Som en omedelbar åtgärd har för väderlekspersonalen ytterligare framhållits vikten av att observationer och varningsmeddelanden utföres med största omsorg och rapporteras med noggrant iakttagande av givna föreskrifter. Bestämmelser för det fall att observationstiderna inte kan hållas är under utarbetande. Tills vidare har bestämts att, om en observation inte kan utföras, anmälan härom omedelbart skall göras och att, om observationer inte inkommer på bestämd tid, de omedelbart skall efterfrågas.

Förbandets storlek vid ett företag bestämmas av flottiljchef eller utbildningsofficer med hänsyn till personalens utbildningsståndpunkt och flygtrim, taktiska krav, flygsäkerhet samt väderförhållanden. Hänsyn måste därvid tagas till fastställda utbildningsbestämmelser, vilka i en viss stegringsföljd anger målet för utbildningen. För väl utbildad personal, som det var fråga om i förbandet från F 14, är molnflygning i grupp i överensstämmelse med utfärdade bestämmelser.

Det är ett taktiskt krav att ett attackförband skall kunna anfalla samlat. Koncentration i anfallet är nödvändig för att erhålla minsia möjliga förluster och därmed önskad verkan i målet. För att tillgodose detta krav i krig måste uppträdandet övas under fredsmässiga övningar. Bl. a. emedan risken för kollisioner ökar med antalet förband som uppträder inom ett visst begränsat område är det ingalunda säkert att flyg-

säkerheten vinner på ett uppträdande i rote eller enskilt. Säkert är däremot att detta skulle medföra avsevärda taktiska olägenheter.

Flygledningen undersöker möjligheterna att genom nya bestämmelser tydligare precisera när molngenomgång får göras i grupp. I övrigt anses det icke erforderligt att skärpa bestämmelserna för förbandsflygning.

Sammanfattningsvis kan jag meddela, att haveriet vid Kullaberg icke har ansetts giva anledning till principiella ändringar av gällande säkerhetsbestämmelser men att översyn i form av mindre justeringar och förtydliganden kommer att göras beträffande molnflygning i grupp samt rapportering i väderlektjänsten.

Härpå anförde:

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för det fylliga och även tillmötesgående svaret på min interpellation. Jag framför detta tack så mycket hellre som jag hör att försvarsministern har stigit upp från sjuksängen för att komma hit och avge detta svar. Det kanske inte hade varit alldeles nödvändigt. Jag lovar emellertid att bli så kortfattad som möjligt.

Anledningen till interpellationen var, som försvarsministern alldeles riktigt påpekade, den mycket tragiska olyckan vid Kullaberg, när fyra flygare omkom. Ser man på statistiken för i år måste man säga att den är ganska vemodig. Fram till den 15 april har vid svenska flygvapnet inträffat olyckor, som krävt inte mindre än 12 människoliv. Denna siffra är hög. Jag kan nämna att för 1954, som var ett ovanligt gynnsamt år, var hela antalet omkomna vid flyghaverier inte mer än 50 procent större, d. v. s. 18.

Givetvis kan olyckor klumpa ihop sig på det tragiska sätt som skett i år, men

Svar på interpellation ang. säkerhetsbestämmelserna för stridsövningar inom flygvapnet

det är också givet att den höga olycksfrekvensen i år är ägnad att inge betänksamhet. Det var därför inte enbart den särskilt svåra olyckan vid Kullaberg som gav mig anledning till interpellationen.

Inför den ökade tekniska utvecklingen inom krigsmakten och speciellt inom flygvapnet frågar man sig, om inte automationen skulle kunna utvecklas därhän att svagheten i »den mänskliga faktorn» mer och mer kunde elimineras, så att man komme fram till en automatisk flygsäkerhet. Det visar sig att så inte är fallet. Jag skall gärna erkänna att jag för min del har trott, att en betydligt större del av våra flygplan varit utrustade med radar än vad som faktiskt är förhållandet. Men jag förstår att man inte kan ställa krav på radarutrustning på flygplan över lag, därför att dels är den i hög grad komplicerande för maskinutrustningen — den kommer bl. a. att göra apparaturen avsevärt tyngre — dels skulle den naturligtvis i hög grad fördyra kostnaderna för flygvapnet.

Men därför ter det sig också som ganska klart att när man icke har möjlighet till den säkerhet, som radarutrustning på varje flygplan skulle innebära, får man också lov att räkna med skärpta flygsäkerhetsbestämmelser. Man kan ju icke få driva kravet på avancerade flygningar så långt att risken för människoliv blir för stor. Var gränsen går, där denna risken blir för stor, är alltid vanskligt att avgöra, men å andra sidan är det givet att man kommer till en gräns där oron för de vid flyget anställda och speciellt den flygande personalen kan bli så stor, att den återverkar menligt för flyget. Vi vet ju att rekryteringen av flygande personal inte har varit lätt, varför regeringen och riksdagen fått vidta extra åtgärder för att stimulera kvalificerad personal att söka sig till flygtjänst vid flygvapnet.

Därför är det nog riktigt att man från

lekmannahåll vid sådana här tillfällen påminner om att man inte får driva de avancerade övningarna längre än att den mänskliga faktorn orkar med och behärskar situationen.

Jag är den förste att erkänna att den redogörelse, som lämnades i tidningarna från flygvapnets sida om orsakerna till tragedien vid Kullaberg, var i stort sett godtagbar. Det är klart att sådana malörer, som där inträffade och som sedan visade sig få så olycksaliga verkningar, finns med i det mänskliga livet. När det vill sig illa är de oundvikliga, och jag lägger givetvis ingen till last vad som där hände. Å andra sidan är det klart — även om det smakar efterklokhet — att man kan fråga sig om det inte hade varit bättre i den situationen att flygningen hade inställts och att dessa fyra människoliv med ty åtföljande maskiner hade sparats än att man tog en risk, som medförde detta tragiska slut. Jag menar att det är här som man kanske på ett annat sätt, än man hittills varit benägen att göra, får väga den ena faktorn mot den andra och därigenom lättare komma till det resultatet, att eftersom risker för dagen föreligger underlåter vi att genomföra denna övning.

Jag vet att man inom flyget med mycken skärpa framför den synpunkten, att krigets krav på flygning i dåligt väder dock är stora, och därför måste även i fred kraven ställas ganska höga på flygning i dåligt väder. Men när det nu visar sig att man inte behärskar det dåliga vädret på det sätt man tydligen räknat med, då bör ur flygvapnets egen synpunkt försiktighetsskälen i fred något mera skjutas i förgrunden än man kanske hittills varit benägen att göra.

Utöver dessa reflexioner vill jag bara tillfoga att jag med tillfredsställelse noterat att försvarsministern i princip är inne på samma tankegång, när han i interpellationssvaret meddelar att man har skärpt kraven beträffande väderleksobservationerna och att man inte,

Svar på interpellation ang. säkerhetsbestämmelserna för stridsövningar inom flygvapnet

om det skulle klicka, skall handla utan att ha försäkrat sig om hurudant läget är. Jag räknar med att man även i övriga delar, där eventuella skärpningar av föreskrifterna kan synas erforderliga, skall vara villig att göra sådana. I en situation, där det är fråga om fredliga övningar, måste det vara bättre att undvika att ta prononcerade risker, med de konsekvenser som dessa skulle kunna ha. Det är inte att ta miste på att när det inträffar svåra olyckor inom flyget kommer det till uttryck en viss ängslan och olust från den allmänna opinionens sida. Enligt min mening bör inte flygvapnet eller försvaret över huvud taget i onödan framkalla sådana reaktioner, utan övningarna skall i fredstid hållas på ett sådant plan att de bäres upp av inte bara den arbetande personalens utan även den stora allmänhetens förtroende.

Jag tror att detta är en synpunkt som bör tillmätas lika stor betydelse som värdet av avancerade, krigsmässiga övningar.

Herr **HAGBERG** (k):

Herr talman! Det är en enda kättersk tanke som jag i denna fråga skulle vilja framföra till försvarsministern.

När man läser alla de väl tillrättalagda förklaringarna om orsaken till de förfärliga flygolyckor som inträffar, så kan man inte undgå att göra den reflexionen: »Ja, så här säger de ansvariga.» Jag vill inte därmed göra gällande att flygvapnets haverikommission skulle ha någon benägenhet att inte vilja se objektivt på saken, men jag undrar om det inte vore skäl för försvarsministern att ta upp till prövning frågan om huruvida man inte borde ge haverikommissionen en något annan sammansättning, så att även andra synpunkter än de rent militära effektivitetssynpunkterna skulle kunna komma till uttryck och att det skulle finnas

även en annan ambition än att ge det hela en så god förklaring som möjligt ur den militära ledningens synpunkter. Det börjar verkligen bli ett alltför våldsamt skövlande av unga och lovande människors liv och av dyrbar materiel för att man skulle kunna avstå från att se efter, om inte mer än hittills kan göras för att förekomma olyckorna.

Därmed vill jag inte på något sätt kritisera de åtgärder som försvarsministern här omnämnt. Jag tror att dessa är mycket nödvändiga, men man kan nog göra ännu mer på detta område.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **TORSTEN NILSSON**:

Herr talman! De båda föregående talarnas och min uppfattning tycks inte på något mer avgörande sätt skära sig mot varandra.

Givetvis kan det sägas att det vore önskvärt, om vi genom automation skulle kunna komma därefter att den mänskliga faktorn skulle kunna elimineras i sådana här sammanhang. Vi är emellertid ännu inte där, och det är fortfarande en tidsfråga när vi kommer dit.

Det förtjänar också påpekas att vid en internationell jämförelse ligger det svenska flygvapnet relativt väl till när det gäller olycksfrekvensen. I förhållande till andra länder, där man har ungefär samma flygtid, har vi ett ganska ringa antal olyckor.

Man kan emellertid aldrig — efter vad jag kan förstå — så länge man har bemannade flygplan helt och hållet komma ifrån den mänskliga faktorn och dess avgörande betydelse. Den låter sig förvisso inte inringas, och den kan komma att klicka i de mest överraskande sammanhang.

Vad beträffar frågan om de undersökningar, som man gör angående haverierna och som påtalades av herr Hagberg, vill jag understryka, att det naturligtvis är ett oerhört ansvar, som

Svar på interpellation ang. säkerhetsbestämmelserna för stridsövningar inom flygvapnet

flygledningen tar på sig och som den förvisso också känner. Det är ansvaret för att man skall försöka utbilda folk, så att det hela verkligen kan fungera i krig. Det kommer alltid att vara förenat med vissa risker även i fredstid, när man skall genomföra övningar, som tar sikte på att skapa duglighet i krig. Ehuru jag inte på något sätt vill utgå ifrån att man från flygledningens och haverikommissionens sida inte skulle försöka att så grundligt som möjligt komma till rätta med olyckornas orsaker, tycker jag emellertid, att det kan ligga något i att man ur psykologisk synpunkt, med hänsyn till den reaktion, som kan komma från allmänheten, vilken inte är så väl insatt i dessa problem, skall kunna anlita också annan sakkunskap än den flygsakkunskap, som nu användes.

Jag skall, herr talman, ta de synpunkter i övervägande som har framlagts angående dessa ting.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Jag noterar detta medgivande med tacksamhet, men jag vill tillägga, att jag tror att en sådan breddning av undersökningarna skulle vara till fördel inte bara ur psykologisk synpunkt utan också ur andra synpunkter, som försvarsministern har all anledning att tillgodose. Det skulle också vara av stort värde, om han gjorde det.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Jag vill i anslutning till talet om haverikommissionens arbete säga, att jag visserligen inte haft speciell anledning att närmare följa detta, men å andra sidan har jag bl. a. i detta sammanhang intresserat mig något för arbetsmetoderna, och jag är för min del färdig att ge kommissionen de högsta vitsord för objektivitet och strävan att komma till botten med orsakerna. Jag erinrar om att utredningen av den i interpellationen nämnda Kullabergs-

olyckan fortfarande inte är avslutad. Jag har även uppmärksammat några andra flygolyckor, efter vilka man har använt månader och år för att leta efter olika försvunna, ytterligt små detaljer ur instrument för att med hjälp av de delar, som man sedan kunnat hitta, få fram förklaringen till olyckorna. Jag har dessutom ett intryck av att man inom haverikommissionen aldrig säger mer än vad man vet och att man är ytterst angelägen om att därvid vara minutiöst objektiv. I den mån jag kan det ifrån denna plats, vill jag alltså gärna bidra till att förstärka det förtroende, som allmänheten har anledning att hysa för haverikommissionen. Om försvarsministern skulle anse sig ur psykologisk synpunkt böra ta fasta på tanken att förstärka den, har jag ingenting att invända däremot, men jag tror inte, att detta i och för sig är sakligt påkallat. På denna punkt kan man redan nu vara helt tillfredsställd.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner. Därvid hänvisades

till jordbruksutskottet propositionen nr 154, angående fråga om befrielse från betalningsskyldighet till kronan;

till statsutskottet propositionen nr 157, med förslag till ändring i 1947 års tjänstepensionsreglemente för arbetare, m. m.;

till konstitutionsutskottet propositionen nr 161, med förslag till ändrad lydelse av 96 och 99—101 §§ regeringsformen;

till behandling av lagutskott propositionen nr 162, med förslag till lag om ändring i butikstängningslagen den 21 juli 1948 (nr 608);

till statsutskottet propositionen nr 163, angående uppförande av neurolo-

Interpellation ang. arkivarbete som social hjälpform, m. m.

giska och neurokirurgiska kliniker vid karolinska sjukhuset;

till konstitutionsutskottet propositionerna:

nr 166, med förslag till ändrad lydelse av 24 § riksdagsordningen m. m., och

nr 167, med förslag till ändrad lydelse av 1 kap. 1 § andra stycket tryckfrihetsförordningen; samt

till behandling av lagutskott propositionen nr 169, med förslag till lag angående ändring i övergångsbestämmelserna till lagen den 3 juni 1955 (nr 314) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar.

§ 5

Föredrogs var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionen nr 735, av herr Larsson i Hedenäset; samt

till behandling av lagutskott motionen nr 736, av herr Rimmerfors m. fl., och

till bevillningsutskottet motionen nr 737, av herr Nilsson i Östersund m. fl.

§ 6

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 69—73, bevillningsutskottets betänkanden nr 22, 24 och 25, bankoutskottets utlåtanden nr 15—18, första lagutskottets utlåtanden nr 17 och 18 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 16 och 17.

§ 7

Föredrogs den av herr Larsson i Luttara vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående åtgärder med anledning av den senaste tidens erfarenheter i fråga om sambandet mellan lungkräfta och rökning.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Föredrogs den av herr Hansson i Önnarp vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående utnyttjande av landsbygdens busslinjer för skapande av goda postförbindelser.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9

Föredrogs den av fru Renström-Ingénäs vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående åtgärder för att lätta bördan för dem som insjuknat i multipelskleros och deras anhöriga, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10

Interpellation ang. arkivarbete som social hjälpform, m. m.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr LARSSON i Stockholm (fp), som yttrade:

Herr talman! Sedan år 1934 har arkivarbeten varit anordnade för sådan intellektuell arbetskraft som av en eller annan orsak inte kunnat beredas sysselsättning på den öppna marknaden. Bestämmelserna är så utformade, att arkivarbetet skiljer sig högst väsentligt från det för annan friställd arbetskraft anordnade beredskapsarbetet. Arkivarbetet liksom musikerhjälpn är en kvarlevande form av det i övrigt avvecklade reservarbetet. Till arkivarbete får bl. a. inte hänföras löpande arbeten, och beträffande lönesättningen gäller särskilda bestämmelser. I motsats till

Interpellation ang. tobaksbrukets hälsorisker

vad fallet är med vanligt beredskapsarbete tillämpas inte för arkivarbete marknadsmässiga löner. I Stockholm utgör lönen för en arkivarbetare — oavsett kompetens — för närvarande 575 kronor i månaden.

Arkivarbetet är givetvis mycket varierande och kan bestå av såväl enkelt rutinarbete som kvalificerade uppdrag. Åren närmast efter fredsslutet, då landsflyktiga intellektuella med god utbildning bereddes sysselsättning vid exempelvis universitet och högskolor, sjukhus m. m., infördes s. k. forskarstipendier, men enligt riksdagsbeslut 1951 kan nya sådana icke utdelas. Någon som helst differentiering i lön efter vederbörandes utbildning och arbetets art förekommer således numera inte.

I en utredning om arkivarbetet, som arbetsmarknadsstyrelsen avlämnade 1953, framhålles att arkivarbetarna gör en mycket värdefull insats. Styrelsen föreslår dock, att deras arbetsuppgifter utsträcker till att omfatta även löpande arbeten samt att arkivarbetet som hjälpform bringas i närmare överensstämmelse med beredskapsarbetet. Vidare ansåg styrelsen med stöd av gjorda undersökningar, att starka skäl talade för en uppdelning av arkivarbetet i en arbetslöshetslinje och en arbetsvårdslinje. Med en sådan uppdelning skulle bl. a. vinnas ökade möjligheter att placera arkivarbetarna i den öppna marknaden.

Dåvarande chefen för socialdepartementet ställde sig emellertid i statsverkspropositionen 1954 kallsinnig till de av arbetsmarknadsstyrelsen föreslagna åtgärderna. Det torde dock vara en ganska allmän åsikt bland de myndigheter och enskilda, som kommit i närmare kontakt med dessa spørsmål, att arkivarbetarna är en grupp av medborgare som gör en värdefull insats i samhället men blivit styvmoderligt behandlade av statsmakterna. Det förhållandet, att de utgör en relativt liten grupp, kan inte få motivera att de försättes i

ett sämre läge än övrig friställd arbetskraft.

Med stöd av vad som ovan anförts anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

1. Anser herr statsrådet, att arkivarbetet som hjälpform är i sitt nuvarande skick tillfredsställande och arkivarbetarnas löneförhållanden godtagbara?

2. Ämnar i annat fall herr statsrådet medverka till att förbättrade förhållanden åstadkommes inom en nära framtid?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Interpellation ang. tobaksbrukets hälsorisker

Ordet lämnades på begäran till

Herr **RIMMERFORS** (fp):

Herr talman! Tobakskonsumtionen i Sverige har under de senare åren nått en sådan omfattning, att den blivit något av ett samhällsproblem. Framför allt är detta fallet ur hälsosynpunkt och när det gäller den allt tidigare vanebildningen bland skolungdomen. Från att tidigare ha varit en fråga enbart om den enskildes fria val av njutningsmedel hotar tobaksbrukets nuvarande utbredning att få sådana konsekvenser för folkhälsan, att vissa skyddsåtgärder från samhällets sida kan ifrågasättas.

Vid ett stort opinionsmöte i Konserthuset i Stockholm den 13 april, anordnat av Riksförbundet mot tobaken, redovisade ett flertal framstående läkare sina erfarenheter av sambandet mellan nikotinmissbruk och vissa allvarliga folksjukdomar. Chefen för Radiumhemmet, professor Sven Hultberg, konstaterade att cirka 90 procent av hans patienter med läpp- och munkräfta varit inbitna rökare och att detsamma gällde inte mindre än 96 procent av dem, som lider av matstrups- och stämbandscan-

Interpellation ang. tobaksbrukets hälsorisker

cer. I stark förstoring visades bilder av patienter med läpp- och munkräfta, förorsakad av piprökning eller tuggtobak. Sambandet mellan nikotinmissbruk och cancer i dessa organ är bara alltför klart, säger professor Hultberg.

En annan av läkarna, dr Lag W. Han- nerz, ansåg att en cigarrett innehåller cirka 160 olika ämnen, alla mer eller mindre farliga, främst ammoniak, cyanväte, tjära och koloxid. En rökare löper alltid fara att bli koloxidförgiftad. Do- centen Thure Wiklund erinrade om lungcancerens påtagliga samband med framför allt cigarrettrökningen. Hjärt- specialisten, docent Börje Ejrup, belyste i sitt anförande nikotinet skadlighet för hjärtat och det påvisbara samban- det mellan hjärt- och cirkulationsrub- ningar och de stegrade rökvanorna. Som barn- och skolläkare påvisade dr Karl-Axel Mellin hur nervösa rubbning- ar hos barnen ofta har sin grund i ti- diga tobaksvanor.

I det stora opinionsmötet medverka- de också representanter för lärarkåren, idrotten och försäkringsrörelsen. Sam- stämmigt yrkades på skyddsåtgärder från samhällets sida mot en alltför ohämmad propaganda bland ungdomen och samtidigt en saklig upplysning om faran av ett överdrivet tobaksbruk även bland vuxna människor. Konserthusmö- tets deltagare, av vilka majoriteten ge- nom handuppräknings givit till känna, att de själva använde tobak, antog en resolution, avsedd att tillställas myn- digheterna och vars innehåll i sak sam- manfaller med nedan formulerade frå- gor.

Det synes mig av yttersta vikt att kampen mot tobakens skadeverkningar frigöres från varje form av ovederhäftig skräckpropaganda och att endast sakliga skäl här kommer till använd- ning. Som exempel på denna vederhäftiga och tungt vägande vetenskapliga argumentering står läkarexpertisens re- dogörelser vid konserthusmötet.

Flertalet av de frågor, som vid det

tillfället skickades fram för att besvaras av läkarna, gällde den för många träng- ande angelägenheten att komma bort från ett beroende av nikotinet som man själv uppfattade som både förnedrande och hälsofarligt. Allt detta tyder på att det föreligger ett verkligt behov av upp- lysning på detta område och att den bör ligga i händerna på medicinsk expertis.

Problemets omfattning belyses sif- fermässigt av det faktum, att svenska folkets utgifter för tobaksvaror under 1955 stigit till 892 miljoner kronor och att staten på denna verksamhet kan tillgodoräkna sig en skatteintäkt på cirka 642 miljoner.

Med anledning av vad ovan anförts och med hänvisning till att frågorna berör flera av departementen anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till hans excellens statsministern få stäl- la följande frågor:

1. Vill Ers Excellens medverka till att tobaksbrukets och då speciellt cigarrett- rökningens hälsorisker ytterligare klar- lägges genom vetenskapliga undersök- ningar och att staten är villig att lämna ekonomiskt stöd till dylik forskning?

2. Är regeringen beredd att medverka till att upplysningsverksamheten be- träffande nikotinet skadlighet får större utrymme i skolornas undervisning och att rökförbudet i skolorna mera konsekvent upprätthålles?

3. Anser regeringen att Tobaksmono- polets cigarrettreklam motsvarar ett verkligt samhällsintresse? Om så icke är fallet, vill regeringen medverka till en översyn av de hittills tillämpade re- klammetoderna?

4. Överväger regeringen några skydds- åtgärder, när det gäller att försvåra åt- komsten av cigarretter för den yngre skolungdomen samt för minderåriga?

Denna anhållan bordlades.

§ 12

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1956/57 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m., och

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1956/57 till avlöningar vid statens rättskemiska laboratorium;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 26, i anledning av väckta motioner om rätt för jordbrukare att vid beskattning åtnjuta avdrag för kostnader för stenröjning och andra grundförbättringar,

nr 27, i anledning av väckt motion om ändring av 22 § kommunalskattelagen avseende avdrag vid inkomsttaxeringen för kostnader i samband med skiftesförrättning,

nr 28, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt för jordbrukare att vid beskattning åtnjuta avdrag för värdeminskning av maskiner enligt värdeminskningsplan,

nr 29, i anledning av väckta motioner om ändrade regler rörande fördelningen mellan olika kommuner av skatt för inkomst av rörelse, och

nr 30, i anledning av väckta motioner om skattefrihet för stiftelser med huvudsakligt ändamål att främja nordiskt samarbete; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om avskrivning av amorteringar å stödlån till jordbrukare, m. m., och

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställningar rörande anslag till Lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård jämte i ämnet väckta motioner.

§ 13

Anmälades, att bankoutskottet jämlikt § 21 riksdagsstadgan anmält, att till utskottet från riksdagens justitieombuds-

man inkommit framställning om vissa ändringar i tjänste- och personalförteckningarna för riksdagens verk.

Denna anmälan bordlades.

§ 14

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1956/57 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1956/57, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1956/57 under statens allmänna fastighetsfond m. m., i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1956/57;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1956/57, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde; och

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1956/57, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

från bankoutskottet:

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (nr 66) med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 och

5 §§ förordningen den 27 mars 1953 (nr 95) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.;

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (nr 68) med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (nr 69) med förslag till lag angående ändrad lydelse av 57 och 60 §§ lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, m. m.; och

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition (nr 72) med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

från andra lagutskottet:

nr 168, i anledning av väckta motioner om höjning av de allmänna barnbidragen; och

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om kontroll å ädelmetallarbeten; samt

från tredje lagutskottet nr 167, i anledning av väckta motioner angående dels fördelning i vissa fall av kostnader för anordningar i korsningar av järnväg och väg, dels ock framläggande för 1957 års riksdag av förslag till lag om skyldighet för järnvägsinnehavare att upplåta mark till ny övergång m. m.

§ 15

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren:

nr 158, angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m., och

nr 168, med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 16

Anmäldes följande till herr talmanen under sammanträdet avlämnade motioner, nämligen

nr 738, av herrar *Larsson* i Luttra och *Larsson* i Hedenäset, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 116, angående tjänstebostadssystemet m. m.,

nr 739, av herr *Rylander m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 116,

nr 740, av herr *Widén m. fl.*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 116,

nr 741, av herrar *Magnusson* och *Nilsson* i Bästekille, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 122, med förslag till lag om jordbrukskasserörelsen m. m.,

nr 742, av herr *Nygren m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 136, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 12 §§ lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, m. m.,

nr 743, av herr *Rubbestad*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 136,

nr 744, av herr *Ohlin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 139, angående garanti för visst lån till Aktiebolaget Statens skogsindustrier,

nr 745, av herr *Svensson* i Vå m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 140, angående reglering av sockernärningen i riket m. m.,

nr 746, av herr *Fröding*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 142, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken,

nr 747, av herr *Hamrin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 143, med förslag till allmän ordningsstadga, m. m.,

nr 748, av herr *Boija*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 143,

nr 749, av herr *Hagård*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 144, med förslag till förordning om erkända arbetslöshetskassor m. m.,

nr 750, av herrar *Gustafsson* i Stockholm och *Eriksson* i Sandby, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 144,

nr 751, av herr *Rubbestad*, i anled-

ning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 146, med förslag angående fondering jämlikt 39 § lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring.

Dessa motioner bordlades.

§ 17

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.35.

In fidem
Gunnar Britth

Onsdagen den 18 april

Kl. 10.00

Förhandlingarna vid detta samman-
träde leddes till en början av herr för-
ste vice talmannen.

§ 1

Föredrogos var för sig följande Kungl.
Maj:ts på bordet vilande propositioner;
och remitterades därvid

till statsutskottet propositionen nr
158, angående vissa ändringar i statens
allmänna avlöningsreglemente m. m.;
och

till behandling av lagutskott propo-
sitionen nr 168, med förslag till lag an-
gående ändring i lagen den 19 juni
1942 (nr 429) om hyresreglering m. m.,
så ock om fortsatt giltighet av samma
lag, m. m.

§ 2

Föredrogos och lades till handlingar-
na bankoutskottets anmälan jämlikt § 21
riksdagsstadgan att till utskottet från
riksdagens justitieombudsman inkom-
mit framställning om vissa ändringar
i tjänste- och personalförteckningarna
för riksdagens verk.

§ 3

Föredrogos var efter annan följande
på kammarens bord liggande motioner;
och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna:
nr 738, av herrar *Larsson* i Luttra
och *Larsson* i Hedenäset,
nr 739, av herr *Rylander m. fl.*, och
nr 740, av herr *Widén m. fl.*;
till bankoutskottet motionen nr 741,
av herrar *Magnusson* och *Nilsson* i
Bästekille;

till behandling av lagutskott motio-
nerna:

nr 742, av herr *Nygren m. fl.*, och
nr 743, av herr *Rubbestad*;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 744, av herr *Ohlin m. fl.*, och
nr 745, av herr *Svensson* i Vä m. fl.;

samt

till behandling av lagutskott motio-
nerna:

nr 746, av herr *Fröding*,

nr 747, av herr *Hamrin*,

nr 748, av herr *Boija*,

nr 749, av herr *Hagård*,

nr 750, av herrar *Gustafsson* i Stock-
holm och *Eriksson* i Sandby; och

nr 751, av herr *Rubbestad*.

§ 4

Föredrogos, men bordlades åter stats-
utskottets utlåtanden nr 11 och 74, be-
villningsutskottets betänkanden nr 26—
30 samt jordbruksutskottets utlåtanden
nr 18 och 19.

§ 5

Föredrogs den av herr *Larsson* i Stockholm vid kammarens föregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående arkivarbete som social hjälpform, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Föredrogs den av herr *Rimmerfors* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern angående tobaksbrukets hälsorisker.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 69, i anledning av väckt motion angående rätt för lärare vid statsunderstödda utlandssvenska skolor att tillgodoräkna tjänstgöring vid skolor för svenska barn i utlandet som om den fullgjorts vid folkskola i Sverige.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8

Invalidpension åt G. A. Thingvall

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 70, i anledning av väckt motion om invalidpension åt G. A. Thingvall i Notviken.

I en inom andra kammaren av herr *Holmberg* väckt motion (II: 565) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att tillerkänna G. A. Thingvall i Notviken full invalidpension för den skada han ådragit sig i statens järnvägars tjänst.

Utskottet hemställde, att motionen II: 565 ej måtte av riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Invalidpension åt G. A. Thingvall

Herr *HOLMBERG* (k):

Herr talman! I korthet handlar denna motion om en arbetare som blivit praktiskt taget blind på grund av en olycka han råkat ut för under sitt arbete vid statens järnvägar, där han varit anställd i drygt 26 år. Utskottets utlåtande däremot handlar inte nämnvärt om denna personliga tragedi. Det handlar om paragrafer i vissa bestämmelser. Enligt dessa paragrafer skall en arbetare som blivit skadad ha vissa belopp i ersättning, och detta har herr Thingvall fått, meddelar utskottet. Det har inte förbragts några skäl, som kan föranleda oss att gå ifrån paragraferna, säger utskottet.

Det skall naturligtvis inte falla mig in att försöka tävla med utskottets tränade paragraftydare, detta så mycket mindre som jag redan i motionen förutsatte, att det inte är något fel på den formella behandlingen av frågan. Den formella behandlingen fyller nog alla anspråk på strikt paragrafmässighet. Utskottet tycker tydligen nu att det är något otroligt verklighetsfrämmande hos folk, som kan komma och motionera om att man skall rätta sig efter rimlighet och mänskliga hänsyn, när det finns paragrafer att hålla sig till. Jag menar i alla fall att det faktum, att en människa har blivit blind genom en olycka i statens tjänst, borde varit ett tillräckligt skäl för dem som sköter statsmaktens funktion i statsutskottet att också ta andra hänsyn än dem som uttryckligen är föreskrivna.

En del av utskottets ledamöter är inte alltid lika trogna paragrafryttare. I ett ärende, som kommer litet senare i dag har nämligen inte mindre än sex av utskottets ledamöter tillstyrkt, att en person med mycket goda inkomster skall tillerkännas en livränta på över 10 000 kronor, fastän inte heller han uppfyller de föreskrivna villkoren. Jämför då detta med nedprutningen av livräntan åt en blind arbetare från 500 kronor till 125 kronor per år!

Pension åt f. d. biskopen D. Helander

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen.

Herr ANDERSSON i Mölndal (s):

Herr talman! Det är sant som herr Holmberg säger, att utskottet i sitt utlåtande inte talar om den tragedi, som herr Thingvall har blivit utsatt för, men i stället talar om paragrafer. Att utskottet gör detta beror på att vi har vissa bestämmelser att följa och att man inte kan göra undantag för herr Thingvall. Han har kommit i åtnjutande av vad han enligt bestämmelserna rätteligen skall ha. Han har nämligen enligt pensionsreglementet fått en invalidpension med ett grundbelopp av 4 008 kronor. Han får också en reducerad livränta från riksförsäkringsanstalten, och han får 71 procent på invalidpensionens grundbelopp. Hans sammanlagda pensions- och ersättningsbelopp går upp till 6 978 kronor.

Det finns inte möjlighet att göra ett undantag för herr Thingvall. Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! I sin uppräknig av de »frikostiga» rättigheter, som tillerkänts herr Thingvall, glömde herr Andersson i Mölndal att Thingvall också får 5 kronor per år för protesunderhåll!

För övrigt är herr Anderssons påstående, att riksdagen inte kan göra undantag, icke riktigt. Riksdagen har i många fall av denna art gjort undantag och är förmodligen beredd att göra det också i fortsättningen. Det behöver med andra ord inte bara vara en strikt tolkning av paragrafer, utan det finns också möjlighet för riksdagen att ta sådana hänsyn som jag här har talat om.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Herr talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 9

Pension eller understöd åt vissa personer

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 71, i anledning av väckta motioner om pension eller understöd åt vissa personer.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 2***Pension åt f. d. biskopen D. Helander**

I de likalydande motionerna I: 38 och II: 45, väckta den förra av herr *Mogård m. fl.* och den senare av herr *Gustafsson i Bogla m. fl.*, hade hemställts, att riksdagen måtte, trots att de formella förutsättningarna härför saknades, besluta att f. d. biskopen Dick Helander skulle tillerkännas biskops förtidspension fr. o. m. den dag, då han blev avsett från sitt biskopsämbete.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 38 och II: 45 ej måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Näsgård, Rubbestad, Hoppe, Staxäng, Johansson* i Mysinge och *Nelander*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 38 och II: 45 medgiva, att biskopen D. Helander finge fr. o. m. den 1 juli 1956 intill den tidpunkt, då han bleve berättigad uppbara tjänstlivränta, från anslaget till Diverse pensioner och understöd m. m. utbekomma en årlig ersättning av 10 008 kronor, varå rörliga tilläggsförmåner ej skulle utgå.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr GUSTAFSSON i Bogla (s):

Herr talman! Frågan om pension åt f. d. biskopen Dick Helander är inte någon ny fråga. Förra året väcktes i första och andra kammaren likalydande motioner med yrkande om förtidspension åt f. d. professorn Dick Helander. Pensionen skulle alltså betecknas som professors förtidspension. Statsutskottet granskade nämnda motioner och fann att de formella förutsättningarna för en sådan pension saknades, och riksdagen avslag motionerna.

Vid årets riksdag har frågan återkommit genom de likalydande fyrtio motionerna I: 38 och II: 45. Då jag är en av motionärerna i år vill jag hänvisa till vad som sägs i dessa motioner. Jag vill understryka att motionärerna är medvetna om att de formella förutsättningarna för bifall till motionerna saknas. Vi hemställer emellertid att riksdagen måtte, trots att de formella förutsättningarna härför saknas, besluta att biskops förtidspension tillerkännes f. d. biskopen Dick Helander fr. o. m. den dag, då han blev avsatt från sitt biskopsämbete. Vi klandrar inte domstolsprövningen av Helanders brott, som ju avser författande av anonyma brev till präster i Strängnäs stift, men vi hänvisar till att det enligt vår mening är en synnerligen allmänt utbredd uppfattning, att förhållandet mellan brott och straff i detta fall, bl. a. på grund av en numera skärpt lagstiftning rörande brott av ämbetsman, antagit en i nyare svensk rättshistoria ganska enastående disproportion.

Därutöver vill jag betona, att motionärerna finner det skäligt att riksdagen tar hänsyn till Helanders långa, väl vitsordade och kvalificerade tjänstgöring innan denna fråga om de anonyma breven blev aktuell. Jag erinrar om att Helander bl. a. i nära 30 år varit präst i svenska kyrkan. Han har under en följd av år varit föreståndare vid Ersta diakonissanstalt. Under några år

Pension åt f. d. biskopen D. Helander

var han docent i kyrkorätt i Lund och under åren 1941—1952 professor i praktisk teologi vid Uppsala universitet. Vi anser därför att det vore skäligt att med hänsyn till denna kvalificerade ämbetsmannagärning förtidspension tillerkändes honom.

Statsutskottet hänvisar i sitt utlåtande nu i år till vad statskontoret och statsutskottet anförde förra året men tillägger, att Helander åtnjuter visst understöd för bedrivande av forskningsarbete, som enligt utskottets mening kan bereda honom en nöjaktig inkomst. Jag vill då erinra om att, enligt uppgifter som står mig till buds, Helander genom chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Persson, från Humanistiska fonden erhöll ett anslag på 800 kronor i månaden. Helander fick detta anslag på våren 1955, men anslaget utgår endast i den mån han kan arbeta. Förra året lyfte Helander för tre månaders arbete 2 400 kronor, men han har på grund av svag hälsa inte kunnat utnyttja detta forskningsanslag.

Jag vidhåller egentligen principiellt att det hade varit skäligt, att Helander hade fått förtidspension, men då nu utskottet har yrkat avslag och det inte föreligger någon reservation som styrker motionens förslag, kan jag självfallet icke yrka bifall till motionen utan får nöja mig med att yrka bifall till den vid denna punkt av herr Näsgård m. fl. fogade reservationen.

Jag vill understryka att jag anser att riksdagen inte är bunden av formella synpunkter. Riksdagen är suverän, den kan ta hänsyn till skälighet och billighet och ömmande omständigheter, och jag vädjar nu till riksdagens ledamöter att vid sitt ställningstagande till denna fråga låta sig vägledas av humanitet och medkänsla med en medmänniska i en svår situation.

Jag ber, herr talman, med dessa korta ord få yrka bifall till reservationen vid förevarande punkt.

Pension åt f. d. biskopen D. Helander

Herr ANDERSSON i Möln dal (s):

Herr talman! Herr Helander, som detta år fyller 60 år, får när han uppnår 65 års ålder en livränta, som uppgår till 10 862 kronor. Två år därefter, när han blir 67 år, reduceras denna livränta till 10 242 kronor. Frågan är vad som skall ske under tiden innan han fyller 65 år, och utskottet har för sin del inte kunnat tillstyrka den motion, vari man begärt pension för herr Helander. Anledningen är att man eventuellt skulle komma att skapa ett prejudikat, som kunde få ogynnsamma verkningar i framtiden.

Det är sant att riksdagen tidigare vid något tillfälle har lämnat pension till befattningshavare som har avskedats från sin tjänst och förlorat sin pensionsrätt, men beslutet kom då lång tid efter det avskedandet av personen hade skett. Här skulle emellertid mellan det eventuella beslutet och avskedandet komma att ligga en mycket kort tid.

Nu är frågan den om herr Helander är så arbetsoförmögen att han icke har möjlighet att under denna mellantid på annat sätt skaffa den erforderliga inkomsten för sin försörjning. Som herr Gustafsson här påpekade har han fått ett anslag av Humanistiska fonden på 10 000 kronor för forskning, och han har av detta kunnat uttaga 2 400 kronor. I utskottet har vi den uppfattningen att herr Helander förvisso är en högt utbildad person, en kapacitet, som säkerligen kan göra insatser i samhället under den tid som är kvar till dess han fyller 65 år, och det är därför utskottet förutsätter att sysselsättning skall kunna beredas herr Helander inom forskningsfacket eller annorstädes. Skulle herr Helander vara oförmögen till arbete, kan han bli berättigad till tjänstelivränta även under denna mellantid. Är han icke oförmögen till arbete, bör på ett eller annat sätt sysselsättning beredas honom, varigenom han kan få en inkomst för sin försörjning. Det finns ingen anledning att göra ett undantag

i detta hänseende och tillerkänna honom en särskild ersättning, utan man bör väl försöka bereda herr Helander sysselsättning i stället för att förklara honom oförmögen till arbete under den kommande framtiden. Jag tror att man skulle göra herr Helander en tjänst om man kunde bereda honom arbetsinkomst i stället för en särskild ersättning, som reservanterna här har föreslagit.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Då jag i statsutskottet biträtt den vid denna punkt fogade reservationen, ber också jag att få säga några ord.

När vi ser på förhållandet mellan brott och straff i detta fall, kan vi väl alla vara överens om att vi här står inför en mänsklig tragedi av stora mått. En man, som har givit 30 år av sitt liv i prästtjänst inom svenska kyrkan, blir genom dom avsatt från sin tjänst och förlorar även rätten till pension. Han har, såsom herr Gustafsson påpekat, nu fått en möjlighet till stipendium från Humanistiska fonden, men eftersom hans depression hindrar honom att helt fullgöra detta uppdrag, har han icke ansett sig kunna ta ut hela den ersättning som stipendiet avser. Vi reservanter anser liksom motionärerna att här föreligger ett verkligt nödläge.

Själv har jag nog menat, att kyrkan i denna situation borde ha kunnat ge denne sin före detta tjänare ett uppdrag som kunde ge honom nödortförlig försörjning, men då inte detta skett, anser jag att det är riksdagens sak att träda till. Han skulle enligt vårt förslag få en ersättning på 10 008 kronor under de fem år som återstår tills livräntan börjar utgå. Förtidspensionering är enligt gällande bestämmelser inte möjlig.

Vi anser — i motsats till den mening som framförts av avdelningens

ordförande — att den lösning som reservanterna föreslår inte skulle bli prejudicerande. Jag tror att denna gärd är, såsom det anförs i reservationen, »förenlig med billighet» och att den, om detta skulle bli riksdagens beslut, helt visst komme att hälsas med tillfredsställelse av stora grupper bland vårt folk, inte minst av dem som är kyrkligt intresserade.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Rimmerfors* (fp).

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Bakom den fråga som kammaren nu skall ta ställning till döljer sig en skakande mänsklig tragedi. En av vår kyrkas mera bemärkta personer, som under många år utfört en oförvitlig och gagnande gärning som människa, präst, lärare vid vår prästutbildning och föreståndare för en av våra största diakonissanstalter, har ådragit sig en fällande dom och blivit avsett från det biskopsämbete som anförtrots honom genom utnämning och vigning.

Om denna dom bör eller skall jag inte göra något uttalande. Jag har i denna fråga bara sett framför mig en arm människa och hans familj, och det är detta som har gjort att jag anslutit mig till reservationen i detta pensionsärende.

När vi behandlar denna fråga känner jag mig dock, herr talman, förpliktigad att säga, att de som här står för utskotets förslag inte skulle få anses vara mindre barmhärtiga än vi. Där fanns mycket medlidande över lag i utskotet med denna människa som kommit i en svår situation, och att vi skilt oss beror i stor utsträckning på att utskotets majoritet har ansett sig vara bunden av formella hänsyn.

Såsom förut har omvittnats av den förste talaren, herr Gustafsson i Bogla,

Pension åt f. d. biskopen D. Helander så har f. d. biskop Helander fått ett anslag för en forskningsuppgift, som skulle kunna ge honom en inkomst på omkring 800 kronor i månaden.

Många hälsade med glädje det handtag som gavs honom att på det sättet få möjlighet till en liten inkomst. Den ekonomiska situationen för denne man är emellertid förtvivlad. Han är av utmättningsman krävd på ett belopp av 21 800 kronor i rättegångskostnader och ställs inför en utbetalning på omkring 1 000 kronor i månaden. Det är ju alldeles tydligt, att situationen för Helander skulle vara alldeles förtvivlad, om han inte fick hjälp från något håll. Det har också nämnts, att hans maka har sökt att få inkomst till familjen genom en tillfällig läraranställning. Detta är bara i några få ord en liten skildring av den situation, i vilken han tydligen befinner sig.

Sedan den nämnda forskningsuppgiften anförtrots honom, har det visat sig att den fysiska spänst, som han har haft förut, har avtagit, och han har endast, såsom här nämndes av herr Gustafsson i Bogla, kunnat utföra ett arbete, som motsvarar en ersättning av omkring 2 400 kronor. Det är ju alldeles tydligt, att hans krafter minskat, och det är väl inte onaturligt efter allt vad han genomgått.

I den motion som väckts i denna fråga har man begärt, att biskops förtidspension skulle tillerkännas f. d. biskop Helander. Jag har, herr talman, inte kunnat sträcka mig så långt. Ett sådant beslut skulle nämligen kunna få prejudicerande verkningar. Jag har därför anslutit mig till den reservation, vari begärs, att Helander, med hänsyn till att han vid 65 års ålder kommer att få åtnjuta en årlig tjänstelivränta på 10 862 kronor, skulle under mellantiden fr. o. m. den 1 juli i år tills han erhåller denna tjänstelivränta av riksdagen erhålla ett understöd på 10 008 kronor per år. Genom ett sådant beslut skulle man kunna undvika prejudicerande

Pension åt f. d. biskopen D. Helander

verkningar. Herr Andersson i Mölndal framhöll visserligen, att om riksdagen skulle bifalla reservationen, skulle det innebära ett prejudikat, men så är det inte.

Riksdagen har nämligen redan tidigare fattat beslut, som kan anses innebära ett sådant prejudikat. Sålunda har riksdagen vid tvänne tillfällen beviljat understöd åt personer, som hade avsatts från sitt ämbete. I ena fallet använde man en motivering, som även skulle kunna vara tillämplig i detta fall, nämligen att personen i fråga hade utfört, innan han begick sitt brott, en mycket förtjänstfull gärning i statens tjänst. Det var visserligen ett mindre anslag som han fick, men om man tar hänsyn till nuvarande penningvärde, närmar det sig rätt nära den summa, som i dag diskuteras. Riksdagen har alltså redan vid två tillfällen, likartade med nu ifrågavarande fall, beviljat understöd åt personer som avsatts från sitt ämbete.

Jag vill även nämna att i debatten förra året om denna fråga framhölls i första kammaren, att om man går tillbaka i tiden, så finner man fall, då Kungl. Maj:t låtit präster, som avsatts från sitt ämbete, få åtnjuta halva löneförmånerna. I dessa fall hade man alltså visserligen dömt dem men sedan visat dem barmhärtighet när det gällde deras kommande försörjning.

Jag har anfört dessa synpunkter, då jag är övertygad om att, därest riksdagen i dag skulle gå med på vad som begärs i reservationen, något prejudikat därigenom icke skulle skapas. Formen är sådan, att riksdagens fria prövningsrätt i varje dylikt fall skulle stå obeskuren. Jag tror jag vågar påstå, att man i vida kretsar ute i landet hysar ett mycket stort medlidande med denna människa, som kommit i denna situation.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationen.

Herr HOPPE (s):

Herr talman! Det är med mycket stor tillfredsställelse som jag har konstaterat, att såvitt jag kan förstå utskottets ledamöter varit praktiskt taget eniga på en punkt, den nämligen att det vore riktigt att på något sätt ordna så, att f. d. biskop Helander erhåller nöjaktig utkomst fram till den tid, då han skall få den honom tillförsäkrade tjänstelivräntan.

Nu menar jag, herr talman, att om det skulle vara så, att man med visshet skulle kunna räkna med att Helander är arbetsduglig under de närmaste åren framåt, så skulle utskottets förslag ha varit den bästa lösningen. Men nu vet vi i varje fall att, såsom här har pekats på från olika håll, han under det gångna året genom välvilligt beslut av Kungl. Maj:t från Humanistiska fonden fått 800 kronor i månaden för ett forskningsarbete, men att han kunnat prestera arbete bara under tre månader och alltså endast under dessa tre månader fått ut lön. Det finns inte stora förhoppningar, tycks det mig, att herr Helander skulle bli mera arbetsduglig under de år som kommer.

Denne mycket olycklige man befinner sig i en ohygglig situation, och jag tycker — om ingen tar illa upp — att det hedrar utskottet att det enhälligt vill ge honom en hjälp till nöjaktig utkomst. Personligen har jag fattat utskottsmajoritetens skrivning på det sättet, att den praktiskt taget är en beställning hos Kungl. Maj:t.

Men om nu förutsättningar för hans arbetsengagemang inte föreligger — det är ju inte så märkvärdigt, om denne man blivit obotligt knäckt till sin hälsa efter allt vad han genomlevat — kan jag inte se att det finns något annat säkert sätt att ordna hans försörjning under de närmaste fem åren än att gå på det förslag som reservanterna har tänkt sig.

Jag är alltså tacksam för utskottets grundinställning, att man vill ge honom nöjaktig försörjning, men jag tror

inte man med visshet kan ge det, om man inte går den väg som reservanterna föreslagit. Jag tycker det är klokt och riktigt att man tar det säkra för det osäkra, och jag anser, herr talman, att det vore en akt av äkta medkänslighet att gå den väg som reservanterna föreslår.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Johansson* i Mysinge (bf).

Herr **RUBBESTAD** (bf):

Herr talman! Det har anförts så många bärande skäl för ett bifall till reservationen av herrar Gustafsson i Bogla, Nelander, Staxäng och Hoppe att jag inte skall mycket förlänga debatten, men jag skulle ändå vilja rikta en varm vädjan till kammaren att i detta fall biträda reservationen.

Jag begärde närmast ordet när jag hörde herr Andersson i Mölndal tala om att man skulle kunna ge Helander en tjänstelivränta, därest han är sjuk och därför inte kan arbeta. För att han skall kunna få en sådan tjänstelivränta i förväg, måste han emellertid vara så gott som invalidiserad. Han skall ha erhållit folkpension först, innan han kan få en dylik livränta. Det är alltså mycket ovisst, om han nu kan få tjänstelivränta.

När vi nu vet att han ändå 1961, då han fyller 65 år, är berättigad till denna livränta, som går till större belopp än det som reservanterna nu förordar, tycker jag nog liksom herr Staxäng att det inte kan åberopas som prejudikat, ifall riksdagen skulle gå på den linjen.

Jag skulle önska, att kammaren här läte barmhärtighetskänslorna få råda och därigenom lindrade den tunga bördan, som drabbat denne man, som ändå i mer än 30 år oförvilligt har fullgjort sin tjänst.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr *Andersson* i Dunker (bf) instämde häruti.

Pension åt f. d. biskopen D. Helander

Herr **ANDERSSON** i Mölndal (s) kort genmäle:

Herr talman! Som alla vet, som här talat för bifall till reservationen, har Helander icke varit oförmögen till arbete och är sålunda icke ännu berättigad till tjänstelivränta. Då finns det mycket som talar för att man på ett eller annat sätt bereder Helander sysselsättning och därigenom inkomst för hans försörjning. Man har ju ingen anledning att utsätta honom för påfrestningen att riksdagen varje år skall behandla hans person och hans förhållanden. I stället bör man bereda honom möjlighet att försörja sig genom arbete.

När jag uttalade farhågor för prejudikat skedde detta med hänsyn till att det efter det fall som man tidigare här har nämnt, har skett ändringar i strafflagen som gör, att vårt beslut i dag kan få prejudicerande verkan. Helander är icke den ende som befinner sig i den situationen. 1954 hade Kungl. Maj:t att pröva en fråga rörande förtidspension åt en annan avsatt statlig befattningshavare, men trots att denne då uppfyllde de formella villkoren för att erhålla sådan pension, avlog Kungl. Maj:t framställningen, men man har sedermera berett denne person möjlighet att få sysselsättning och därigenom också få sin försörjning.

Jag tror att man där är inne på rätt väg. Genom att ge Helander sysselsättning stöder man honom, så att hans psykiska hälsa blir bättre. Riksdagen bör icke medverka till en nedsättning av hans förmåga att utföra arbete i framtiden.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr **PETTERSON** i Degerfors (s):

Herr talman! Efter herr Anderssons i Mölndal senaste anförande kunde jag kanske ha avstått från att yttra mig, men det är ändå ett par synpunkter, som jag vill anlägga på denna fråga.

Pension åt f. d. biskopen D. Helander

Herr Gustafsson i Bogla vädjade till kammaren, herr Hoppe talade om medlidande, och herr Rubbestad vädjade också till oss att mot bakgrunden av det tragiska människoöde det här gäller ge vårt handtag genom att bifalla reservationen. Det är sant att vi här har att göra med ett tragiskt öde, men som herr Andersson i Mölndal nyss framhöll borde vi väl då försöka undvika att draga fram en deprimerad människa i offentlighetens ljus varje år. En sådan människa bör ha lugn, ro och sysselsättning.

Utskottsmajoriteten bygger hela sitt ståndpunktstagande på den omständigheten att tjänstelivränta ju dock utgår vid 65 års ålder, och innan dess bör det med hänsyn till Dick Helanders utbildning finnas möjligheter att skaffa honom någon sysselsättning, med vilken han kan förtjäna sitt uppehälle. Det borde alla kunna vara överens om. Om så är, bör detta vara den bästa boten för en deprimerad människa. Men skulle så inte vara fallet, och att allvarligare sjukdom föreligger så finns det ändå en möjlighet att få livränta i förväg — som redan framhållits. Från dessa utgångspunkter vädjar jag till kammaren att undvika att genom offentlig diskussion varje år rikta uppmärksamheten på en människa, som trots allt hade varit värd ett bättre öde.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr HALLÉN (s):

Herr talman! När jag gick hit i dag, var jag allvarligt betänkt att rösta mot här ifrågakvarande motioner. Jag hyste nämligen farhågor för att ett bifall skulle kunna få prejudicerande betydelse. Det har emellertid i de hållna anförandena och av reservanternas formulering så tydligt framgått, att ett bifall icke kan utnyttjas i sådant syfte, och därför är jag nu villig att rösta för reservationen.

Jag förstår mycket väl herr Anderssons i Mölndal vädjan till kammaren att icke utsätta denne man för förnyade prövningar varje år. Jag tror också, att om kammaren klart ger sitt votum till känna, så kommer denna fråga icke att föranleda någon vidare debatt. Dessutom är jag övertygad om att ett fall analogt med det här förevarande aldrig kommer igen och, hoppas jag, aldrig kommer före i riksdagen.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Bogla begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2 i utskottets utlåtande nr 71, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Bogla begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 106 ja och 75 nej, varjämte 20 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Pension åt trädgårdsförmanen vid Linnéträdgården i Uppsala R. Ekbohm — Utvidgning av rätten för s. k. familjebolag att erhålla avdrag för avsättning till pensionsstiftelse m. m.

Punkterna 3 och 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5

Pension åt trädgårdsförmanen vid Linnéträdgården i Uppsala R. Ekbohm

Sedan punkten föredragits, anförde

Herr JACOBSSON i Tobo (fp):

Herr talman! Den föreliggande punkten gäller pension åt trädgårdsförmanen vid Linnéträdgården i Uppsala R. Ekbohm. Då statsutskottet här är enhälligt kommer jag, herr talman, inte att ställa något yrkande utan endast framhålla några synpunkter på frågan. I en motion i första kammaren av herr Osvald och i denna kammare av herr Stiernstedt och mig har hemställts, att Ekbohm måtte tillerkännas en årlig pension på 8 019 kronor eller samma belopp som utgår till motsvarande befattningshavare vid universitetets i Uppsala botaniska trädgård. Trädgården ägs av Uppsala universitet och är sedan 1918 upplåten till Linnésällskapet. Några medel till pension åt Ekbohm finns inte, och sällskapet saknar möjligheter att skapa sådana. Kanslern för rikets universitet har tillstyrkt motionen, medan statskontoret avstyrkt densamma. Statsutskottet avstyrker nu motionen och åberopar därvid bl. a., att någon framställning till Kungl. Maj:t om pension åt Ekbohm inte gjorts. Utskottet anför vidare det skälet att det borde vara Kungl. Maj:t, som i första hand har att pröva en pensionsfråga av förevarande slag. Under sådana förhållanden vill jag vända mig till vederbörande statsråd med en vädjan om att han tar under övervägande huruvida det inte vore skäl att tillerkänna Ekbohm pension som för motsvarande befattningshavare vid universitetets botaniska trädgård.

Jag har, herr talman, inget yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 10

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående återbäring av vissa skattebelopp, m. m., och

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11

Utvidgning av rätten för s. k. familjebolag att erhålla avdrag för avsättning till pensionsstiftelse m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 22, i anledning av väckta motioner om utvidgning av rätten för s. k. familjebolag att erhålla avdrag för avsättning till pensionsstiftelse m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 115 av herrar *Magnusson* och *Kronstrand* samt II: 162 av herr *Strandh m. fl.*, vari hemställts »att riksdagen måtte besluta att fjärde stycket av punkt 2 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen måtte utgå»; ävensom

2) de likalydande motionerna I: 442 av herr *Ewerlöf m. fl.* och II: 571 av herr *Hjalmarson m. fl.*, vari hemställts dels att riksdagen måtte besluta sådan ändring av gällande skatteförfattningar att enskilda rörelseidkare och jordbrukare medgäves rätt att göra skattefria avsättningar för egen pensionering enligt grunder som i motionerna angivits dels att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderlig lagtext.

Utskottet hemställde,

Utvidgning av rätten för s. k. familjebolag att erhålla avdrag för avsättning till pensionsstiftelse m. m.

1) att de likalydande motionerna I: 115 av herrar Magnusson och Kronstrand samt II: 162 av herr Strandh m. fl. om upphävande av fjärde stycket av punkt 2 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att de likalydande motionerna I: 442 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 571 av herr Hjalmarson m. fl. om rätt för enskilda rörelseidkare och jordbrukare att göra skattefria avsättningar för egen pensionering icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Kristensson* i Osby, *Spetz*, *Söderquist*, *Velander*, *Nilsson* i Svalöv, *Sjölin* och *Anderson* i Sundsvall, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 115 av herrar Magnusson och Kronstrand samt II: 162 av herr Strandh m. fl., för sin del antaga av reservationerna framlagt förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 2 av anvisningarna till 29 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

2) att riksdagen måtte, i anledning av de likalydande motionerna I: 442 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 571 av herr Hjalmarson m. fl., i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande frågan om införande av rätt för enskilda rörelseidkare och jordbrukare att göra skattefria avsättningar för egen pensionering samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! I motion nr 571 i denna kammare har herr Hjalmarson m. fl. yrkat på rätt för enskilda rörelseidkare

och jordbrukare att göra skattefria avsättningar för egen pensionering.

Då det gäller att ordna pensionsfrågan för vissa arbetstagare, anställda inom näringslivet, utgör den rätt, som juridiska personer har, att göra skattefria avsättningar till pensionsfonder en mycket stor betydelse. Utan denna rätt tror jag inte att pensionsfrågan för dessa arbetstagare legat så väl till som den nu gör, helt enkelt därför att företagen inte haft råd att ordna med pensioneringen i den utsträckning som nu skeff. Genom de regler som gäller för juridiska personer behålles pengarna inom företaget, och deras likviditet har inte berörts av avsättningen till pensionsfond. Likaså har de avsatta medlen kunnat göras räntebärande inom företaget på ett helt annat sätt än om pengarna skulle placerats utanför företaget.

I regel har såväl de enskilda rörelseidkarna som jordbrukarna det dåligt ordnat med sina pensionsförhållanden. Förr i tiden ordnade oftast jordbrukaren och den enskilde rörelseidkaren sin pensionsfråga på det sättet att de gjorde årliga amorteringar på sina lån och på så sätt skapade sig ett sparkapital, som på ålderns dagar utgjorde deras pension. Det skärpta skattetryck som nu finnes har medfört att denna pensioneringsväg nu inte är så framkomlig som den tidigare varit för dessa kategorier. Skatten tar för mycket. Där blir inte mycket över till amorteringar på jordbrukarnas eller rörelseidkarnas skulder. Inom högern anser vi därför att jordbrukarna och rörelseidkarna nu bör beredas möjligheter att på annat sätt tillfredsställande ordna sin pensionsfråga. I den reservation som är fogad till bevilningsutskottets betänkande nr 22 yrkas därför på en utredning i denna sak.

I motion nr 571, som jag åberopat, har angetts tänkbara möjligheter för frågans lösning. Högern vill ha det ordnat på så sätt att de pengar som sätts

Utvidgning av rätten för s. k. familjebolag att erhålla avdrag för avsättning till pensionsstiftelse m. m.

av till pension till största delen skall få behållas inom jordbruket och inom de enskilda affärsföretagen för att där användas som rörelsemedel eller för produktiva investeringar, dock med bibehållande av en garanti för att det allmänna inte förlorar den skattefordran som uppkommer genom de skattefria pensionsavsättningarna.

I bevillningsutskottets betänkande beröres också den förordning, som nu gäller för juridiska personer i fråga om avsättningar till pensionsstiftelse. Denna fråga kommer att behandlas av en annan talare, och därför skall jag fatta mig kort. Jag ber att med det anförda, herr talman, få yrka bifall till den reservation som är fogad till utskottets betänkande.

Herr STRANDH (fp):

Herr talman! Frågan om rätt till avsättningar till pensionsstiftelser i s. k. fåmansbolag eller familjebolag är icke ny; den var ju uppe till diskussion redan vid förra årets debatt i samband med införande av ändrade bestämmelser för företagsbeskattningen. Vi har i år en motion — några ledamöter av denna kammare — med samma yrkande som vi framställde förra året. Utskottet avstyrker vår motion med ungefär samma motivering som förra gången.

Utskottet pekar i sitt avstyrkande på att den möjligheten alltid står öppen för fåmansbolag liksom för andra bolag att teckna pensionsförsäkring för huvudaktieägarna, då premierna är avdragsgilla, och framhåller vidare möjligheten att direkt från företaget utbetala årlig pension till vederbörande pensionsberättigad, varvid utbetalningen blir avdragsgill.

Utskottet lägger huvudvikten i sitt avstyrkande vid det påpekande, som förra året gjordes i kommittébetänkandet om företagsbeskattningen och i propositionen, nämligen att det hade före-

kommit så mycket missbruk när det gäller avsättningar till pensionsstiftelser och familjebolag. Detta missbruk gjorde det ofrånkomligt att skärpta bestämmelser infördes 1955, vilka omöjliggjorde för fåmansbolag att göra avsättningar till pensionsstiftelser, vare sig de var bundna eller fria.

Vi anförde redan vid förra årets behandling att de skärpta bestämmelser som då infördes var till fyllest för att omöjliggöra missbruk av fåmansbolag, bland annat det villkoret att de s. k. fria stiftelserna skulle stå under tillsyn av länsstyrelserna. Man anförde då gentemot detta att denna bestämmelse ännu inte var prövad och att det därför var ovisst vilka verkningar den kunde ha. Men om man jämför de bestämmelser som finns för bundna stiftelser med de skärpta bestämmelser, som infördes för fria stiftelser, torde möjligheten till missbruk vara mycket ringa, och länsstyrelserna har som sagt möjlighet tillse att missbruk icke förekommer.

Vi påpekade också att man kunde ha kompletterat de införda bestämmelserna med bestämmelser om förhållandet mellan huvudaktieägarens lön, pension och avsättning till stiftelsen. Det är inte någon svårighet att bedöma vad som kan betecknas som skälig pension. Detta kan fixeras med hjälp av exempelvis SPP:s pensionsreglemente eller andra likvärdiga grunder för beräkning av tjänstepensioner. Begreppet pension är inte längre något diffust begrepp, sedan vi fått klarläggande bestämmelser i kommunalskattelagen.

I debatten i fjol anmärktes från utskottets talesmän att den civilrättsliga ställningen för pensionstagaren inte var tillfredsställande. Det höll vi med om. Justitieministern tillsatte för något över ett år sedan en utredning rörande den civilrättsliga ställningen för pensionstagaren, men vi efterlyser fortfarande resultatet av dess arbete. Vi

Utvidgning av rätten för s. k. familjebolag att erhålla avdrag för avsättning till pensionsstiftelse m. m.

framhöll förra året att då en huvudaktieägare alltjämt äger rätt att utnyttja tidigare avsättningar i stiftelsen, så skulle han i avvaktan på denna utrednings resultat ha rätt att fortfarande få göra avsättningar med ett belopp som motsvarar en skälig pension. Vi ansåg att man bör utreda först och lagstifta sedan.

Nu är det faktiskt så, att man kan förhindra avsättningar till huvudaktieägaren, men man kan inte hindra honom att låta stiftelsen betala ut pension. Detta är inte tillfredsställande. Jag vill än en gång framhålla att vi med spänning väntar på resultat av utredningen och hoppas att det skall läggas fram så snart som möjligt.

Med de bestämmelser som infördes förra året för de fria stiftelserna tror jag inte att missbruk behöver ifrågakomma. När det gäller de s. k. bundna stiftelserna har vi redan den erfarenheten — enligt 1937 års lag — att missbruk torde vara uteslutna. De skärpta bestämmelserna är, det vågar jag påstå, mycket restriktiva och rigorösa och deras efterlevnad kontrolleras nu av en särskild tjänsteman vid länsstyrelserna. Det är inte lätt att få avdrag för avsättningar till pensionsstiftelser numera, det fordras ingående utredningar från de skattskyldigas sida och mycket säkra bevis för att beloppen inte kan användas till annat än pensioner.

Utskottet säger, att det går ju bra att teckna pensionsförsäkring och likaså att betala ut pension direkt. Ja, det går, men alla företag kan inte göra det. De mindre och medelstora företagen har inte en sådan likviditet att de kan vara av med medel för pensionsändamål, och därför vore det, liksom herr Nilsson i Svalöv påpekade beträffande jordbrukarna, bättre om medlen kunde få stå inne och främja den löpande driften hos företagen. Jag skall inte gå närmare in på denna fråga — synpunkter-

na är desamma som förra året. Jag instämmer i vad herr Nilsson i Svalöv anförde och ber att få yrka bifall till den av herr Kristensson i Osby avgivna reservationen.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Jag kan instämma i herr Strandhs yttrande, att de nu väckta motionerna i denna fråga har samma innehåll som de som förra året behandlades av riksdagen i samband med införandet av de nya bestämmelserna för företagsbeskattningen. Utskottet använde, sade herr Strandh också, samma motiv då som nu för sitt avslagsyrkande. Ja, det är ju ganska naturligt att så blir fallet, ty under den tid som gått — knappt ett år — har förhållandena inte ändrats, utan läget är precis detsamma som i fjol.

Kanske kan det dock anföras ett nytt motiv för avslag på motionerna i år. Jag vill erinra om att pensionsstiftelsernas civilrättsliga ställning är under utredning, och jag hoppas i likhet med herr Strandh att det inte dröjer alltför länge innan resultatet av utredningen kan läggas fram. Vad som tillkommit är att ett utredningsförslag nu redovisats om införande av en allmän pensionsförsäkring, som skall grundas på premieinbetalning. Detta förslag håller på att överarbetas, och jag betraktar det som sagt, herr talman, såsom ett nytt motiv för att inte i dagens läge vidtaga någon ändring.

Jag skall också beröra de synpunkter herr Nilsson i Svalöv anförde i fråga om motionsyrkandet, att avdragsrätt skulle införas för jordbrukare och enskilda rörelseidkare, så att de kan göra avsättning till pensionsfonder i syfte att trygga sin egen pensionering. Jag hänvisar till vad utskottet sagt, nämligen att ett bifall till detta yrkande skulle resultera i införandet av en nyhet i vår skattelagstiftning — införandet av nä-

Rätt för skattskyldig att utnyttja vissa avdrag i annan kommun än hemortskommunen

got som inte alls prövats tidigare. Motionärerna har dessutom begränsat sig till vissa kategorier, nämligen jordbrukare och enskilda rörelseidkare. Det finns helt säkert många andra grupper, som skulle kunna resa berättigade krav på att få komma i samma ställning, och även detta har gjort det naturligt för utskottet att inte tillstyrka bifall till motionerna.

Herr talman! Jag hänvisade i början av mitt anförande till att vi behandlade denna fråga så sent som för ett år sedan och att det under den gångna tiden inte inträtt någon ändring. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON i Svalöv (h):

Herr talman! Utskottets talesman angav som det viktigaste motivet för avstyrkandet av folkpartiets och högerns hemställan om en utredning att den föreslagna bestämmelsen var något alldeles nytt, och därför kunde man inte gå med på den. Ja, det är något nytt vi föreslagit, och fördenskull har vi reserveranter i bevillningsutskottet också ändrat yrkandet till att avse en utredning i stället för ett förslag om lag i den riktning, som förordas i motionen. Jag vill ha sagt, att jag tycker inte den motiveringen att vi lanserat en nyhet är ett bärande skäl för avslag. Går vi på den linjen kommer vi att stå och stampa på samma fläck tiderna igenom.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid votering, vadan efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Svalöv begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 117 ja och 79 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 24, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande avdragsrätten för periodiskt understöd, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Rätt för skattskyldig att utnyttja vissa avdrag i annan kommun än hemortskommunen

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 25, i anledning av väckta motioner om rätt för skattskyldig att i vissa fall utnyttja allmänna avdrag och ortsavdrag i annan kommun än hemortskommunen.

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande

Rätt för skattskyldig att utnyttja vissa avdrag i annan kommun än hemortskommunen

motionerna I: 445 av herr *Magnusson* och II: 567 av herr *Edström* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till 1957 års riksdag om sådan ändring av kommunalskattelagen att, därest skattskyldig icke kunde utnyttja allmänna avdrag och Ortsavdrag i hemortskommunen, denna avdragsrätt skulle få åtnjutas från till kommunal inkomstskatt skattepliktig inkomst i annan kommun än hemortskommunen.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 445 av herr *Magnusson* och II: 567 av herr *Edström* om rätt för skattskyldig att i vissa fall utnyttja allmänna avdrag och Ortsavdrag i annan kommun än hemortskommunen måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrarna *Kristensson* i Osby, *Söderquist*, *Velander*, *Nilsson* i Svalöv och *Anderson* i Sundsvall, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1957 års riksdag om sådan ändring av kommunalskattelagen att, därest skattskyldig icke kunde utnyttja allmänna avdrag och Ortsavdrag i hemortskommunen, denna avdragsrätt finge åtnjutas från till kommunal inkomstskatt skattepliktig inkomst i annan kommun.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **KRISTENSSON** i Osby (fp):

Herr talman! Inom bevillningsutskottet är vi överens om att gällande bestämmelser bör ändras. Då inkomsten i hemortskommunen inte räcker till för allmänna avdrag och Ortsavdrag bör den skattskyldige få göra avdrag i annan kommun, där han eller hon har inkomst, givetvis i den mån som av-

draget inte kunnat utnyttjas i hemortskommunen. Detta är ett rättvist krav, som står i överensstämmelse med grunderna för vår skattelagstiftning och med skatteförmågeprincipen. År 1948 behandlades denna fråga i riksdagen, och då uttryckte bevillningsutskottet som sin mening, att det var önskvärt, att en ändring kom till stånd. När frågan behandlades år 1953 underströk bevillningsutskottet än en gång denna sin uppfattning. Nu skriver utskottet, att en omprövning är synnerligen önskvärd och framhåller vikten av att en lösning kommer till stånd så snart ske kan.

Vi reservanter begär förslag i detta ärende till nästa års riksdag. Vi anser, att det bör vara möjligt för Kungl. Maj:t att då framlägga en proposition, i varje fall om finansministern tar på allvar vad riksdagen beslutat i det föregående ärendet, som gällde bevillningsutskottets enhälliga betänkande nr 24, vi räknar med detta. Syftemålet med detta betänkande är ju att vinna en snabbare utredningstakt.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen som är fogad till detta betänkande.

Herr **EDSTRÖM** (h):

Herr talman! Kungl. Maj:t har under de senaste tio åren, alltsedan 1945, i skilda sammanhang fått framställningar både från riksdag och från av regeringen själv tillsatta offentliga utredningar med påpekanden om behovet av en översyn och ändring av de nuvarande reglerna för de allmänna Ortsavdragens utnyttjande i annan kommun än hemortskommunen. Dessa yrkanden har tyvärr inte lett till något praktiskt resultat. Regeringen har fått påstötningar från riksdagen, såsom vi nyss hörde av herr *Kristensson* i Osby, och så sent som år 1953 underströks eftertryckligt vikten av en ändring i här ifrågakvarande skatteregler. Ingenting har dock blivit gjort. Med hänsyn till den likgiltig-

Rätt för skattskyldig att utnyttja vissa avdrag i annan kommun än hemortskommunen

het inför saken, som Kungl. Maj:t onekligen ådagalagt, ansåg jag det därför väl motiverat att i en särskild motion till årets riksdag ånyo ta upp frågan. Jag har alltså i den ifrågavarande motionen hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag redan till nästa års riksdag om en sådan ändring av kommunalskattelagen att skattskyldig, som icke kan utnyttja allmänna avdrag och ortsavdrag i hemortskommunen, får åtnjuta avdrag därför från till kommunal inkomstskatt skattepliktig inkomst i annan kommun än hemortskommunen.

Utskottet har inte heller denna gång tillstyrkt mitt yrkande, men jag har en bestämd känsla av att utskottets majoritet onekligen betraktar frågan som mycket allvarlig. Utskottet påvisar ju också självt, att olägenheterna av det nuvarande systemet kan väntas bli ännu mer påtagliga, sedan de vid föregående års riksdag antagna reglerna om schablonavdrag och höjda avdrag för försäkringspremier m. m. trätt i kraft. I samma riktning verkar ju för övrigt en eventuell framtida höjning av de kommunala ortsavdragen. De positiva uttalanden, som utskottet denna gång gjort, torde emellertid knappast räcka till för att regeringen skall framlägga proposition i ärendet. Erfarenheterna från tidigare år visar klart, att det inte är nog med de allmänna välvilliga uttalandena från utskottets sida. Jag vill därför för min del ansluta mig till reservanternas yrkande om oförbehållsamt bifall till min motion.

Det gäller visserligen, herr talman, här endast en mindre skattefråga, men jag anser, att ett bifall till min motion är ett steg mot bättre skatterättvisa och åstadkommande av smidigare skatteregler samt ett led i det allmänna önskemålet att åstadkomma lägre skatter.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Såsom herr Edström re-

dan påpekat anser även utskottet det angeläget att denna fråga löses inom en snar framtid — det framgår av den senare delen av utskottets betänkande. Utskottsmajoriteten och reservanterna är alltså eniga i sak. Det är praktiskt taget bara på en punkt som uppfattningarna skiljer sig och det gäller behovet av en skrivelse till Kungl. Maj:t. Utskottet finner det inte nödvändigt att nu skriva till Kungl. Maj:t i detta ärende.

Jag vill — också i anledning av vad herr Edström här sade om att det inte räcker med välvilliga uttalanden — hänvisa till vad bevillningsutskottet skriver i det betänkande som vi nyss godkände och som gäller frågan om periodiskt understöd och därmed sammanhängande spörsmål. I detta betänkande säger utskottet bl. a.: »I detta sammanhang vill utskottet jämväl framhålla att det synes böra uppmärksammas, huruvida hos de sakkunniga finnes frågor, vilkas lösande kräver överväganden av sådan art att de icke lämpligen bör slutligt prövas inom ramen för en teknisk översyn av kommunalskattelagens bestämmelser. De förslag på kommunalbeskatningens område, som hittills avgivits av de sakkunniga, har visserligen icke givit anledning till sådana överväganden, men utskottet anser att det bör närmare prövas, huruvida så kan vara fallet beträffande de frågor som de sakkunniga ännu icke upptagit till mera ingående behandling. I den mån så är förhållandet synes erfordrerligt att närmare ställning tas till spörsmålet om utredningsarbetet bör på lämpligt sätt breddas antingen genom att de sakkunniga tillföres ledamöter med erfarenhet från andra områden än det rent skatte-tekniska eller genom att frågorna utbrytes till behandling i särskild ordning vid sidan av de sakkunnigas arbete. I vidare mån än som nu skett anser sig utskottet icke böra ingå på den här antydda frågeställningen, då det

Överförande till Aktiebolaget Statens skogsindustrier av fabriksanläggningen i Ulriksfors

självfallet får ankomma på Kungl. Maj:t att närmare överväga hiñhörande spörs-mål.»

Utskottet ger alltså här en direkt anvisning till Kungl. Maj:t att med tanke på frågor, som ligger vid sidan av dem som närmast skall lösas, överväga huruvida de sakkunniga bör förstärkas eller om man skall gå någon annan väg. Det kan emellertid inte, herr talman, finnas någon anledning att i varje betänkande från bevillningsutskottet i dessa frågor upprepa detta uttalande, liksom det inte heller kan vara nödvändigt att i skrivelse till Kungl. Maj:t påminna om saken. Utskottet har därför inskränkt sig till att framhålla vikten av att det göres någonting då det gäller avdragsrätt i annan kommun än hemortskommunen, men utskottet har inte velat vara med om någon skrivelse.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kristensson i Osby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst,

verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 14

Överförande till Aktiebolaget Statens skogsindustrier av fabriksanläggningen i Ulriksfors

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner om överförande till Aktiebolaget Statens skogsindustrier av fabriksanläggningen i Ulriksfors.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 330 i första kammaren av herr *Norling* och herr *Persson, Helmer*, samt nr 254 i andra kammaren av herr *Holmberg* och fru *Nilsson*, hade föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamma åtgärder för överförande till AB Statens skogsindustrier av fabriksanläggningen i Ulriksfors i syfte att genom upptagande av lämplig produktion säkra stadigvarande sysselsättning åt den arbetsföra befolkningen på orten.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 330 och II: 254 icke måtte till någon riksdagens åtgärd förmedla.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Problemet i Ulriksfors är ju inte någon isolerad företeelse. Det är i grunden samma problem som i fallet Töre i Norrbotten eller Söråker, som är nästa fråga på föredragningslistan. Det är principiellt heller ingen skillnad mellan kraven i dessa fall att driften skall hållas i gång i gamla företag och kraven i andra fall, att statsmakten skall sätta i gång nya företag

Överförande till Aktiebolaget Statens skogsindustrier av fabriksanläggningen i Ulriksfors

för att bereda befolkningen arbetsin-
komster och stimulera det ekonomiska
livet över huvud taget, t. ex. så som frå-
gan ställs i den statliga Tornedalsut-
redningen eller motionen om Norrbot-
tens inland och många andra liknande.
Det allmängiltiga man kan utläsa ur
alla dessa fall är att näringslivet i Norr-
land inte har tillräcklig variation och
omfattning. Det har nu klart visats, att
man inte kan komma till rätta med
detta problem på det sätt som hittills
har varit vanligt. Jag förutsätter, att det
är detta som har föranlett förklaring-
arna även från regeringshåll, att det
måste sörjas för ökat samhällsinflytan-
de på näringslivets lokalisering. Stats-
makternas ingripanden därvidlag har
ju hittills också haft ganska stor bety-
delse, men att de inte på långt när är
tillräckliga visar väl bl. a. de frågor,
som vi nu har att behandla.

Ulriksfors är i lika hög grad som de
industriella kyrkogårdarna i Norrbot-
ten och Västernorrland ett fall där
statsmakterna nu antligen måste kom-
ma från ord till handling. Vad väntar
man egentligen på? Utskottet hänvisar
åter till lokala utredningar. Detta är
med andra ord en motsvarighet till
norrboitningarnas hittills fåfänga vän-
tan på att det skall bli resultat av Tor-
nedalsutredningen och Töreutredningen
och andra liknande lokala bemödand-
en. Vad jag säger här skall inte fat-
tas som generell kritik mot sådana lo-
kala åtgärder. Tvärtom är det i högsta
grad nödvändigt, att lokala myndighe-
ter av olika slag försöker klarlägga be-
hoven och så långt som möjligt lösa de
näringspolitiska problemen inom sitt
verksamhetsområde, men sådana lo-
kala bemödanden får inte bli svepskäl,
som man skyller på vid alla de tillfäl-
len då det ställs berättigade krav på
ingripanden direkt från statsmakternas
sida.

Är det t. ex. inte alldeles tydligt nu,
att de lokala myndigheterna har gjort

allt vad som rimligen kan åstadkom-
mas genom lokala initiativ för att få
ordning på förhållandena i Ulriksfors?
Länsstyrelsen, landstinget, länsarbets-
nämnden och representanter för Ströms
kommun har stött och blött frågan i
åratal. Man har kallat arbetsmarknads-
styrelsen och industriens produktions-
råd till hjälp. Vad väntar utskottet, att
en ytterligare lokal kommitté nu skall
kunna åstadkomma, som man med de
initiativ som redan tagits inte har kun-
nat åstadkomma hittills?

Frågans vikt behöver jag inte orda
om. Det handlar om en industrianlägg-
ning, som gav sysselsättning åt över 100
personer, så man behöver inte veta
mycket om norrländska förhållanden
för att förstå, att nedläggandet av en
sådan anläggning är ett dräpslag för den
bygd som det gäller.

I detta fall liksom i fråga om Söråker
och många liknande finns det också väl-
diga investeringar, som borde kunna ut-
nyttjas. När det föreslås nya anlägg-
ningar, talas det alltid om följderna av
för stora investeringar. Jag tror visser-
ligen inte, att stora nyinvesteringar är
förbundna med sådana risker som man
brukar påstå, men de som tror på dessa
risker borde väl vara så mycket mera
angelägna, att de anläggningar som re-
dan finns kommer till användning. Alla
vitsordar ju, att fabrikslokalen i Ulriks-
fors är av mycket god beskaffenhet. Det
går järnväg till fabriksområdet, och ett
70-tal prima lägenheter finns för dem
som skall arbeta i fabriken. Jag kan
inte finna att det är vettigt att låta stora
värden gå till spillo så som nu tydligen
kommer att ske här och att därtill
tvinga människor att gå arbetslösa. Jag
kan inte inse att det är vettigt, att stats-
makterna dröjer längre med ett radi-
kalt ingripande för att lösa denna fråga.

Jag ber därför, herr talman, att få
yrka bifall till motionen nr 254 i denna
kammare.

Överförande till Aktiebolaget Statens skogsindustrier av fabriksanläggningen i Ulriksfors

Herr NILSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Det torde inte vara många som inte har sina blickar riktade mot Norrland med tanke på tryggheten för folket där uppe. Vi vet alla vad som gjorts i Norrland på andra områden än detta. Jag tror också att det är viktigt att man tar mycket allvarligt på de norrländska problemen. Detta vill också utskottet göra, men det kan väl heller inte förnekas, att när man vidtagit sådana åtgärder som man gjort uppe i Ulriksfors så skall man inte förekomma verkningarna härav. Man får i stället avvakta det förslag som kommer. Skulle detta förslag inte tilltala regeringen och riksdagen får man väl försöka plocka ut det bästa möjliga av det som utredningen kommit med. Jag tror att vi ändå alla ansluter oss till den uppfattningen, att man bör känna ansvar inför problemen där uppe, och jag vill ännu en gång för min del fastslå, att det synes som om statsmakterna verkligen med allvar gick in för de problem som uppstår i Norrland.

Med hänvisning till utskottets motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JONSSON i Strömsund (s):

Herr talman! Jag kan nog instämma i en hel del av de synpunkter som herr Holmberg här framfört. Framför allt delar jag den uppfattningen, att de lokala organen har gjort vad som rimligen kan göras ända sedan driften vid textilfabriken i Ulriksfors upphörde.

På en punkt har jag nog en annan uppfattning än herr Holmberg. Det gäller omfattningen av de statliga åtgärder som hittills vidtagits i detta hänseende. Redan från första början har staten — i synnerhet då genom arbetsmarknadsstyrelsens lokaliseringsbyrå — varit i hög grad intresserad för att försöka skaffa lämplig industri till Ulriksfors. Den industri som under senare

tid arbetat där och som upphört med sin drift var väl också ditplacerad genom statliga åtgärder. Från lokal synpunkt har vi alltså ingen anledning att kritisera statsmakternas åtgöranden i detta avseende.

För närvarande väntar vi på resultatet av ett initiativ som tagits från fångvårdsstyrelsens sida för att försöka utnyttja de lokaler och bostäder som finns där uppe vid anläggande av en fångvårdsanstalt. Som norrlänning och kommunalman i Ströms kommun är det givet att jag skulle vara mer intresserad av att få tillbaka en industri dit. Å andra sidan är vår erfarenhet av industriell verksamhet den, att det finns avigsidor även med detta. Det är inte lyckat att försöka tvinga dit en industri eller övertala en industri att mot bättre vetande slå sig ned där. Det går bra några år, men sedan ställs återigen arbetarna och de lokala organen inför stora svårigheter. Det råder därför ingen tvekan om att det skulle innebära en större trygghet för framtiden om vi kunde få dit någon statlig institution, och det är framför allt detta som intresset nu inriktar sig på. Rent personligen måste jag säga att jag inte gärna kan vara med om yrkandet i denna motion att riksdagen skall ålägga Statens skogsindustrier att här åstadkomma en industri. Jag har den uppfattningen att Statens skogsindustrier skall arbeta som ett fristående företag. Det måste vara konkurrenskraftigt gentemot de privata företagen, och vi som tror på statligt ägda företag skulle komma i en mycket besvärlig situation om dessa företag inte skulle ha den konkurrenskraften. Därför tycker jag också att det är olämpligt om vi genom beslut i politiska församlingar ålägger ett sådant företag att starta industrier här eller där på grund av sociala eller andra skäl. Jag tror över huvud taget inte att den vägen är möjlig. Däremot skulle jag naturligtvis ha varit mycket intresserad

Upptagande av förhandlingar med Svenska cellulosaaaktiebolaget i anledning av vissa planerade driftsnedläggelser m. m.

därest den utredning som Statens skogsindustrier utfört hade visat, att man här skulle kunna upprätta ett företag. För de anställda och för hela bygden skulle detta utan tvekan ha varit en stor fördel.

Med vad jag här sagt har jag bara velat poängtera, att vi från den kommunala sidan alltjämt har stort förtroende för de statliga åtgärderna och att vi idag framför allt hoppas på att få en statlig institution dit som skall kunna utnyttja både lokaler och arbetskraft som finns i Ulriksfors.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Såväl herr Nilsson i Landskrona som herr Jonsson i Strömsund har framhållit, att statsmakterna bör visa Norrland större intresse. Herr Jonsson har också erinrat om att statsmakterna redan har visat ett sådant intresse genom att bl. a. biträda de kommunala myndigheterna via arbetsmarknadsstyrelsen. Detta är ju gott och väl. Men slutligen är det ju resultaten som är det väsentliga, och resultaten är ju i varje fall hittills, att vi har en nedlagd industri där uppe med ypperliga lokaliteter och bra belägenhet, som inte utnyttjas. Man kan säga vad man vill om de fördelar som en statlig institution, t. ex. någon form av fångvård, som det nu tycks vara fråga om, har för bygden. Det har naturligtvis också sitt värde att decentralisera statliga institutioner. Men det väsentliga måste vara — det måste vi norrlänningar trycka hårt på — att näringslivet byggs upp. Jag tror att vi har goda grunder för att hävda, att det finns goda förutsättningar för ett rikt differentierat näringsliv i Norrland.

Vad beträffar denna motion, som tar sikte på att Statens skogsindustrier

skall göra något, vill jag särskilt betona att man behöver inte bara tänka på de former av verksamhet som Statens skogsindustrier bedriver, ty cellulosaförädlingen kan drivas långt utöver den omfattning den för närvarande har vid Statens skogsindustrier. Kravet på att Statens skogsindustrier skall göra något i Ulriksfors är därför inte alls illa underbyggt.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15

Upptagande av förhandlingar med Svenska cellulosaaaktiebolaget i anledning av vissa planerade driftsnedläggelser m. m.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckt motion om upptagande av förhandlingar med Svenska cellulosaaaktiebolaget i anledning av vissa planerade driftsnedläggelser m. m.

I en inom första kammaren under nr 456 väckt motion, som hänvisats till bankoutskottets handläggning, hade herr *Persson, Helmer*, och herr *Öhman* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om upptagande av förhandlingar med Svenska cellulosaaaktiebolaget om fortsatt uppehållande av driften i full omfattning vid bolagets anläggningar i Karlsvik och Söråker, samt att, därest sådana förhandlingar ej ledde till betryggande resultat för berörda anställda, Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för nämnda anläggningars övergång i statlig ägo.

Utskottet hemställde, att motionen I: 456 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Upptagande av förhandlingar med Svenska celluloosaaktiebolaget i anledning av vissa planerade driftsnedläggelser m. m.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Jag vill med hänvisning till de allmänna synpunkter jag anförde vid behandlingen av föregående ärende rörande näringslivet i Norrland be att få yrka bifall till den i ärendet avgivna motionen.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Jag är medveten om att några ord mer eller mindre i denna kammare betyder platt intet för Söråkerfabrikens framtida öden. Det synes som om detta redan nu är avgjort.

När jag trots detta tagit till orda är det för att peka på några omständigheter, som åtminstone för de anställda vid fabriken förefaller vara obegripliga. De anställda vid fabriken i Söråker är lika väl som de flesta andra klart medvetna om rationaliseringens värde och nödvändigheten att koncentrera driften till allt större enheter, särskilt inom exportindustrien som ju har att räkna med utländsk konkurrens. Vi har också inom Sundsvallsdistriktet ganska stor erfarenhet av detta slag. Jag vill bara erinra om utvecklingen inom sågverksindustrien, som nu praktiskt taget utraderats. Det finns för närvarande endast två eller tre sågverk kvar av den stora grupp av sågverk som en gång betydde så mycket för distriktet.

Det som förefaller obegripligt för de anställda och även för mig är att fabriken läggs ned, trots att produktionen ökat. Enligt en rapport som avlämnades vid ett företagsnämndssammanträde, hade produktionen vid Söråkerfabriken under nästföregående år ökat med cirka 10 procent. Om man frågar efter produktiviteten per anställd årsarbetare, så finner man att produktiviteten i distriktet där uppe är omkring 150 ton massa per årsarbetare, och ungefär samma siffra gäller även för Söråker. Därtill kommer, att kapitalkostnaden för Söråkers vidkommande såvitt jag förstår måste vara lägre, alldenstund bolaget

under senare tid praktiskt taget icke har gjort några investeringar.

För Hässjö kommun blir detta ett svårt slag. Söråkerfabriken är den enda industri av betydelse inom denna kommun. För de anställda medför nedläggelsen trots SCA:s utfästelse, att de skall få anställning vid Östrand, mycket stora oppoffringar. Det medför för det första, att den dagliga resan till arbetsplatsen kommer att bli tre mil. Flerparten av dem som skaffat sig egna hem — det finns inte mindre än 140 egnehemslägenheter — gör också en förlust, ty fabriken nedläggande innebär givetvis också att dessa egna hem sjunker i värde.

Man skall försöka bygga upp en ny industri, har man sagt. Man har i detta syfte kontaktat Höganäs-Billesholm för att få igång tillverkning av glasull, vilket ju är gott och väl. Denna tillverkning kommer att sysselsätta omkring 30 arbetare, och det är ju bara en liten del av de förut anställda.

Man måste känna atmosfären vid ett bruk för att förstå vad en åtgärd av denna art innebär. Arbetsplatsen läggs ned, och de anställda blir tvingade till långa resor, som jag nyss påpekade. Ljuspunkten i det yttrande, som SCA har avgivit med anledning av motionen är påpekandet, att Karlsviks sågverk på Alnö kommer att fortsätta driften. Läggs därtill, att bron över Alnöundet nu har upptagits i flerårsplanen för broar, blir bilden ytterligare litet ljusare.

Jag vill, herr talman, inte ansluta mig till det yrkande som motionärerna har ställt. Jag anser det vara fullständigt meningslöst att riksdagen beslutar om förhandlingar med SCA på denna punkt. Det finns ingen återvändo. Med anledning av detta ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Med hänvisning till vad

Tillverkning av tidningspapper i AB Statens skogsindustriers regi

jag tidigare anfört yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16

Tillverkning av tidningspapper i AB Statens skogsindustriers regi

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion om upptagande av tillverkning av tidningspapper i Aktiebolaget Statens skogsindustriers regi.

I en inom andra kammaren under nr 260 väckt motion, som hänvisats till bankoutskottets handläggning, hade herrar *Holmberg* och *Johansson* i Stockholm föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag i syfte att på lämplig plats och i AB Statens skogsindustriers regi upptaga tillverkning av tidningspapper, eventuellt även annat papper.

Utskottet hemställde, att motionen II: 260 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! I vår motion om en utvidgad cellulosaförädling i statlig regi har vi också berört frågan om priset på tidningspapper. Utskottet har nu försökt reducera det hela till enbart denna prisfråga, och det är naturligtvis inte riktigt. Det finns som bekant också många andra viktiga intressen att ta hänsyn till i detta sammanhang. Det gäller ju framför allt vad jag talat om

tidigare här i dag, nämligen behovet av en utvidgning och differentiering av näringslivet i Norrland över huvud taget. Men inte heller i prisfrågan har utskottet några hållbara skäl för att avvisa motionen. Vid jämförelsen med andra länder måste utskottet sålunda göra undantag för Norge och Finland och företa en jämförelse med tidningspapperspriset i Amerika, där ju världens starkaste privatkapitalistiska monopolföretag lyckats trissa upp priset på hemmamarknaden över all reson. Det undantag som utskottet gör beträffande Norge och Finland är emellertid belysande också därför att dessa länder enligt utskottets egen mening arbetar under svårare förhållanden än den svenska pappersindustrin, då de har en förhållandevis liten avsättning på hemmamarknaden. Den svenska tidningspappersindustrin har alltså ett bättre läge än motsvarande industrier i de länder, för vilka utskottet gör undantag vid sin jämförelse.

Ett annat viktigt medgivande, som talar för en tillverkning av tidningspapper i statlig regi, är erinran om att råvarufrågan i och för sig inte utgör något hinder för en utvidgning i detta avseende. Enligt de expertutlåtanden som utskottet åberopar kan en ökad tidningspappersproduktion komma till stånd genom användning av bl. a. en del av den råvara som nu exporteras i halvförädlat skick. Där kommer vi naturligtvis in på den viktigaste frågan i detta sammanhang, nämligen den form av rovdrift som består däri att våra naturtillgångar exporteras i alla möjliga former, i form av råvaror och halvfabrikat, och i denna egenskap bildar grundvalen för en högt utvecklad förädlingsindustri i andra länder, medan vi dras med oerhörda svårigheter just på grund av att vi inte har en sådan utbyggnad av det svenska näringslivet och speciellt det norrländska näringslivet. Detta är inte bara en fråga om tidningspapperstillverkningen, utan vi borde snarast komma in på andra vägar beträffande cel-

Startande av industriproduktion i Alby

lulosaförädlingen över huvud taget. Våra skogstillgångar kan ju användas till mycket annat än att tillverka plank och bräder och pappersmassa och på sin höjd tidningspapper. I en diskussion om dessa saker med anknytning till debatten om norrlandsuniversitetet påvisade en känd svensk kemist, licentiaten Löfgren, vilka enorma möjligheter som skulle stå till buds om det gjordes krafttag för att bygga upp en omfattande träkemisk forskning och åstadkomma en därpå grundad utbyggnad av industrien. Han anförde som exempel Schweiz, där myndigheternas förståelse för denna sak givit landet en rangplats i fråga om produktionen av vissa högförädlade cellulosa produkter, trots att Schweiz måste importera praktiskt taget varenda träpinne. Detta visar vilka oerhörda möjligheter som borde föreligga för oss, som bokstavligen bor mitt i skogen. Det är väl knappast heller någon tvekan om att statsmakterna förr eller senare måste slå in på en sådan väg, men det är beklagligt att vi skall försitta dyrbar tid. Jag tycker att riksdagen borde ha fått nog av de dyrköpta lärdomar som vi fått genom att år efter år falla undan för privatkapitalistiska krav, för högerns och folkpartiets krav bl. a. när det gäller Norrbottens järnverk och Karlsborgs pappersbruk och andra förädlingsindustrier i Norrland, som tillkommit efter mycket lång väntan och endast tack vare energiska påtryckningar från befolkningen där uppe. Hade dessa företag kommit till vid ett tidigare skede hade de också tillfört den svenska statskassan och vederbörande bygder mycket stora värden som nu gått till spillo. Trots detta är dessa verk givetvis nu av stort värde. Jag tror att vi inom några år kommer att göra samma reflexion beträffande en ytterligare utbyggnad av cellulosa industrien i Norrland.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till motionen nr 260 i denna kammare.

Herr NILSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan med utgångspunkt från den motivering utskottet har anfört.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17

Startande av industriproduktion i Alby

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion om startande av industriproduktion i Alby.

I en inom andra kammaren under nr 588 väckt motion, som hänvisats till bankoutskottet, hade fru *Nilsson* och herr *Holmberg* yrkat, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder från statsmakternas sida för startande av lämplig industriproduktion i Alby i syfte att säkra full sýselsättning för arbetskraften på platsen.

Utskottet hemställde, att motionen II: 588 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Fru NILSSON (k):

Herr talman! Det skulle räcka för mig att instämma i vad herr *Holmberg* här har anfört i fråga om de allmänna synpunkterna på Norrlands näringsliv, men likväl vill jag framföra några synpunkter.

I vår motion nr 588 i denna kammare påvisar vi, hurusom nedläggandet av karbidfabriken i Alby medfört, att invånarantalet på denna plats minskat från 1700 till 800 invånare. Vad det medfört för svårigheter för dessa människor, som tvingats ge sig bort från sin hembygd på grund av att inga ar-

Anslag till odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m.

betsmöjligheter finns, behöver jag väl inte här ange.

Arbetsmarknadsstyrelsen framhåller att den haft sin uppmärksamhet på detta problem, och en kommitté har också arbetat med att försöka tillföra platsen industrier. Men man har misslyckats, och man kan fråga varför man har misslyckats. Jag tror att länsstyrelsen kommer sanningen närmast, när den i sitt yttrande anför att svårigheterna att lösa problemet framför allt beror på investeringsbegränsningarna och kreditrestriktionerna. Man kan alltså konstatera att de åtgärder, som regeringen beslutat om, hårt drabbar sådana småkommuner och försvårar deras möjligheter att få industrier som kan ge människorna utkomst.

Arbetsmarknadsstyrelsen anför att det i februari 1956 fanns bara 11 arbetslösa. Det betvivlar jag inte ett ögonblick. Jag kan tillägga, att om man bara fortsätter på den inslagna vägen och avfolkar vissa delar av landet, blir det bara pensionärer kvar. Då kan man ju ståta med att det inte finns någon arbetslös, ty arbetarna i den produktiva åldern har ju flyttat från platsen.

Utskottet är nöjt med det uttalande arbetsmarknadsstyrelsen och länsstyrelsen gjort, att man har ögonen riktade på problemet. Men det räcker inte att man uppmärksammar frågan. Arbetarna är inte nöjda bara med att man intresserar sig för problemet. Intresserad har man varit i tio år utan att komma med någon lösning. Nu vill Albys befolkning, att statsmakterna ingriper och hjälper till att skaffa en passande industri på platsen.

Med stöd av det anförda yrkar jag bifall till motionen 588 i denna kammare.

Herr NILSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hem-

ställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 18

Föredrogos vart för sig första lagutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av väckt motion om förbud för make att utan andra makens samtycke ikläda sig borgensansvar för gäld, och

nr 18, i anledning av väckta motioner om en översyn av förordningen angående förlagsinteckning.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19

Anslag till odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m.

Föredrogos jordbruksutskottets uttalande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition (IX huvudtiteln p. 138, s. 307—315) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter för budgetåret 1956/57 anvisa ett oförändrat belopp av 3 300 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) II: 80 av herr *Jacobson* i Vilhelmina, samt

2) II: 324 av herr *Lindström m. fl.*, i vilken motion hemställts att riksdagen måtte besluta att till Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m. för budgetåret 1956/57 skulle anvisas ett förslagsanslag av 3 800 000 kronor, varav 2 000 000 kro-

Anslag till odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m. nor skulle ställas till lantbruksstyrelsens förfogande.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionen II: 324, till Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m. för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 3 300 000 kronor;

2) att motionen II: 80 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Tjällgren, Franzén, Jonsson* i Strömsund och *Lindström*, vilka ansett att utskottet under 1) bort hemställa att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionen II: 324, till Odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m. för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 3 800 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Det är faktiskt inte mitt fel att den här oanständiga historien om statens underlåtenhetssynder beträffande fjällägenheterna måste dras även i år.

När vi i fjol behandlade denna fråga biföll riksdagen ett utlåtande från jordbruksutskottet, där det tydligt sades ifrån, att utskottet vid detta års riksdag väntade ett förslag från departementschefens sida om en ökad medeltilldelning, så att lantbruksorganisationen skulle kunna påskynda upprustningen av dessa norrländska fjällägenheter. Men när statsverkspropositionen kom i januari kunde man konstatera, att fjolårets beslut inte hade föranlett någon som helst åtgärd från departementschefens sida, åtminstone när det gällde att föreslå en ökad medeltilldelning.

Det är ett gammalt ord som säger: Förliten Eder icke på furstar, och man

måste väl nu dra den slutsatsen, att man heller inte får förlita sig på utskottsskrivningar.

Fjolårets beslut föranledde dock, att departementschefen uppdrog åt lantbruksstyrelsen att göra en snabbtredning. Den har också verkställts, och styrelsen har kommit med förslag om en ökad medeltilldelning av en halv miljon kronor för detta ändamål. Lantbruksstyrelsens förslag visar klart och tydligt, att detta är nödvändigt, om inte upprustningen skall ta alltför lång tid i anspråk.

Jag är tveksam om det är nödvändigt att dra hela förhistorien till hur dessa fjällägenheter har uppstått och kommit i statens ägo. Det var på det sättet tidigare, att nybyggarna drog sig allt längre in i fjällkanten, och vid avvitringen tilldelades dessa nybyggare vissa skogsområden. I slutet av 1800-talet ansågs det — jag vet inte om man hade gripits av Hazeliuskulten; ingenting ont sagt om den i sig själv — att lapparna skulle ha blivit missgynnade och att nybyggarna hade tagit renbetesland i anspråk. Det uppiskades en stämning för att staten skulle rätta till förhållandet på nybyggarnas bekostnad. Det användes många och säkert hjärtslitande argument i den debatten. Det har sagts mig att det förekom ett mord uppe i norra Jämtland i början på 1800-talet, då två unga nybyggare, man och hustru, som var ute på sjön för att vittja sina nät dräptes av några lappar och stoppades ned i isvaken, medan deras små barn och deras kreatur fick frysa och svälta ihjäl. Det hade uppstått en friktion mellan lappar och nybyggare som upprörde känslorna. Denna händelse hade skett flera decennier tidigare, men den utnyttjades i debatten, och riksdagen beslöt på 1880-talet att de här fjällhemmanen skulle inköpas av staten. Inköps-tiden sträckte sig visserligen över flera decennier, och bara i Jämtlands län inköpte man i runt tal 350 000 hektar sådana fjällhemman för en miljon kro-

Anslag till odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m.

nor. Åborna fick bo kvar som arrendatorer med byggnads- och underhållsskyldighet för husen, men skogen blev statens. Nybyggarna fick visserligen skog utstämplad för sitt byggnadsbehov, men de fick förädla den själva, och staten tog avkastningen från den övriga skogen.

Från dessa fjällhemman har under årens lopp sålts skog för ett rotvärde på i runt tal 10 miljoner kronor. Dessa pengar har under det senaste decenniet överförts till någonting som kallas lappfonden. Från lappfonden utgår medel till byggande av renstängsel och broar över vissa vattendrag, där renrajden går fram, och vidare bostäder åt lapparna. Till fonden har också successivt överförts en hel del regleringsmedel, och det är ingen tvekan om att denna lappfond kommer att öka i snabbare tempo än hittills.

Det är ingen som missunnar samerna att också få komma in i människovärdiga bostäder, men med hänsyn till de stora värden som har tagits ur dessa hemmans skogar, i all synnerhet i mitt hemlän, förefaller det den som inte är helt förblindad fullständigt oefferrättligt, att människorna alljämt skall bo kvar i gamla timmerhus, som mest liknar pörten och som har stått där sedan staten förvärvade dessa fastigheter. Det måste vara föga värdigt statsmakterna att ha det ordnat på detta sätt. Jag tror inte jag behöver sväva på målet när jag säger, att de bostäder som nu finns på de icke upprustade fjällägenheterna är det mest eftersatta bostadsbestånd vi har i vårt land. Jag kan som ett exempel nämna, att om man går de två milen från Sjoutnäset i Frostviken till Härbergsdalen så ser man innan man kommer fram till byn fullt moderna bostäder, som uppförts åt samerna och finansieras med avkastningen från fjällhemmanens skogar. När man sedan kommer fram till byn ser man de gamla förfallna husen stå kvar, där dessa fjällarrendatorer bor.

Det är som sagt ingen som missunnar samerna deras nya bostäder, men jag tycker att det är föga konsekvent av statsmakterna att ha det ordnat så. Samtidigt som kronan köpte dessa hemman gick även bolagens uppköpare fram i bygderna och köpte en hel del hemman. Även bolagen syndade i det längsta, men sedermera har statsmakterna stiftat lagar, som tvingar bolagen att ordna både bostäder och ekonomibyggnader åt sina arrendatorer. Men staten själv har i det allra längsta undandragit sig åtgärder för att förbättra bostäder och ekonomibyggnader — det är ju först under de senaste åren som upprustningsarbetet har börjat.

För tre veckor sedan beslöt riksdagen att ta emot ett stort slott i Mälardalen. Det var ett förfallet slott, som säkerligen kommer att kräva åtminstone någon miljon i kostnad för att iståndsättas, så att det över huvud taget blir värdigt att vara i statens ägo. Kammarens ledamöter får förlåta mig, men för en norrlänning är det alltid med en rätt kuslig känsla man går in i dessa stora ödsliga slott. Man har en känsla av att de är varken mer eller mindre än monument över livegenskaper och husaga — så ser vi det åtminstone. Sådana slott är man beredd att nära på utan att knyta ta emot och iståndsätta, men nu ifrågasvarande bostäder åt ättlingarna till de gamla nybyggarna försöker man i det längsta undandra sig sina skyldigheter att iståndsätta. Jag tror vi har anledning ta oss en tankeställare i detta sammanhang och bör försöka synkronisera våra åtgärder på detta område. Jag är förvissad om att ingen människa kommer att bo i de där slotten, som det offras så mycket pengar på.

Domänverket, lappväsendet och turismen är eniga om att fjällhemmanen är nödvändiga replikpunkter ute i ödemarken. De anser att vi inte kan lämna dem åt sitt öde. De är nödvändiga inte minst för de turister som har gått sig trötta och inte kan ta sig fram till da-

Anslag till odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m.

gens slutmål. Jag tror vi kan kosta på oss ifrågasvarande utgift. Dessa lägenheter är inte fler än att vi har råd att sätta dem i stånd och ge människorna en dräglig bostad, så att man även i fortsättningen får en levande bygd, även om den för sörlänningar kan synes ödslig.

Det finns ännu en omständighet att peka på som gör det angeläget, att dessa bostäder alltjämt är befolkade, och det är räddningstjänsten i fjällen. Det är i stor utsträckning dessa människor, som skall rycka ut — det är väl endast i de svårare fallen som man kallar på militär hjälp — när av vårkänslor omtumlade stockholmsdirektörer och kärleksgalna maskinskriverskor trots ortsbefolkningens varningar har förrrat sig ut i ödemarken och måste efterforskas även med risk för räddningsmanskapets liv.

Utskottets förslag att riksdagen skall besluta att i större utsträckning tillåta friköp av dessa lägenheter är för all del välment, och det finns otvivelaktigt en del lägenheter som ligger så till ur turisttrafiksynpunkt, att den som friköper kan skaffa sig en dräglig bärning.

Beträffande en fjällby i Jämtlands län har lantbruksnämnden föreslagit att åborna skulle få friköpa, men nu kommer överlantmätaren i länet och säger, att det behövs en skogstilldelning till dessa gårdar på mellan 600 och 900 hektar. Vad tror ni lappväsendet kommer att säga till en sådan propå? Det blir alldeles säkert stopp för denna skogstilldelning med hänsyn till lappväsendets intressen. Det råder nämligen en dualism mellan lantbruket och lappväsendet, som är en hämsko på utvecklingen på detta område.

Jag skall inte orda mer om utskottets skrivning. Den förefaller mig i mycket stor utsträckning vara uttryck för ett ganska cyniskt önsketänkande, och de förslag som där framkommer synes åtminstone för en kännare av dessa för-

hållanden vara ganska verklighetsfrämmande.

Innan jag slutar vill jag peka på ännu en sak, och det är domänverkets nya giv att flytta skogsodlingsgränsen längre ned på fjället. Även om det där finns avverkningsbar skog skall man inställa avverkningarna. Vi har en fjällägenhet i Jämtland som heter Almdalen, som är upprustad. Den som bor där kan inte få hugga i den mogna skogen, som står på kronans mark, utan måste fara över fjällryggen för att få arbete i en bolagsskog, som ligger på samma höjdläge. Jag tror vi har anledning se till att domänverket omprövar sina principer på detta område och inte strikt följer höjdlägesgränsen. I annat fall torde det åtminstone på en del håll bli en död bygd, även där vi har gjort något för att människorna skall få bo bättre.

Om vi följer utskottets förslag, att man skall företa en omprövning av dessa problem, innebär det sannolikt något slag av utredning och ett ytterligare förhalande av upprustningen. Man har en känsla av att det måste antingen vara okunnighet eller bristande förståelse för dessa problem som är förklaringen till att denna skrivning har kommit till stånd. Jag har erfarenhet av att det är inte alltid som det i kronor räknat billigaste förslaget i längden blir det för samhället mest förmånliga. Anständigheten kräver att vi tar oss en tankeställare och ser efter, om vi ändå inte är skyldiga att tillse att dessa ödemarksmänniskor får bättre bostäder.

Lantbruksstyrelsen har under sin utredning kommit fram till att det — utan att anställa mera planerande och kontrollerande personal — under de två närmaste åren behövs 2,1 miljoner kronor om året för att påskynda denna verksamhet, medan förslaget i statsverkspropositionen stannar vid 1,5 miljoner kronor.

Jag ber med de anförda synpunkterna, herr talman, att få yrka bifall till

Anslag till odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m. den reservation som är fogad vid utlåtandet.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Vi känner ju alla herr Lindström och vet, att hans sätt att uttrycka sig är säreget och att den betydelse han inlägger i vissa ord kanske är en annan än enligt det vanliga språkbruket. Därför skall vi inte ta det så allvarligt, när han säger, att utskottets utlåtande andas okunnighet och att det inte heller är anständigt. Jag tror vi kan bortse ifrån herr Lindströms ordval.

Det är nog alldeles riktigt, som herr Lindström menar, att staten har syndat här. Staten har lägenheter i den svenska fjällvärlden, där byggnadsbeståndet har fått förfalla. Det finns anledning att fråga sig, om det kan vara rimligt att man har det på det sättet. Däremot skulle jag inte vilja gå med på att det är riktigt, att staten försöker, som herr Lindström uttryckte sig, i det längsta undandra sig sina skyldigheter. Han har ju själv här fått medge, att det har blivit en helt annan takt i upprustningsarbetet under de sista åren. Jag vill också för min del här understryka, att åtminstone vi i jordbruksutskottet allvarligt önskar, att det skall bli en upprustning så snart det över huvud taget är möjligt. Det är alls inte om dessa ting, som det råder tvist mellan reservanter och utskottsmajoriteten, utan den tvisten ligger på ett helt annat område. Det kan hända att herr Lindström inte vidrörde den, därför att han i någon mån kanske är part på den syndande sidan.

Förra året bestämde utskottet sig för att avvakta en utredning. Det är riktigt som herr Lindström säger att den utredningen nu har kommit. Men när den har kommit på bordet har man blivit tvungen att fråga sig, om det sätt, på vilket man anser att staten skall ta sig an upprustningen av lägenheterna, är det riktiga. Utskottet har för sin del kommit till den uppfattningen, att den

saken får man ompröva, ty om man inte gör det kommer man säkerligen att skapa nya problem, problem, som herr Lindström här vidrörde, när han talade om att det redan nu inträffar att upprustade lägenheter står i fara att bli övergivna, därför att de saknar en naturlig försörjningsgrund för innehavarna.

Vad är det som har gjort att utskottet har blivit tveksamt beträffande myndigheternas planer? Jo, det är deras tanke att överföra lägenheter till s. k. norrländska fjälllägenheter. Denna typ av fjälllägenheter kom till för snart tio år sedan. Man avsåg därmed att i fjälltrakterna skapa lägenheter som var nödvändiga för att man i ödebygderna skulle ha en bofast befolkning. Det skulle vara till fördel för de nomadiserande lapparna, för turisterna och för samhället att det fanns folk litet här och där i fjälltrakterna. Men när beslutet om dessa fjälllägenheter tillkom, bestämdes det också att tillskapandet av denna lägenhetstyp skulle ske restriktivt. Det skulle vara lägenheter just i fjällbygden, i ödemarkerna. Därför utrustades lägenheterna med alldeles speciella förmåner. Staten åtog sig sålunda att inte bara bygga husen — alltså att tillse att det blev nya byggnader på lägenheterna — utan även det framtida underhållet av dessa. Den som bor på en dylik lägenhet får därför mycket litet intresse av och anledning att hålla byggnaderna i stånd. Var och en förstår, att detta var en ganska tung uppgift för staten att ta på sig.

Man räknade med att folket på sådana lägenheter skulle livnära sig på litet jordbruk och litet jakt och fiske samt — och kanske inte minst — på att göra tjänster åt turisterna. Det säger sig självt, att möjligheterna att skapa många lägenheter av detta slag därmed ganska starkt begränsades. När man nu tar del av lantbruksstyrelsens utredning, finner man att det i Norrbottens län finns 8 lägenheter av detta slag, och det beräknas att det skall bli 4 till, alltså

Anslag till odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m.

summa 12. I Västerbottens län finns det 27 lägenheter, och ytterligare 4 skall överföras, d. v. s. summa 31. Men beträffande Jämtlands län finner man att 27 lägenheter har överförts och att myndigheterna där räknar med ytterligare 65, alltså summa 92 lägenheter. Där har vi sålunda en i förhållande till de båda nordligare länen oerhört mycket större ansamling av fjällägenheter.

Varför räknar man då med att överföra så många fler lägenheter i Jämtlands län? Jo, det beror på att man där vill överföra hela byar — Ljusnedal, Bruksvallarna, Högvålen — alltså gamla byar av renbeteshemman, där det inte är tänkbart att människorna skall kunna leva av litet jordbruk, litet jakt och fiske samt en del inkomster från turister, utan där försörjningsgrunden måste vara en helt annan. Utskottet har därför sagt, att detta sätt att överföra hela byar till norrländska fjällägenheter omöjligt kan vara riktigt.

Det är självklart, att kronans lägenheter skall rustas upp och att detta skall ske så snart som möjligt. Därom råder inga delade meningar. Frågan är bara efter vilka grunder det skall ske. Sådana lägenheter som passar att bli norrländska fjällägenheter skall givetvis bli det, men de som inte passar skall inte bli det. Det är där utskottet menar att myndigheterna får tänka om och pröva om. Det finns nämligen också andra möjligheter. När det gäller sådana personer, som skall ha sin huvudsakliga inkomst från arbete i kronans skogar, kan lägenheterna bli kronatorp. Beträffande sådana kronans lägenheter, där vederbörande skall ha sin huvudsakliga inkomst av skogsarbete hos andra skogsägare, har vi en form, där kronan svarar för 80 procent och innehavaren för 20 procent av byggnads-skyldigheten och där underhållsskyldigheten åvilar innehavaren. Den formen bör inte vara alldeles utesluten, i synnerhet som den är mycket förmånlig för kronan — inte ur kostnadssyn-

punkt, ty där är skillnaden inte så stor — men ur förvaltningssynpunkt.

Sedan har vi den öppna frågan huruvida man skall tillåta friköp av hemman i dessa byar, även med risk att lägenheterna får skogstilldelning — vilket jag inte tycker är någon stor risk. Eftersom kronan skall svara för att byggnader blir uppförda på samtliga kronans lägenheter, bör det kunna ställas sådana villkor, att innehavarna — om det över huvud taget finns ekonomiska förutsättningar för bosättning — får möjlighet att friköpa byggnaderna genom lantbruksnämndens och bostadsnämndens försorg. Sant är väl att det på detta område har uppstått en spänning mellan lantbruksorganisationen och lappväsendet, men herr Lindström talade om dessa saker som om lappväsendet var en myndighet överställd både Kungl. Maj:t och riksdagen och som om lappväsendet hade möjlighet att bestämma helt och hållet i dessa frågor — men så är det ju ändå inte! Ty om vi kommer till den uppfattningen, att det är bättre att ha självägande bönder med skog i dessa byar, så skall vi väl se till att få det. Och renskötseln har ju inte utvecklats så oerhört, att man behöver vara rädd för att nagga litet i kanterna på de marker, som nu är anslagna till renbetesmarker. Det fordras bara att myndigheterna inte håller fast vid gamla fördomar utan ser på dessa frågor med öppna ögon och sedan gör vad som är bäst både för kronan och för dem som bor på lägenheterna.

I utskottet har vi därför icke ansett skäl föreligga att nu påskynda den takt, i vilken upprustningen hittills bedrivits — och herr Lindström har ju också själv förklarat, att det har utträttats en hel del under de senaste åren. Vad vi motsätter oss är att nu besluta om att sätta ännu mer pengar i omlopp i enlighet med myndigheternas planer. Det finner vi oklokt, och det skulle som sagt skapa en del nya, inte så trevliga

Anslag till odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m.

problem. Med hänsyn härtill har utskottet stannat för att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag. Det är emellertid ingen hemlighet, att man i jordbruksutskottet har den uppfattningen, att Kungl. Maj:t bör gripa sig an med problemen och sätta fart på myndigheterna samt se till att man får fram hållbara förslag. Ett påskyndande av upprustningen av dessa lägenheter är mycket viktigt och bör därför komma till stånd.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JONSSON i Strömsund (s):

Herr talman! Jag skall be att få instämma i åtminstone en av de synpunkter på frågan som herr Sköld nyss framhållit, nämligen att takten i upprustningen av dessa lägenheter blivit bättre under den senare tiden. Det är klart att den takten blivit något bättre sedan lantbruksnämnderna övertog förvaltningen jämfört med tidigare, då förvaltningen låg under Jämsstyrelsen. Men faktum är att skillnaden i takten blev allra bäst sedan riksdagen — jag kommer inte ihåg vilket år, men det var för några år sedan — beslöt höja detta anslag från en halv miljon kronor till en och en halv miljon kronor. Det gav möjligheter för lantbruksnämnderna att litet snabbare forcera upprustningen. Det har kanske sin betydelse i dagens situation att nämna, att detta var riksdagens förtjänst, därför att Kungl. Maj:ts äskande avsåg endast en halv miljon kronor. Det var ett enhälligt utskott och en någorlunda enhällig riksdag, som den gången vågade ta initiativ emot Kungl. Maj:t för att skaffa mera medel till lantbruksnämnderna och därmed också möjlighet att befordra en litet snabbare takt på det hela. Skulle vi ha fortsatt med det ursprungliga halvmiljonkronorsanslaget, skulle det säkerligen varit betydligt sämre än vad fallet är i dag. Av detta kan man

kanske också dra den slutsatsen, att om riksdagen även i år tar ett initiativ och går litet längre än Kungl. Maj:t skulle det bli en hastigare takt på detta område.

Sedan ställde herr Sköld frågan huruvida myndigheternas sätt att behandla dessa ärenden är riktigt; han avsåg väl närmast de lokala myndigheterna. Herr Sköld kom i det sammanhanget in på det just nu mycket uppmärksammande fallet, att en nyupprustad lägenhet uppe i Frostvikens fjällvärld i dag står tom. Detta har också uppmärksamats av statsrevisorerna. Det var en av de första lägenheterna som upprustades, och det skedde när vi hade det lägre anslaget. Varför var det så bråttom i det fallet? Jo, det sades från renbetesfjällens revir och dess förvaltning, att det fanns ett mycket stort behov av att ha en skogsarbetare bofast där, därför att det fanns hur mycket arbete som helst. Domänverket planerade att bryta väg. Den vägen bröts också åtskilliga kilometer. Jag har inte handlingarna här så att jag kan säga vad det kostade, men det blev en jämförelsevis dyrbar historia innan man slutade vägbrytandet. Varför blev det då en ändring? Jo, det inträffade något som herr Lindström berörde, nämligen att domänverket drog upp på kartan vad man kallade en skogsodlingsgräns, ovanför vilken ingen skogsodling skulle löna sig, därför att det blev så stora kostnader och dylikt. Jag vill säga, att det är ju inte lantbruksnämndens fel i detta fall, att 50 000 à 60 000 kronor placeras i en lägenhet som nu står tom, ty det var dock på förord från den skogsägande myndigheten, som ville garantera bostad åt de skogsarbetare, som man ansåg sig behöva. När tidigare fastställda regler ändrades så hastigt, kan sådant inträffa.

Ja, sedan kan det naturligtvis diskuteras vad som är den lämpliga framtida upplåtelseformen. Jag vill inte påstå att den beräkning som lantbruksnämnden

Anslag till odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m.

i Jämtlands län gjort är riktig, när man räknar med att 92 lägenheter skall bli norrländska fjällägenheter; det är kanske tilltaget för högt. Men detta har strängt taget ingen betydelse i detta sammanhang, därför att det är inte upplåtelseformen som är det väsentliga, utan det är att staten själv har ansvaret för denna upprustning av lägenheterna, även om vi har kvar den gamla upplåtelseformen för jämtländska arrendelägenheter. Den enda skillnaden med denna upplåtelseform blir, att då får innehavaren byggnadshjälp till 80 procent; han får bygga själv och får därmed större ansvar för sina bostäder i fortsättningen och ett väsentligt lägre arrende. Jag har ingen annan mening än att det i många fall kan vara förmånligt att använda sig av den metoden, alltså byggnadshjälp i stället för överföring till fjällägenheter. Men även i det fallet behövs pengar för att man skall kunna upprusta, och det är staten som har ansvaret för att så sker.

Att det är så stor skillnad på antalet lägenheter i Jämtlands län jämfört med Norrbottens och Västerbottens län kan bero på att det är en helt annan typ av lägenheter i Jämtlands län. Det anfördes av herr Lindström, hurusom man i Jämtlands län hade inköpt stora områden, ja, hela byar, för lappväsendets del. Det finns kanske sådana fall även i Norrbottens och Västerbottens län, men där är det i många fall fråga om rena nybyggnadslägenheter, och frågan får därför inte samma storleksordning som i Jämtlands län.

Nu säger herr Sköld, att man kan gå in för friköp i sådana byar. Det finns kanske anledning diskutera detta, men jag tror inte alls att frågan är aktuell. För min del har jag den uppfattningen, att det i många fall skulle vara bra med friköp; har man bara de ekonomiska resurserna att klara sig på fastigheten är det givetvis roligare för dess brukare att också vara ägare. Men de fall, där vi från lokalt håll försökt genom-

föra friköp, har hittills i regel blivit liggande här i Stockholm. De kommer inte längre än till de centrala verken, där olika svårigheter göres gentemot friköpen. Framför allt är det, som herr Lindström påpekade, lappväsendets synpunkter som skall beaktas i detta sammanhang. Man kan naturligtvis göra dessa fastigheter till kronotorp, om det finns skogsarbete på platsen, men kronotorpen upprätthålles ju också med statliga medel. Det är domänverket som får svara för detta med de medel som står till förfogande — de är inte för ändamålet anvisade över budgeten — men det är lika fullt nödvändigt med en upprustning.

Utskottet uttalar sig nu för ytterligare utredning innan man gör så mycket mer. Jag deltog i utskottsbehandlingen och vet att utskottets mening icke är att den nuvarande verksamheten skall minska, utan man vill ha ytterligare överväganden som underlag innan man forcerar fram upprustningen. Men det kan också bli litet väl mycket av dessa överväganden. Det går inte fort med dessa ärenden med nuvarande tågordning. Det har tagit ett par år att avgöra huruvida några kronoarrendatorer i Frostviken — i Härbergsdalen, i Blomhöjden och i Trångmon (för de senare lär saken inte vara avgjord än) — skall ha matkällare eller inte! Det är väl ändå centraliseringen i sin prydno. Skulle det inte kunna tänkas att det finns så pass förnuftigt folk inom Jämtlands län, att de kunde avgöra om de som bor i fjället behöver en källarvåning?

Om sådana ärenden skall före i jordbruksdepartementet blir följden, att avgörandet tar så lång tid som det ofta gör. Hela denna byråkratiska apparat med åtföljande försening av åtgärderna är ju det som framför allt retar människorna. Om vi kunde ge besked — här blir det ingenting, här skall det inte rustas upp utan här får ni bo som ni har det eller ge er i väg härifrån!

Anslag till odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av vissa kronolägenheter m. m.

— vore det bättre för vederbörande arrendator. Det vore betydligt bättre än att förhåla frågorna år efter år och meddela att de är föremål för övervägande, först i lantbruksnämnden, sedan i lantbruksstyrelsen och slutligen i departementet, varför man bara kan säga att det kanske skall bli så eller så. Det är detta, som framför allt skapar indignation bland de människor som är berörda. Och denna indignation växer och breder ut sig genom press och radio på olika områden.

Jag tror inte att man har råd att försena denna nödvändiga upprustning av bostäderna. Jag är medveten om att den tar sin tid även om vi ökar anslaget med en halv miljon, men det hela kommer dock därigenom att bli färdigt åtskilliga år tidigare. Därmed blir också en av de skönhetsfläckar, som i dag vidlåder det s. k. Social-Sverige, litet förr borttagen.

Jag ber med det sagda, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Tjällgren m. fl.

Herr SKÖLD (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är övertygad om att utskottet inte har någonting emot att man decentraliserar och går hårt åt byråkratiseringen, men det är väl inte den saken det gäller här. Jag tog ordet för att påvisa, att herr Jonsson i Strömsund egentligen ställde problemet så, att utskottets uppfattning ännu klarare kommer till uttryck. Herr Jonsson säger: »Det är strängt taget betydelselöst, till vilka slag av upplätelser kronan använder pengarna.» Men strax innan hade han talat om, att det ordnats en norrländsk fjällägenhet i Frostviken genom påtryckning från domänverket, som där ville ge sysselsättning åt en skogsarbetare. Lantbruksnämnden inrättade en fjällägenhet, men det blev inget arbete där, och lägenheten står nu tom — förutsättningarna för en fjällägenhet av den norrländska typen förefanns alltså inte.

Lantbruksnämnden kunde ha sagt nej och givit domänstyrelsen beskedet, att vill ni ha en lägenhet där, så inrätta ett kronotorp. Om det blivit ett kronotorp, hade domänstyrelsen varit skyldig att se till att kronotorparen haft arbete, och då hade det bött folk i lägenheten i dag. Detta visar väl klart, hur viktigt det är att man väljer den rätta formen för upplåtelse.

Pengarna behövs, säger herr Jonsson. Ja väl, men risken är, att om man inte klarar upp frågan om upplåtelseformen, så kommer pengarna att användas på fel sätt, liksom de användes på fel sätt i det fall från Frostviken, som man här har talat om.

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Herr Jonsson i Strömsund, som känner dessa saker minst lika bra som jag gör, har på de allra flesta punkter bemött herr Sköld. Jag kan därför begränsa mig till att säga, att när herr Sköld har vissa invändningar att göra mot mitt norrländska uttryckssätt, så får han ändå förstå, att även om jag i åtta år varit i detta hus, där det finns så mycket skåningar och även utflyttade skåningar, har jag ännu inte hunnit lägga mig till med ett idiom, som precis passar herr Sköld.

Jag är i alla fall glad åt att herr Sköld sade, att han ingenting har emot att dessa lägenheter rustas upp. Men om herr Sköld hade samma erfarenhet som vi har av hur blodiga naglarna blir, när man skall slåss med byråkratdjävulen för att få loss litet pengar till dessa ting, så skulle han säkert haft en annan mening än utskottsmajoriteten.

Om vi följer utskottet i dag, kommer det säkerligen om någon vecka en ukas från lantbruksstyrelsen, att man får stoppa upp vad man är i gång med på detta område. Vi har en fjällägenhet nedåt dalagränsen, som heter Källvallen, där arrendatorn kört fram virke i vinter och där man nu skulle sätta i gång med att bygga en bostad. Får vi

Interpellation ang. trafiken å järnvägslinjerna Vadstena—Ödeshög och Skänninge—Bränninge

inte sätta i gång, går det naturligtvis att sälja virket, men det blir ingen bostad åt arrendatorn förrän vi efter denna omprövning inom en kortare eller — vilket är mera sannolikt — längre tid får besked.

Det finns naturligtvis saker som talar både för och emot friköp. Det är givet, att för duktigt folk, som kan utnyttja turismen, skapas det stora möjligheter om de erhåller lagfart på en fastighet, så att den får kreditvärde. Men vi löper dock den risken, herr Sköld, att när de fått lagfart på fastighet av ren bostadstyp, så kommer bilhandlare, ägare av kapplöpingsstall eller skeppsredare och köper fastigheterna. Efter någon tid kan alltså en fjällvandrare, som kommer för att söka skydd undan ett oväder, att mötas av ett stort plakat: ENSKILT OMRÅDE.

Herr Sköld gjorde en invändning mot att vi skulle sätta pengar i omlopp. Ja, men om det inte blir drägliga bostäder på dessa platser, så hamnar bebyggarna i bostadsköerna i städer och tätorter. Tillvaron för de människor som lever där uppe synes väl de flesta av oss primitiv, men den som känner dessa människor vet att de är nöjda och harmoniska, och man söker där förgäves efter nervvrak. Skulle det eventuellt finnas någon medlare i äktenskapstvister i dessa bygder, tror jag mig kunna försäkra att han är och förblir arbetslös.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 20

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 17, i anledning av vissa utav

Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag till stipendier m. m. jämte i ämnena väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

§ 21

Interpellation ang. trafiken å järnvägslinjerna Vadstena—Ödeshög och Skänninge—Bränninge

Ordet lämnades på begäran till

Herr PERSSON i Appuna (s) som yttrade:

Herr talman! Den bebådade indragningen av tågtrafiken å järnvägslinjerna Vadstena—Ödeshög och Skänninge—Bränninge har föranlett stor oro bland dem som kommer att beröras av indragningen. Såväl kommuner som trafikanter har i det längsta hyst förhoppningar om att möjligheter skulle yppa sig för en fortsatt persontrafik, och man är allmänt av den uppfattningen, att en indragning måste leda till ytterligare avfolkning av landsbygdsområdena och sämre service för där bosatta. Många har sitt arbete förlagt till omkringliggande städer och tätorter med åtföljande behov av goda dagliga förbindelser mellan arbetsplatsen och bostadsorten. Skolungdomens rese-möjligheter är också betydelsefulla, liksom kontakten med läkare, affärscentra etc. Försämrade trafikförhållanden befaras leda till större utflyttning och för kommunernas del i så fall en förändring i skatteunderlaget, som kan bli till stort men för bygdens utvecklingsmöjligheter.

Enligt uppgifter i tidningspressen har distriktschefen i Östergötland meddelat, att nedläggandet av persontrafiken troligen kommer att ske under hösten men att SJ kommer att föranstalta om landsvägsförbindelser, som anses helt kunna fylla trafikanternas behov. Där- emot vänder sig de lokala intressena,

**Interpellation ang. trafiken å järnvägslinjerna Vadstena—Ödeshög och Skänninge
—Bränninge**

och det har anförts att vägarna inom de här berörda områdena icke är av sådan kvalitet att en ytterligare trafikbelastning kan bäras. Särskilt vad beträffar vägsträckan Rogslösa—Borghamn är denna av den beskaffenheten, att under alla förhållanden en upprustning måste ske före en omläggning av trafiken. En annan fråga som är av stor betydelse för ortsbefolkningen är hur det kommer att bli med de postanstalter, som nu är kombinerade med järnvägsexpeditionerna.

I full vetskap om att den ekonomiska bärkraften hos denna del av SJ:s verksamhet försämrats och att affärsmässiga principer måste ligga till grund för handläggandet av dessa ärenden vill jag dock understryka befolkningens oro för utvecklingen, och jag hemställer om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande frågor:

Har alla möjligheter för ett fortsatt uppehållande av trafiken å nämnda bandelar prövats?

Om en omläggning till landsvägstrafik kommer att ske, har då sådana åtgärder företagits som garanterar trafikanterna fullt tillfredsställande kommunikationer?

Denna anhållan bordlades.

§ 22

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om upptagande å riksstaten för budgetåret 1956/57 av underskottet för luftfartsfonden; samt

från allmänna beredningsutskottet:

nr 176, om en kartläggning av de lägsta inkomstgrupperna och deras ekonomiska läge.

Vidare anmäldes och godkändes be-

villningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 180, till Konungen i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande avdragsrätten för periodiskt understöd, m. m.

§ 23

Föredrogos följande till kammaren inkomna ansökan och läkarintyg:

Till Riksdagens Andra Kammare

Jag anhåller härmed vördsamt om ledighet från riksdagsgöromålen under onsdagen den 18 och torsdagen den 19 april i och för fullgörande av uppdraget att som ordförande i Nordiska Rådets svenska delegation närvara vid en konferens i Köpenhamn.

Stockholm den 17 april 1956

Bertil Ohlin

Läkareintyg

Att Professor Henrik Munktell på grund av hjärtinfarkt är oförmögen att fullgöra sitt riksdagsmannauppslag under 6 veckor framåt, intygas på begäran.

Uppsala den 14/4 1956

Runar Brenning

Docent, Överläkare vid Samariterhemmets med. avd.

Härmed får jag vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 27 april—11 maj för företagande av utrikes resa.

Stockholm den 18 april 1956

Torsten Andersson
i Brämhult

Kammaren biföll herrar Ohlins och Anderssons i Brämhult ansökningar. Herr Munktell beviljades ledighet från riksdagsgöromålen under sex veckor från och med den 14 innevarande april.

§ 24

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 13.01.

In fidem
Gunnar Britth